

ΕΚΠ

CB

2091

1) *Σειρά 2091 CB*
ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ
Καθηγητού τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίῳ

2) *Βραχνοῦ*
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΙ ΜΑΧΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ΕΝ Τῷ ΤΕΛΕΥΤΑΙῳ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῶΙ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΩΣΑΥΤΩΣ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπείας τῶν Πατριαρχείων Κηλόλεως
Μετὰ τοπογραφικῶν ὁρχεδίων τῶν κυριωτέρων μαχῶν



Ὑπερέχει δὲ ἡ ἱστορία αὕτη πασσὼν
κατὰ τὴν ἀκριβείαν καὶ τὴν ἀλή-
θειαν τῶν ἱστορουμένων.

Οἱ κρίται.

3) ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

340 $\frac{1}{K}$
π36

ΕΚΠ
CB
2091

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΔΕΚΑ ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

1912

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ
Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίῳ



ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ

ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑΙ ΜΑΧΗΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ΕΝ Τῷ ΤΕΛΕΥΤΑΙῳ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῳ ΤῶΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΩΣΑΥΤΩΣ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπείας τῶν Πατριαρχίων Κ]πόλεως
Μετὰ τοπογραφικῶν σχεδίων τῶν κυριωτέρων μαχῶν

Ἐπερέχει δὲ ἡ ἱστορία αὕτη πᾶσιν
κατὰ τὴν ἀκριβείαν καὶ τὴν ἀλη-
θειαν τῶν ἱστορουμένων.

Οἱ κριταί.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΩΔΕΚΑΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΔΕΚΑ ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ

1912

ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΙΣ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙΣ

Ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν περὶ τῆς ἱστορίας μου ταύτης κατὰ τὴν πρώτην ἔγκρισιν ἔχει ὡς ἑξῆς.

«Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου τούτου εἶνε πολὺ καλὴ καὶ εὐληπτος, ὁ δὲ συγγραφεὺς ἔχων, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, ὑπ' ὄψιν τὴν φύσιν τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ ὧν ἔγραψε, δὲν παρεξέκλιεν οὐδ' ὑπερέβη τὰ ὅρια ἐν τε τῇ κατασκευῇ τῆς φράσεως καὶ τῆς περιόδου καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς ὕλης καὶ ἐν τῇ διαμορφώσει αὐτῆς εἰς βιβλίον σύμμετρον καὶ διδακτικόν. Ὑπερέχει δὲ ἡ ἱστορία αὐτῆ πασῶν κατὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἱστορουμένων καὶ σπανίως δύναται τις νὰ εὕρῃ τι ἡμελημένον καὶ τοῦτο οὐ πολλῆς φροντίδος ἄξιον».

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἔγκρισιν (διὰ τὴν πενταετίαν 1906—1911) ἡ ἐπιτροπεία τῶν κριτῶν ἀποφαινεται καὶ περὶ τῶν τριῶν τευχῶν τῆς ἱστορίας μου ὡς ἑξῆς:

«Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διὰ τὰς τρεῖς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἱστορίαν τοῦ κ. Ν. Βραχνοῦ, αὕτη ἐξέχει πασῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔλοπιν καὶ αἰετοῦ ἐπαίνου ἀξίως κρίνεται ὁ συγγραφεὺς, διότι καὶ πόνων δὲν ἐφείσθη ἐπιμελῶς ἐπεξεργασθεὶς ταύτην καὶ κάτοχος φαίνεται τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἐνησχολήθη, καὶ γνώστης τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τῶν παιδῶν, δι' οὓς αὕτη ἐξεπονήθη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου ἐφρόντισεν ἐπὶ καλοῦ χάρτου ἐκτυπώσας καὶ δι' εἰκότων κοσμησάσας. Ἐν συνόλῳ δὲ ἐν τῇ ἔργῳ τούτῳ διαφαίνεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς μαθητὰς στοργὴ τοῦ συγγραφέως ἢ ἢ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ βυλάντιον».

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω κρίσεις τῶν ἐπιτροπειῶν νομίζω ὅτι παρέλκει πᾶσα ἄλλη σύστασις τῆς ἀνά χεῖρας ἱστορίας μου. Ὅλιγα δὲ τινα προσέτιθημι ἐνταῦθα πρὸς ἐξηγήσασιν καινοτομίας τινός, ἣν πρῶτος εἰσήγαγον εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ τῶν τριῶν τευχῶν τῆς ἱστορίας μου.

Πάντες οἱ διδάσκοντες τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας γνωρίζουσι βεβαίως ἐκ πείρας ὅτι ἀσφαλῆς μέσον πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν, πλὴν τῆς σαφούς καὶ εὐλήπτου διδασκαλίας, εἶνε καὶ ἡ συχνὴ καὶ κατὰ τρόπον μεθοδικὸν ἐπανάληψις τῶν δεδιδαγμένων. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ συγγραφῇ τῶν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἱστοριῶν μου ἠκολούθησα τὸ γαλλικὸν σύστημα ἔγραψα δηλονότι καὶ συγκεντρωτικὰς ἐρωτήσεις, ἧ, ὡς τὰς ὀνομάζω, «ἀσκήσεις» μετὰ πάσης ἀκρίβειας, ἀναφερομένας χωριστὰ εἰς ἕκαστον κεφάλαιον.

Μετὰ τὴν διδασκαλίαν κεφαλαίων τινῶν ὁ διδάσκαλος θ' ἀποστείῃ πρὸς τοὺς μαθητὰς τὰς εἰς τὸ διδαχθῆν μέρος ἀναφερομένας ἐρωτήσεις κατὰ σειρὰν ἢ κατ' ἐκλογὴν καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐνίοτε. Οὕτω δὲ ἀνακλιῶν συχνάκις εἰς τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν τὰ διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα θὰ κατορθώσῃ ἀνευ πολλοῦ κόπου νὰ καθιστᾷ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐμπέδους τὰς ἱστορικὰς γνώσεις. Τὸ αὐτὸ δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ κάμῃ καὶ ἐν ἐκάστῳ μαθήματι ἄλλὰ πρῶτιστα πρέπει ν' ἀπαιτῇ παρὰ τῶν μαθητῶν σαφῆ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν σύντομον ἀπόκρισιν εἰς τὴν ἀπευθυνομένην αὐτοῖς ἐρώτησιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαΐου 1908.

N. I. B.

N. Braconis



ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Σύντομος χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλλάς κατὰ πρῶτον ὠνομάζετο μικρά τις χώρα εἰς τὴν Φθίαν τῆς Θεσσαλίας· ἐκείθεν δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξελθὼν εἰς ἄλλην τὴν χερσόνησον, ἣ ὁποία εἶνε ἡ ἀνατολικωτέρα τῶν τριῶν χερσονήσων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης· διὰ τοῦτο καὶ «Ἑλληνική χερσόνησος» ὠνομάζεται αὕτη. Εἶνε δὲ ἡ Ἑλληνική χερσόνησος πρὸς βορρᾶν μὲν εὐρεία καὶ συνεχῆς, ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς νότον δὲ στενή, ἀκανόνιστος καὶ πλήρης κόλπων, ἀκρωτηρίων καὶ νήσων.

Ἐπὶ ἱστορικῆν δ' ὅμως ἔποψιν ἡ Ἑλλάς δὲν περιορίζεται εἰς τὴν χερσόνησον ταύτην, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ πανταχοῦ ὅπου κατόκησαν Ἕλληνες, πανταχοῦ ὅπου διεδόθη ὁ Ἑλληνισμός. Ἀλλ' ἡ χώρα, ἣτις ὑπῆρξεν οὕτως εἰπεῖν ἡ μητρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐτελέσθησαν ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων ἐπιφανέστατοι, εἶνε ἐκείνη, ἣ ὁποία ἀπλοῦται ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, τῶν Καμβουνίων καὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρεων μέχρι τῶν ἀκρωτηρίων τῆς Πελοποννήσου Μαλέας καὶ Ταϊνάρου. Τὴν χώραν ταύτην ἀρχαῖοι γεωγράφοι ὠνόμασαν συνεχῆ Ἑλλάδα.

Ἡ συνεχῆς Ἑλλάς διὰ φυσικῶν ὁρίων διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· α) τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, β) τὴν Πελοπόννησον, γ) τὰς ἐν τῇ Αἰγαίῳ καὶ ἐν τῇ Ἰονίῳ πελάγει νήσους. Ἡ δὲ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάς διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου χωρίζεται τρόπον τινὰ εἰς δύο τμήματα, τὴν βόρειον Ἑλλάδα, ἣτις περιλαμβάνει τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἠπειρον, καὶ τὴν μέσην, ἣτις ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὠνομάζεται Στερεὰ Ἑλλάς.

Ἡ μέση Ἑλλάς περιελάμβανε πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὰς ἐξῆς χώρας, τὴν Ἀττικὴν, τὴν Μεγαρίδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Δωρίδα, τὴν Λοκρίδα, καὶ τὴν Φθιώτιδα, πρὸς δυσμὰς δὲ τὴν Αἰτωλίαν καὶ τὴν Ἀκαρνανίαν.

Ἡ Πελοπόννησος εἶνε χερσόνησος, ἡ ὁποία συνεδέετο ἄλλοτε μὲ τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, νῦν δὲ χωρίζεται διὰ διώρυχος, ἀποκοπέντος τοῦ ἰσθμοῦ. Εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσχωροῦσι τέσσαρες βαθεῖς κόλποι, ὁ Ἀργολικὸς, ὁ Λακωνικὸς, ὁ Μεσσηνιακὸς, καὶ ὁ Κυπαρισσιακὸς, οἱ ὁποῖοι παρέχουσιν εἰς αὐτὴν τὸ σχῆμα φύλλου πλατάνου. Ἡ Πελοπόννησος ἀποτελεῖτο τὸ πάλαι ἐξ ἑννέα χωρῶν, αἵτινες ἦσαν αἱ ἐξῆς: 1) ἡ Κορινθία, 2) ἡ Σικυωνία πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κορινθίας 3) ἡ Φλιασία πρὸς νότον τῆς Σικυωνίας· 4) ἡ Ἀχαΐα· 5) ἡ Ἀργολίς, ἡ ὁποία περιελάμβανε ἰδιαίτερος πέντε αὐτονόμους χώρας, τὴν Ἀργεῖαν, τὴν Ἐπιδαυρίαν, τὴν Τροιζηνίαν, τὴν Ἐρμιονίδα, καὶ τὴν Κυνοῦρίαν· 6) ἡ Λακωνική· 7) ἡ Μεσσηνία· 8) ἡ Ἠλις, ἣτις διηρεῖτο εἰς τρία τμήματα, τὴν Κοίλην Ἠλίδα, τὴν Πισάτιδα, καὶ τὴν Τριφυλίαν· καὶ 9) ἡ Ἀρκαδία, κατέχουσα τὸ κέντρον τῆς Πελοποννήσου καὶ χωριζομένη ἀπὸ τῶν περὶ αὐτῆς χωρῶν ὡς διὰ ζώνης ὑπὸ ὑψηλοτάτων καὶ δυσπροσίτων ὄρεων.

Αἱ ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος νῆσοι ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ πολυτόξον γέφυραν, ἡ ὁποία συνδέει τὰς ἀκτὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὅμοίως καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους ἀποτελοῦσι γέφυραν, ἣτις μετὰγει ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Ἡ συνεχὴς Ἑλλάς εἶνε χώρα κατ' ἐξοχὴν ὄρεινή. Τὰ ἑννέα δέκατα τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κατέχονται ὑπὸ ὄρεων, τὰ ὁποῖα σχεδὸν κανονικῶς διασταυροῦνται εἰς τρόπον ὥστε σχηματίζονται μεταξὺ αὐτῶν τερπνὰ καὶ εὐφοροὶ κοιλάδες καὶ πεδιάδες. Ὁ φυσικὸς δὲ οὗτος σχηματισμὸς τῆς χώρας ὑπεβοήθησεν ὄχι ὀλίγον τὴν ἀνάπτυξιν τοπικῶν πολιτειῶν καὶ τὴν διάπλασιν πολυτρόπου ἔθνικοῦ βίου.

Ἡ ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

§ 2. Ἀρχαῖοτατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Τίνες ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ πόθεν κατήγοντο δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ γνωρίζωμεν, διότι αἱ εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων

περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶνε συγκεχυμένοι καὶ ἀσαφεῖς. Ὡς ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος θεωροῦνται οἱ Πελασγοί, οἵτινες λέγεται (1) ὅτι ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ κατόκησαν τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου.

Οἱ Πελασγοί ἦσαν λαὸς γεωργικὸς καὶ ποιμενικὸς· εἶχον ἱκανὸν πολιτισμὸν καὶ μονίμους κατοικίας. Πρὸς κατοικίαν των ἐξέλεγον εὐφρόρους πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο ἄ ρ γ η. Ἴνα δὲ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ληστῶν, ἔκτισον τείχη καὶ ἀκροπόλεις, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον Λ α ρ ί σ α ς. Τὰ τείχη ἔκτισον μὲ πελωρίους λίθους, τοὺς ὁποίους προσήρμοζον τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου μετὰ θαυμαστῆς τέχνης, χωρὶς νὰ μεταχειρίζωνται οὐδεμίαν κολλητικὴν ὕλην. Τὰ πελώρια ταῦτα τείχη οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον «Κ υ κ λ ῶ π ε ι α τ ε ἰ χ η», διότι ἐπίστευον ὅτι ταῦτα ἔκτισαν οἱ μυθολογούμενοι Κύκλωπες. Λείψανα τοιούτων Κυκλωπέων τειχῶν σφύζονται μέχρι σήμερον εἰς τὴν Τύρινθα, εἰς τὰς Μυκήνας, εἰς τὸν Ὀρχομενὸν καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ ὁποῖα κινουσι τὸν θαυμασμὸν πάντων, ὅσοι ἐπισκέπτονται αὐτά.

Ἐκτὸς τῶν Πελασγῶν λέγεται ὅτι καὶ ἄλλοι λαοὶ κατόκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους, οἱ ὁποῖοι ἔφερον ἰδιαιτέρα ὀνόματα· τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Δρύοπες, οἱ Κουρήτες, οἱ Κραναοί, οἱ Μινύκι καὶ ἄλλοι. Οἱ Πελασγοὶ δ' ὅμως ἦσαν τὸ πολυπληθέστερον καὶ ἐπικρατέστερον ἔθνος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπεκράτησεν ὡς περιλαμβάνον ὅλους τοὺς λαοὺς, ὅσοι κατόκησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐκείνην ἐποχὴν, καὶ ὅλη ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὠνομάσθη «Π ε λ α σ γ ι κ ῆ ἐ π ο χ ῆ».

Ἀλλὰ σὺν τῇ χρόνῳ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τούτων λαῶν συνεχωνεύθησαν ὑπὸ ἓν κοινὸν ὄνομα, τὸ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἑλληνες ἦσαν συγγενεῖς πρὸς τοὺς Πελασγοὺς, ἀλλ' ἠρωϊκώτεροι καὶ πολεμικώτεροι. Οὗτοι κατ' ἀρχὰς κατόκουν τὴν μικρὰν ἐν Θεσσαλίᾳ χώραν Φθίαν, περὶ τῆς ὁποίας ἀνωτέρω εἵπομεν. Ἐκ ταύτης δὲ ὀρμηθέντες ἐπεκράτησαν ἐφ' ὅλων τῶν λαῶν τῆς καλουμένης Ἑλληνικῆς χερσονήσου, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκαν καὶ τὸ ὄνομά των.

1) Ἡ θεωρία τοῦ ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας κατέπεσαν ἐσχάτως. Φαίνεται δὲ μάλλον πιθανὸν ὅτι οἱ Ἑλληνες κατόκουν πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι ἐκ τῆς Εὐρώπης μετέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν Ἑλληνες.

§ 3. Ἐποικοί.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσαν καὶ ξένοι ἔποικοι, οἵτινες ἤλθον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἱδρυσαν ἐν αὐτῇ σπουδαῖα κέντρα. Τοιοῦτοι ἔποικοι γνωστότατοι ἦσαν ὁ Κέκροψ ἐλθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν· ὁ Δαναὸς ἐλθὼν ὡσαύτως ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος· ὁ Κάδμος ἐλθὼν ἐκ τῆς Φοινίκης εἰς τὰς Θήβας· ὁ Πέλοψ ἐλθὼν ἐκ τῆς Φρυγίας εἰς τὴν Πίσαν τῆς Ἡλίδος. Ἀλλὰ τὰ περὶ ἐποικῶν λεγόμενα εἶνε μυθώδη, μαρτυροῦσι μὲ μόνον ὅτι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία καὶ ἐπιμιξία καὶ ὅτι ἡ προηγμένη Ἀνατολή σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς θρησκείας καὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀδοκίμεις.

1—2 Ποία χώρα κατὰ πρῶτον ὀνομάζετο Ἑλλάς καὶ τοῦ ἔπειτα μετεδόθη τὸ ὄνομα τοῦτο; — Ὑπὸ ἱστορικὴν ἐποψίν ποία χώρα ὀνομάζεται Ἑλλάς; — Ποία εἶνε ἡ μητρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τί γνωρίζεις περὶ αὐτῆς; — Εἰς πόσα μέρη φυσικῶς διαίρεται ἡ συνεχὴς Ἑλλάς; — Εἰς πόσα μέρη χωρίζεται ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάς καὶ ποίας χώρας περιελάμβανεν ἑκάστη; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ σχήματος τῆς Πελοποννήσου; — Ἐκ πόσων καὶ ποίων χωρῶν ἀποτελεῖται ἡ Πελοπόννησος; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τῆς Ἑλλάδος; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν πρώτων κατοικῶν τῆς Ἑλλάδος; — Τί γνωρίζεις περὶ Κυκλωπείων τοιχῶν καὶ τοῦ σφύζονται λείψανα αὐτῶν; — Ποιοὶ ἄλλοι λαοὶ κατήκησαν τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους; — Πῶς ὀνομάσθη ἡ παλαιστάτη ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τί;

3. Τί γνωρίζεις περὶ Ἑλλήνων; — Τί γνωρίζεις περὶ ἐποικῶν; — Πῶς θεωροῦνται τὰ περὶ ἐποικῶν λεγόμενα καὶ τί μαρτυροῦσιν αὐτά.

§ 4. Ἑλληνικαὶ φυλαί.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ Ἑλληνες εὐρίσκονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Θέλοντες δὲ νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἓν ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶχε κοινὴν καταγωγὴν, ἐθεώρουν ὡς γενάρχην τὸν Ἑλληνα, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Δευκαλίωνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μυθολογεῖται ὅτι ἔγεινε κατακλυσμός.

Ὁ Ἑλληὴν ἐγέννησε τὸν Δῶρον, τὸν Αἰόλον καὶ τὸν Εὐθον, ὁ δὲ Εὐθὸς ἐγέννησε τὸν Ἴωνα καὶ τὸν Ἀχαιόν. Ἐκ τῶν δύο λοιπῶν υἱῶν τοῦ Ἑλληνος, Δῶρου καὶ Αἰόλου, καὶ ἐκ τῶν δύο ἐγγόνων αὐτοῦ, Ἴωνος

καὶ Ἀχαιοῦ, ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἢ γενεαλογία αὕτη δὲν εἶνε ἀληθής. Ἐπλάσθη ἐν ἀρχῇ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὅποτε τὸ ὄνομα Ἑλληνες κατέστη καθολικὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον.

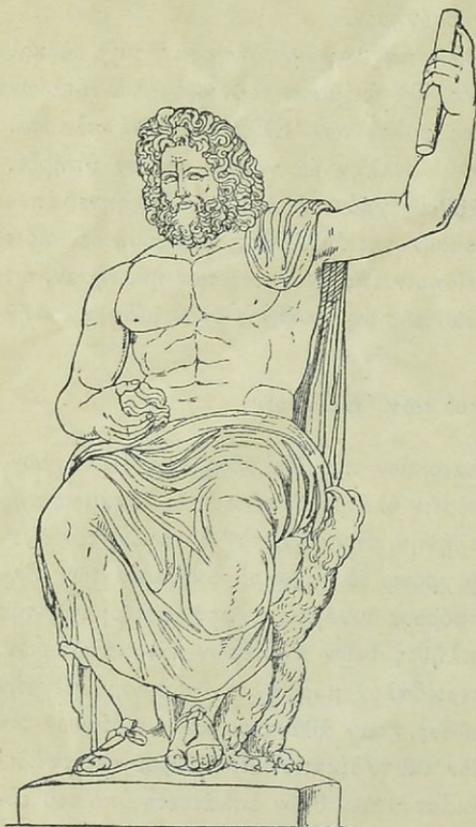
Μόνον Δωριεῖς, Ἴωνες, Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὶ ὑπῆρξαν, οὐχὶ δὲ καὶ Δῶρος, Ἴων, Αἴολος καὶ Ἀχαιός. Τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων δῆθεν ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων, εἶνε πλαστά. Ὡσαύτως ὑπῆρξαν Ἑλληνες· ἀλλ' Ἑλλην ὡς γενάρχης δὲν ὑπῆρξε. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη καθ' οὓς χρόνους τὸ ὄνομα Ἑλληνες ἐπεκράτησεν ἐπὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος· ἐπλάσθη δέ, διότι οἱ Ἑλληνες ἔχοντες πλέον συνείδησιν τῆς ἐνότητός των ἠθέλησαν, ὡς προεῖπομεν, νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ἔθνος ἔχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καταγωγὴν.

§ 5. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ θρησκεία τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, τῶν Πελασγῶν, ἦτο καθαρὰ φυσιολατρεία, τουτέστιν ἐλάτρευον οὗτοι τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, οἷον τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὴν γῆν, τὸν οὐρανόν, τὸν ἄνεμον, τὸ πῦρ καὶ ἄλλα. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἡ ζωηρὰ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἐπροσωποποίησε τὰς διαφόρους δυνάμεις καὶ τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ ἔπλασεν ἄπειρον πλῆθος θεῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων. Τοὺς θεοὺς των οἱ Ἑλληνες περιέβαλον μορφήν ἀνθρωπίνην, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶχον κάλλος ἰδεῶδες, ἦσαν ἀθάνατοι, καὶ ἐκυβέρνην τὸν κόσμον προστατεύοντες τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον καὶ τιμωροῦντες τὸ ἄδικον. Κατὰ τὴν προσωποποίησιν ἐκάστου τῶν θεῶν ἐπλάττετο ὑπὸ τοῦ εὐφαντάστου ἑλληνικοῦ λαοῦ ἱστορία, ἡ ὁποία περιελάμβανε τὴν γέννησιν, τὰς ιδιότητας, τὰς πράξεις, καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Δώδεκα τῶν θεῶν ἐθεωροῦντο οἱ μέγιστοι πάντων καὶ ἐκαλοῦντο Ὀλύμπιοι ὡς κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅπου διαρκῆς γαλήνη καὶ αἰθρία ἐβασίλευεν. Ἦσαν δὲ οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοὶ ὁ Ζεὺς, ὁ ὕπατος πάντων τῶν θεῶν, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ· ἡ Ἡρα, σύζυγος τοῦ Διός· ἡ Ἀθηνᾶ, θεὰ τῆς σοφίας· ὁ Πόσειδων, θεὸς τῆς θαλάσσης· ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ φωτός· ἡ Ἄρτεμις, θεὰ

τοῦ κυνηγίου· ὁ Ἄρῃς, θεὸς τοῦ πολέμου· ὁ Ἥφαιστος, θεὸς τῆς μεταλλουργίας· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τοῦ κάλλους· ἡ Δημήτηρ, θεὰ τῆς γεωργίας· ἡ Ἑστία, προστάτις τοῦ οἰκιακοῦ ἀσού-



Ζεὺς

λου· ὁ Ἑρμῆς, ἄγγελος τοῦ Διός, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων.

Πλὴν τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Πλούτων, ἀδελφὸς τοῦ Διός καὶ θεὸς τοῦ Ἄδου· ἡ Περσεφόνη, σύζυγος τοῦ Πλούτωνος· ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ οἴνου· ὁ Αἴολος, θεὸς τῶν ἀνέμων· ἡ Θέμις, θεὰ τῆς δικαιοσύνης· αἱ Ἐννέα Μοῦσαι, ἔφοροι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν.

Κατὰ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων μετέβαινον μετὰ θάνατον εἰς τὸν Ἄδην. Ἐκεῖ ἐκρίνοντο ἐνώπιον

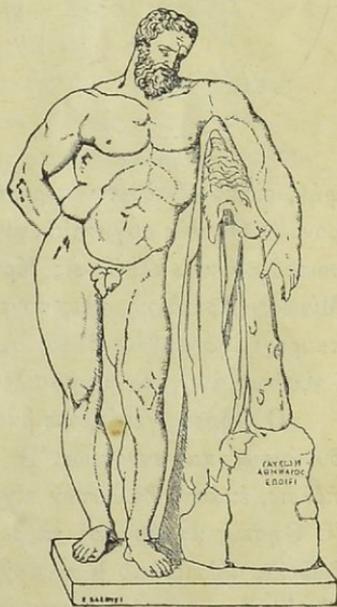
§ 6. Αἱ περὶ ἡρώων παραδόσεις.

Τὰ συμβάντα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος παρεδόθησαν εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεὰς διὰ μυθικῶν διηγήσεων. Κατὰ τὰς μυθικὰς διηγήσεις ἡ ἀρχαιοτάτη ἐποχὴ

τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἡρωϊκὴ. Ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀνώτεροι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς, κατεπολέμησαν ληστὰς, κατέβαλον θηρία καὶ τέρατα καὶ οὕτω προήγαγον τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Τοὺς ἄνδρας τούτους ὁ λαὸς ὠνόμαζεν ἥρωας καὶ μετὰ θάνατον τοὺς ἐλάτρευεν ὡς ἡμιθέους. Πᾶσα πόλις καὶ πᾶσα φυλὴ εἶχεν ἰδίους ἥρωας, οἱ ὅποιοι ἔλεγον ὅτι κατήγοντο ἐκ τῶν θεῶν καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Διός. Ἐπιφανέστεροι δὲ τούτων ἦσαν ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεὺς καὶ ἄλλοι. Ἄλλ' αἱ πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀπεδίδοντο εἰς αὐτούς, ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὰς μυθώδεις καὶ πολλάκις ἀλληγορικὰς παραστάσεις, αὐτὰ δὲ τὰ πρόσωπα τῶν ἡρώων ἢ δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ἢ δὲν ἔπραξαν ὅσα ἢ εὐπιστία τοῦ λαοῦ ἀπέδωκεν εἰς αὐτά.

α') Ὁ Ἡρακλῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, ἔμελλε δὲ κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Διὸς νὰ βασιλευσῇ εἰς τὰς Μυκῆνας. Ἄλλ' ἢ ζηλότυπος Ἡρα, ἢ σύζυγος τοῦ Διός, διὰ τῆς Εὐλειθυίας, θεᾶς τῶν τοκετῶν, ἀνέβαλεν ἐπὶ μίαν ἡμέραν τὴν γέννησιν τοῦ Ἡρακλέους, ἐπέπευσε δὲ τὴν γέννησιν τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Εὐρυσθέως. Οὕτως ὁ Ἡρακλῆς ἔχασε τὰ πρωτοτόκια καὶ ὁ θρόνος τῶν Μυκηνῶν περιῆλθεν εἰς τὸν Εὐρυσθέα. Ἄλλ' ἢ Ἡρα καὶ μετὰ τοῦτο κατεδίωκε τὸν Ἡρακλέα σκληρῶς. Ὅτε οὗτος ἐγένειν ἀνὴρ, κατελήφθη ἡμέραν τινὰ ὑπὸ μανίας, τὴν ὁποίαν ἐνέβαλεν εἰς αὐτὸν ἢ Ἡρα, καὶ ἐφόνευσε τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ τρία τέκνα του. Ἴνα δὲ ἐξιλεύσῃ τοὺς θεούς, διετάχθη ὑπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν νὰ δουλεύσῃ ἐπὶ δώδεκα ἔτη εἰς τὸν Εὐρυσθέα, τὸν βασιλέα τῶν Μυκηνῶν, ἐκτελῶν ἀγογγύστως πάσας τὰς διαταγὰς ἐκείνου.



Ἡρακλῆς

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς διατασσόμενος ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθέως ἐξετέλεσε δώδεκα καταπληκτικοὺς καὶ παρατόλμους ἄθλους, διὰ

τῶν ὁποίων ἔγεινεν ὁ ὀνομαστότατος τῶν ἡρώων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἔγεινεν ἡμίθεος καὶ ἀναβὰς εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔχαιρέτισεν ἀντὶ τοῦ Διὸς πρώτην τὴν Ἥραν, διότι εἰς τὸν σκληρὸν διωγμὸν αὐτῆς ὄφειλε τὸ μέγα ὄνομά του.

β') Ὁ Θησεύς.

Ὅπως ὁ Ἡρακλῆς θεωρεῖται ὁ κατ' ἐξοχὴν ἥρωες τῶν Δωριέων, οὕτω καὶ ὁ Θησεύς θεωρεῖται ὁ μέγιστος τῶν ἡρώων τῶν Ἰώνων.

Ὁ Θησεύς ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς Αἰγέως καὶ τῆς Αἰθρας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροιζῆνος Πιθέως. Καὶ ὁ Θησεύς



Θησεύς

κατώρθωσε μεγάλα καὶ θαυμαστά κατορθώματα, τὸ ἀξιολογώτατον δὲ πάντων ἦτο ὅτι ἀπήλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ αἰσχροῦ καὶ ἐπονειδίστου φόρου, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλήρωνον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα. Ὁ Μίνωος δὴλα δὴ νικήσας τοὺς Ἀθηναίους ἐν πολέμῳ ὑπεχρέωσεν αὐτοὺς νὰ πέμπωσι κατ' ἔτος ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ νεάνιδας, καὶ ὁ Μίνωος ἔρριπτεν αὐτοὺς ὡς βοράν, ἦτοι τροφήν, εἰς τὸν ἐντὸς τοῦ περιφήμου Λαβυρίνθου ἐγκεκλεισμένον Μινώταυρον. Ὁ Θησεύς συγκαταλεχθεὶς ἐκουσίως μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ Μινωταύρου καὶ ἐλθὼν εἰς Κρήτην, διὰ τῆς βοηθείας τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνωος Ἀριάδνης, ἧτις συνεπάθησε πρὸς αὐτόν, ἐφόνευσε τὸν Μινώταυρον· ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀθήνας ἔγεινεν ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς του.

Ὁ Θησεύς γενόμενος βασιλεὺς ἐκυβέρνησε τὴν χώραν μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ συνέσεως. Ἡ Ἀττικὴ ἐπὶ Κέκροπος διηρεῖτο εἰς δώδεκα πόλεις, ἐκάστη δὲ αὐτῶν εἶχεν ἰδίους ἄρχοντας καὶ ἴδιον βουλευτήριον. Ὁ Θησεύς κατήργησε τὰ βουλευτήρια ταῦτα καὶ ἤνωσε πολιτικῶς τὰς δώδεκα πόλεις ὑπὸ μίαν ἀρχήν, καταστήσας κέντρον καὶ πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἴδρυσεν ἐν κοινὸν βουλευτήριον καὶ ἐν πρωτανεῖον. Ἀλλὰ τέλος ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετέβη εἰς Σικῶρον, ὅπου ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Λυκομήδους.

Ἀδίκησεις.

4. Εἰς πόσας φυλάς διηροῦντο οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους;—Ποῖον ἔθεθρον ὡς γενάρχην των;—Πόθεν ὀνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων;—Τί ἐν γένει γνωρίζεις περὶ τῆς γενεαλογίας ταύτης;

5. Πῶς ἐφαντάζοντο τοὺς θεοὺς τῶν οἱ Ἕλληνες;—Πόσοι ἦσαν οἱ μέγιστοι τῶν θεῶν, ποῦ κατήκουν καὶ πῶς ὀνομάζοντο;—Εἰπέ μοι τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ιδιότητας αὐτῶν;—Πλὴν τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν γνωρίζεις ἄλλους;—Ποῦ μετέβαινον αἱ ψυχαὶ μετὰ θάνατον;

6. Τίνες ὀνομάζοντο ἥρωες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐκ τίνος ἔλεγον ὅτι κατήγοντο;—Τίνες ἦσαν οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν ἡρώων;—Πόσους ἄλλους ἐξετέλεσαν ὁ Ἡρακλῆς καὶ κατὰ διαταγὴν τίνος;—Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Θησεύς καὶ ποῦ ἐγεννήθη;—Ποῖον εἶνε τὸ σπουδαιότερον τῶν κατορθωμάτων τοῦ Θησεῦς καὶ πῶς ἐξετελέσθη τοῦτο;—Πῶς διερρύθμισε τὰ τῆς πολιτείας ὁ Θησεύς;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θησεῦς;

§ 6. Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἐκτὸς τῶν μεμονωμένων κατορθωμάτων τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἥρωος συνέδησαν κατὰ τοὺς μυθολογικοὺς χρόνους καὶ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβον μέρος πολλοὶ ἥρωες. Πρώτη τοιαύτη καινὴ ἐπιχείρησις ἀναφέρεται ἢ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἕλλη, τέκνα τῆς Νεφέλης καὶ τοῦ Ἀθάμαντος, βασιλέως τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ, φεύγοντα τὴν ὄργην τῆς μητρικῆς των Ἰνούς ἐπέδησαν τοῦ χρυσομάλλου πτερωτοῦ κριοῦ, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν εἰς αὐτὰ ἡ μήτηρ των, καὶ φερόμενα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν διηυθύνοντο πρὸς ἀνατολάς. Καθ' ὁδὸν ἡ Ἕλλη ζαλισθεῖσα ἔπεσεν ἐκ τοῦ κριοῦ καὶ ἐπνίγη εἰς τὸν πορθμὸν τὸν ἐνώνοντα τὴν Προποντίδα μετὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὅστις ἀπ' αὐτῆς ὀνομάσθη Ἑλλάσποντος. Ὁ δὲ Φρίξος ἐξακολουθήσας τὴν πορείαν ἔφθασεν εἰς τὴν Κολχίδα, εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἐκεῖ τὸν μὲν κριὸν ἐθυσίασεν εἰς τὸν Δία, τὸ δὲ δέρας, ἦτοι δέρμα, ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αἰήτην, ὅστις ἐκρέμασεν αὐτὸ εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἄρεως καὶ ἔθεσε φύλακα ἓνα δράκοντα ἀκρίμητον.

Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ὁ Πελλίας ἐκθρονίσας τὸν ἀδελφόν του Αἴσωνα, βασιλέα τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰωλκοῦ, ἤρπασεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Μετὰ τινα ἔτη παρουσιάσθη εἰς τὸν Πελλίαν ὁ ἠλικιωθεὶς υἱὸς τοῦ Αἴσωνος Ἰάσων καὶ ἀπήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν πατρικὴν βασιλείαν. Ὁ Πελλίας πρὸ τούτου ἀπήτησε παρὰ τοῦ Ἰάσωνος νὰ τῷ φέρῃ ἐκ τῆς Κολχίδος τὸ χρυσόμαλλον δέρας.

Ὁ Ἰάσων ναυπηγήσας πεντηκόντορον ἦτοι ναῦν πεντήκοντα κωπίων, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἀργώ, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ μετ' ἄλλων ἡρώων φθάσας δὲ εἰς Κολχίδα κατώρθωσε τῇ βοήθειά τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Μετὰ τοῦτο ὁ Ἰάσων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰωλκὸν παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν Μηδείαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πελλίας καὶ πάλιν ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Ἰάσονα τὴν βασιλείαν, ἐφρονέυθη οὗτος διὰ τῆς μαγικῆς τέχνης τῆς Μηδείας.

§ 8. Ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Οἰδίπους εἶχε δύο υἱούς, τὸν Ἐτεοκλῆ καὶ τὸν Πολυνείκην, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Ἀποθανόντος τοῦ Οἰδίποδος παρέλαβον τὴν βασιλείαν οἱ δύο υἱοὶ του καὶ συνεφώνησαν νὰ βασιλεύωσιν ἐναλλάξ ἐκάτερος ἀνὰ ἓν ἔτος. Ἀλλ' ὁ Ἐτεοκλῆς, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσε πρῶτος, ἠρνήθη ἔπειτα νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους. Τότε ὁ Πολυνείκης ὀργισθεὶς κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλεῆα τοῦ Ἄργους Ἀδράστου, γίνεταί γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπὶ θυγατρὶ καὶ ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ πόλεμος οὗτος ὀνομάζεται «πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας», διότι ἑπτὰ στρατηγοὶ ἐξεστράτευσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἀδράστου. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἐνίκησαν οἱ Ἄργεῖοι, ἀλλ' ἔπειτα ἀπεκρούσθησαν. Τότε ὁ Πολυνείκης προτείνει νὰ κριθῇ ὁ ἀγὼν διὰ μονομαχίας τῶν δύο ἀδελφῶν. Μονομαχοῦσι λοιπὸν ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης καὶ φονεύονται καὶ οἱ δύο.

Ὁ Κρέων, θεῖος πρὸς μητρὸς τῶν βασιλοπαίδων, παρέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ διέταξεν ὁ μὲν Ἐτεοκλῆς νὰ κηδευθῇ καὶ ν' ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτὸν αἱ συνήθειαι εἰς τοὺς νεκροὺς τιμαί, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Πολυνείκου ὡς πολεμήσαντος κατὰ τῆς πατρίδος του νὰ μείνῃ ἄταφον καὶ νὰ γείνη βορὰ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Ἀλλ' ἡ εὐσεβὴς καὶ μεγαλόφρων ἀδελφὴ τοῦ Πολυνείκου Ἀντιγόνη παραβαίνει τὴν σκληρὰν καὶ ἄδικον διαταγὴν τοῦ τυράννου, συλληφθεῖσα δὲ θανατώνεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος Αἴμων, μνηστήρ τῆς Ἀντιγόνης, αὐτοκτονεῖ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Κρέοντος Εὐρυδίκη μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς ἀπαγχονίζεται. Οὕτω τὰ δυστυχήματα ἐπῆλθον τὸ

ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἕνεκα τῆς σκληρότητος τοῦ Κρέοντος καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ πρὸς τὰ θεῖα.

Ὁ πόλεμος οὗτος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας φαίνεται ὅτι εἶνε ἀπήχησις μεγάλων ἀγώνων ἀχαιϊκῶν καὶ αἰολικῶν φύλων ὑπὸ τὰ τείχη τῆς ἰσχυρᾶς Καδμείας.

Ἀδελφεὶς.

7. Τίνος τέκνα ἦσαν ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη καὶ τί γνωρίζεις περὶ αὐτῶν;—Τίς ἐπεχείρησε τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν καὶ κατὰ διαταγὴν τίνος;—Διὰ τί ὠνομάσθη ἡ ἐκστρατεία Ἀργοναυτικὴ καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἔγινε;—Πῶς ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ὁ Ἰάσων;

8. Πῶς προεκλήθη ὁ πόλεμος τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ πόθεν ὠνομάσθη οὗτος ὁ πόλεμος αὐτός;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πολυνεΐκου καὶ τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ περὶ τῶν μετὰ τοῦτο συμβάντων;

§ 9. Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔκειτο τὸ βασίλειον τῆς Τροίας, τοῦ ὁποῖου πρωτεύουσα ἦτο τὸ Ἴλιον.

Ὅτε ἐβασίλευεν εἰς τὴν Τροίαν ὁ Πρίαμος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πάρις ἔλθων ποτε εἰς τὴν Σπάρτην ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Μενελάου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Μενελάου ὁ Πάρις ἔπεισε τὴν σύζυγον αὐτοῦ, τὴν ὡραίαν Ἑλένην, νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν Τροίαν.

Ὁ Μενέλαος μαθὼν τὴν ἀρπαγὴν τῆς συζύγου του ἀμέσως κατέστησεν αὐτὴν γνωστὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀγαμέμνονα, βασιλέα τῶν Μυκηνηῶν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες θεωρήσαντες τὴν ἀρπαγὴν ταύτην ὡς κοινὴν προσβολὴν καὶ ὕβριν καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισαν νὰ τιμωρήσωσι τὸν ἄρπαγα. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν λοιπὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐξεστράτευσαν ἐναντίον τῆς Τροίας οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μενέλαος, ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Πύλου Νέστωρ, ὁ πολυμήχανος βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Πηλέως καὶ τῆς θεᾶς Θέτιδος Ἀχιλλεύς, ὁ ἀνδρειότερος ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἄργους Διομήδης, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμῖνος Τελαμῶνος Αἴας, καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οἱ Ἕλληνες ἀνερχόμενοι εἰς ἑκατὸν τριάκοντα πέντε χιλιάδας ἐξέπλευσαν ἐκ τῆς Αὐλίδος τῆς Βοιωτίας ἐπὶ χιλίων διακοσίων πλοίων, φθάσαντες δὲ εἰς Τροίαν ἐπολιόρκησαν τὸ Ἴλιον. Ἡ πολιορκία παρε-

τάθη ἐπὶ δέκα ἔτη (1193-1183 π.Χ.), διότι καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἦσαν ὑψηλὰ καὶ ὀχυρὰ καὶ τὴν πόλιν υπερήσπιζε γενναίως ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Πριάμου Ἐκτωρ, ὁ ἀνδρειότατος τῶν Τρώων. Τὸ δέκατον ἔτος συνέβη καὶ ἡ πολυθρύλητος ἔρις μεταξὺ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως, διότι ὁ ἀρχιστράτηγος Ἀγαμέμνων ἀφῆρσε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τὸ γέρας (βραβεῖον) αὐτοῦ, ἦτοι τὴν Βρισηίδα. Τέλος τὸ Ἴλιον ἐκυριεύθη διὰ τεχνάσματος τοῦ πανούργου Ὀδυσσεύς, ἦτοι διὰ τοῦ δουρείου ἵππου, καὶ μετεβλήθη εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των οἱ Ἕλληνες ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ὁ Ἀγαμέμνων φθάσας εἰς τὰς Μυκῆνας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς ἀπίστου συζύγου του Κλυταίμνης καὶ τοῦ ἐξαδέλφου του Αἰγίσθου. Ὁ Μενέλαος μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἔφθασε μετὰ τῆς Ἑλένης εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, ἀφ' οὗ περιεπλανήθη ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔφθασε τέλος εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου τῇ βοήθειᾳ καὶ τοῦ υἱοῦ του Τηλεμάχου ἐφόνευσε τοὺς ἀθάδεις καὶ ἀλαζόνας μνηστήρας τῆς πιστῆς καὶ ἐναρέτου συζύγου του Πηνελόπης.

Μέρος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἤρχισεν ἡ ἔρις μεταξὺ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἐκτορος, ἐξύμνησεν ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν τοῦ κόσμου Ὅμηρος εἰς τὸ ἀθάνατον αὐτοῦ ποίημα τὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ὅμηρος ἐξύμνησεν ὡσαύτως καὶ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς εἰς τὸ ἕτερον ἀθάνατον ποίημά του, τὴν Ὀδύσειαν.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος ὡς πραγματικὸν γεγονός δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ· τὰ καθ' ἕκαστα μόνον ἀνήκουσιν εἰς τὴν ποίησιν. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν βεβαίως συνέβη σύγκρουσις τῶν συντεταγμένων δυνάμεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν κατεχόντων τὴν Μικρὰν Ἀσίαν λαῶν, οἵτινες ἐν μέρει ἦσαν συγγενεῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

ἘΑΔΙΚΗΕΙΣ.

9. Ποῦ ἔκειτο ἡ Τροία ; — Ποία ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν οὗτος ; — Τίνας ἦσαν οἱ ἐπιφανεῖστοι τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων τῶν ἐκστρατευσάντων κατὰ τῆς Τροίας καὶ τίς ὁ ἀνδρειότερος πάντων ; — Τίς ἦτο ὁ ἀνδρειότερος τῶν Τρώων ; — Πότε συνέβη ἡ μεταξὺ Ἀχιλλέως καὶ Ἀγαμέμνονος ἔρις καὶ πῶς προσκλήθη αὕτη ; — Πῶς ἐκυριεύθη ἡ Τροία ; — Τί ἔπαθον οἱ Ἕλληνας ἐπικυριόμενοι εἰς τὴν πατρίδα των ; — Τίς ἦτο ὁ Ὅμηρος.

Ἡ ἙΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

§ 10. Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Μετὰ τὰ τρωϊκὰ συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλαι ταραχαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἢ μᾶλλον ἀνατροπὴ καὶ γενικὴ μετανάστευσις τῶν λαῶν. Ἡ δὲ σημαντικωτέρα τῶν μεταναστεύσεων τούτων εἶνε ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣτις λέγεται καὶ «κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν».

Οἱ Δωριεῖς, οἵτινες κατέκων τὴν μεταξὺ Οἴτης καὶ Παρνασσοῦ χώραν, τὴν καλουμένην Δωρίδα, μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν, ἔχοντες ἀρχηγοὺς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους Τήμενον, Ἀριστόδημον καὶ Κρεσφόντην, βοηθούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰτωλῶν Ὀξύλου, διεπεραιώθησαν ἐκ τῆς Ναυπάκτου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπεχειρήσαν τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν Ὀξύλος μετὰ τῶν Αἰτωλῶν κατέλαβεν ὁπωσδήποτε εὐκόλως τὴν Ἥλιδα καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἡλείων βασιλεὺς αὐτῶν. Οἱ δὲ Δωριεῖς μετὰ μακροὺς πολέμους ἔγειναν κύριοι τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Πελοποννήσου. Καταλύσαντες δὲ τὸ κράτος τῶν Ἀχαιῶν διεμοίρασαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, μεταξὺ τῶν τὴν χώραν. Καὶ ὁ μὲν Τήμενος ἔλαβε διὰ κλήρου τὴν Ἀργολίδα, οἱ δὲ δύο υἱοὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ἀποθανόντος Ἀριστοδήμου Εὐρυσθένης καὶ Προκλῆς τὴν Λακωνικὴν, καὶ ὁ Κρεσφόντης διὰ δόλου κατὰ τὴν κλήρωσιν τὴν εὐφορον Μεσσηνίαν.

Πολλοὶ τῶν νικηθέντων Ἀχαιῶν ὤρμησαν πρὸς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς χερσονήσου παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἀφ' οὗ ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Αἰγιαλείας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἴωνας, κατέλαβον τὴν χώραν, ἣτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Ἀχαΐα. Οἱ ἐκδιωχθέντες ἐξ αὐτῆς Ἴωνας κατέφυγον πρὸς τοὺς ὀμοφύλους τῶν Ἀθηναίους. Μόνη δὲ ἡ Ἀρκαδία διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἡ χώρα ἦτο ὄρεινὴ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Κύψελος ἔδωκεν εἰς τὸν Κρεσφόντην σύζυγον τὴν θυγατέρα του Μερόπην.

Ἀδοκίμεις.

10. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν μεταναστεύσεων τῶν γενομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὰ Τρωϊκὰ καὶ ποία ἦτο ἡ σημαντικωτέρα ἐξ αὐτῶν;—Τίνες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Δωριέων τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον;—Ποίας χώρας τῆς Πελοποννήσου κατέκτησαν οἱ Δωριεῖς καὶ πῶς διένειμαν αὐτάς;—Τίνες κατέλαβον τὴν Αἰγιαλείαν καὶ πῶς τὴν ὠνόμασαν;—Ποία χώρα διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ διατί;

§ 11. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Κρήτῃ.

Αἱ διάφοροι μεταναστεύσεις, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα ἡ λεγομένη κάθοδος τῶν Δωριέων ἐπέφερον καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα μεγάλην ἀναστάτῳσιν, ἔνεκα δὲ αὐτῆς καὶ ἄλλαι μεταναστεύσεις ἀπώτεραι ἔλαβον χώραν.

α') Αἰολικαὶ ἀποικίαι. — Καὶ πρῶτον πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν τῆς Πελοποννήσου ἐνωθέντες μετὰ πολλῶν ἐκ Βοιωτίας Αἰολέων μετέβησαν εἰς τὴν Θράκην καὶ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 1054 π.Χ. Μετὰ μακροῦς δὲ ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγγχωρίους κατέλαβον ἅπασαν τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν, ἥτοι τὴν τρωϊκὴν χώραν, καὶ τὰς πλησίον κειμένας νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον, καὶ ἴδρυσαν ἐπ' αὐτῶν ἀποικίας. Αἱ ἀποικίαι αὗται ὠνομάσθησαν αἰολικαί, ἡ δὲ χώρα Αἰολίς. Τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη, ἥτις βραδύτερον ἐγένεον ἰωνικῆ, καὶ ἐπὶ τῆς Λέσβου ἡ Μυτιλήνη.

β') Ἰωνικαὶ ἀποικίαι. — Οἱ Ἴωνες, οἱ ὁποῖοι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Αἰγιαλείας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, κατέφυγον, ὡς προεῖπομεν, εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ χώρα αὕτη, οὕσα λεπτόγῳως καὶ ἄγονος, δὲν ἠδύνατο νὰ διαθρίψῃ τοσοῦτον πληθυσμόν, οἱ Ἴωνες οὗτοι μιμούμενοι τοὺς Αἰολεῖς ἐν ἔτει 1044 π. Χ. ἐπλευσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Μετὰ μακροῦς δὲ ἀγῶνας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν τὴν κειμένην πρὸς νότον τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν, τὴν ὁποῖαν ἐκάλεσαν Ἰωνίαν καὶ ἡ ὁποία ὡς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κλίμα κατέχει μίαν τῶν ὠραιότερων τοποθεσιῶν τοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῶν ὠραίων λοιπῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι νήσων Χίου καὶ Σάμου ἴδρυσαν δώδεκα ἀποικίας, τὴν Φώκαιαν, τὰς Κλαζομενάς, τὴν Ἐφεσον, τὴν Κολοφῶνα, τὴν Μίλητον καὶ ἄλλας.

γ') Δωρικαὶ ἀποικίαι. — Μετὰ τοὺς Ἴωνας οἱ Δωριεῖς ἐκ τῆς Μεγαρικῆς καὶ τῆς Ἀργολίδος ὀρμύμενοι διέπλευσαν τὴν θάλασσαν, φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατέλαβον τὰς νήσους Ῥόδον καὶ Κῶν καὶ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Καρίας καὶ ἔκτισαν ἕξ πόλεις, τρεῖς ἐν τῇ Ῥόδῳ, μίαν ἐν τῇ Κῷ καὶ δύο ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Καρίας, τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Ὅτως ἅπασα ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπληρώθη ἐλ-

ληνικῶν ἀποικιῶν, οἵτινες πᾶσαι προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας.

Ὡσαύτως μία μοῖρα Δωριέων (Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων) διεπεραιώθη εἰς Κρήτην, ὑποτάξασα δὲ τοὺς Ἰθαγενεῖς ἔδρυσεν τὴν ἐν Κρήτῃ δωρικὴν πολιτείαν, ἣτις εἶχε πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης. Ὄνομαστόταται δωρικά πόλεις ἐν Κρήτῃ ὑπῆρξαν ἡ Κνωσσός, ἡ Γόρτυς, ἡ Κυδωνία καὶ ἡ Λύκτος.

Ἀοικήσεις.

11. Ποῖον μέρος τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπέκτισαν οἱ Αἰολεῖς, ποῖον οἱ Ἴωνες καὶ ποῖον οἱ Δωριεῖς; — Τίνες ἦσαν αἱ σπουδαιότεραι τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς Ἰωνίας ὡς πρὸς τὴν τοποθεσίαν; — Πόσαι ἦσαν αἱ ἰωνικαὶ ἀποικίαι; — Εἰπέ μοι ὀνόματα ἰωνικῶν ἀποικιῶν; — Πόσαι ἦσαν αἱ δωρικαὶ ἀποικίαι; — Τί γνωρίζεις περὶ ἀποικισμοῦ τῆς Κρήτης;

§ 12. Διαιρέσεις καὶ ἐνότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληγες οὐδέποτε ἀπετέλεσαν ἐν κράτος, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι εἰς ἀπειραρίθμους αὐτοτελεῖς καὶ ἀνεξαρτήτους πολιτείας. Ἄλλ' ἐν τούτοις αἱ διάφοροι αὐταὶ αὐτοτελεῖς καὶ ἀνεξάρτητοι πολιτεῖαι συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας τόσον στενῶς διὰ δεσμῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν, ὥστε ἅπαντες οἱ Ἕλληγες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς μέλη ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Οἱ κυριώτεροι τῶν δεσμῶν ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ἡ αὐτὴ θρησκεία· προσέτι δὲ τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτυοναίαι καὶ οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

§ 13. Μαντεῖα.

Οἱ Ἕλληγες πρωῒμωτάτα ἤρχισαν νὰ δίδωσι προσοχὴν εἰς τινα φαινόμενα τῆς φύσεως, εἰς τὰς ἀστραπάς, εἰς τὰς βροντάς, εἰς τοὺς σεισμούς, εἰς τὴν ἔκλειψιν τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου, καὶ ἐνόμιζον ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα ἦσαν προμηνύματα τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν. Ὡσαύτως ἐνόμιζον ἔτι καὶ ἡ πτῆσις οἰωνῶν, ἥτοι σαρκοφάγων πτηνῶν, καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν σφαγίων, καὶ ἄλλα διάφορα σημεῖα ἐφανερώων τὴν εὐμένειαν ἢ τὴν δυσμένειαν τῶν θεῶν ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν. Ἀλλὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν περὶ τῶν μελλόντων ἐμάνθανον πρὸ πάντων οἱ Ἕλληγες εἰς ἱεροῦς τινὰς τόπους, ὅπου ἐπί-

στευον ὅτι παρίσταντο ἀοράτως αὐτοὶ οἱ θεοί. Οἱ ἱεροὶ οὗτοι τόποι ὠνομαζόντο *μ α ν τ ε ῖ α*, συνέρρεον δ' εἰς αὐτὰ πανταχόθεν οἱ ἄνθρωποι ζητοῦντες χρησμόν.

Μαντεῖα ὑπῆρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὸ περιφημότερον καὶ ὀνομαστότερον ὄλων ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, ὅπου ὁ Ἀπόλλων διὰ τῆς Πυθίας (ἱερείας) προέλεγε τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς ἐρωτῶντας. Ὅτε ἡ Πυθία ἔμελλε νὰ χρησιμοδοτήσῃ, ἐκάθητο ἐπὶ τρίποδος, κάτωθεν δ' αὐτοῦ ὑπῆρχε χάσμα καὶ ἐξήρχοντο ἐξ αὐτοῦ ἀναθυμιάσεις Ἡ Πυθία ζαλιζομένη ἐκ τῶν ἀναθυμιάσεων ἤρχιζε νὰ λέγῃ ἀκαταλήπτους λέξεις, οἱ δὲ ἱερεῖς, οἵτινες διεκρίνοντο ἐπὶ μεγάλῃ εὐφυΐᾳ καὶ σοφίᾳ, ἐσχημάτιζον ἐκ τῶν λέξεων τῆς Πυθίας χρησμούς, συνήθως ἐμμέτρους, εὐφυεῖς, συντόμους καὶ δυσκόλως ἐννοουμένους, πολλάκις δὲ καὶ διαφορουμένους, ἦτοι ἐπιδεχομένους διπλῆν ἐξήγησιν. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Ἀπόλλων ὠνομαζέτο Λοξίας. Διὰ πᾶσαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν οἱ Ἑλληνες συνεβουλεύοντο τὸν Ἀπόλλωνα, μάλιστα δὲ ὅτε ἐπρόκειτο περὶ πολέμου.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε φήμην παγκόσμιον. Ὅχι μόνον οἱ Ἑλληνες, ἀλλὰ καὶ ξένοι ἐκ διαφόρων μερῶν ἤρχοντο καὶ ἐλάμβανον χρησμόν, ἐκόμιζον δὲ καὶ πλουσιώτατα δῶρα. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μαντεῖον ἦτο πλουσιώτατον.

§ 14 Ἀμφικτυοναί.

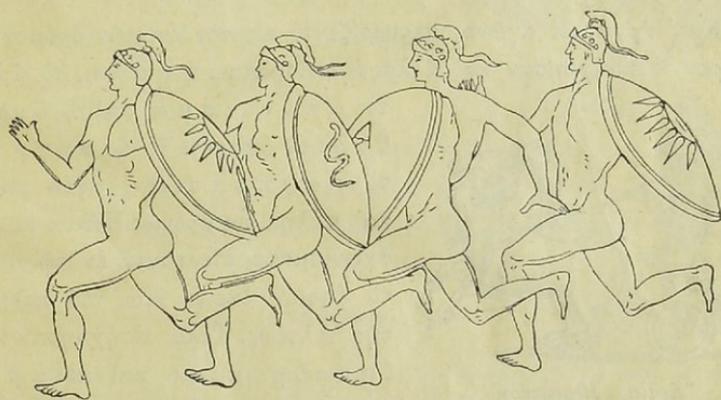
Αἱ ἀμφικτυοναί ἦσαν θρησκευτικοὶ μᾶλλον ἢ πολιτικοὶ σύνδεσμοι, οἱ ὅποιοι συνέδεον τὰς γειτονικὰς πόλεις. Ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν πόλεων τούτων συνήρχοντο κατ' ἔτος εἰς τι κοινὸν ἱερόν, ἐτέλιον ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ συγχρόνως συνεσκέπτοντο καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων. Ἀμφικτυοναί ὑπῆρχον πολλαὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐπισημοτέρα ὄλων ἦτο ἡ λεγομένη «Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον». Τοῦ συνεδρίου τούτου μετεῖχον δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι. Ἐκάστη τῶν πολιτειῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὸ συνέδριον τοῦτο ἔπεμπε κατ' ἔτος δύο ἀντιπροσώπους, τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐλέγετο *πυλαγόρας* διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὁ δὲ ἄλλος *ἱερομνήμων* διὰ τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις.

Τὸ συνέδριον τοῦτο συνήρχετο δις τοῦ ἔτους, τὸ μὲν ἕαρ εἰς τοὺς Δελφοὺς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν κωμόπολιν Ἀνθήλην ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος. Οἱ Ἀμφικτύονες εἶχον τὴν ἄμεσον ἐφο-

ρείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, διηύθυνον τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐφρόντιζον νὰ λύσῃ πασαν διαφορὰν ἀναφυομένην μεταξὺ τῶν λαῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ συνέδριον.

§ 15. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

Παρά τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὑπῆρχε συνήθεια νὰ τελῶνται κατὰ διαφοροὺς ἐποχὰς εἰς τὰς διαφοροὺς πόλεις θρησκευτικαὶ πανηγύρεις, εἰς αὐτὰς δ' ἐλάμβανον μέρος οἱ κάτοικοι τῆς πανηγυριζούσης πόλεως καὶ οἱ περίξ αὐτῆς κατοικοῦντες. Τὰς πανηγύρεις δὲ ταύτας ἐλάμπρυνον δι' ἀγῶνων μουσικῶν, ποιητικῶν καὶ πρὸ πάντων γυμναστικῶν. Ἀλλὰ τέσσαρες τῶν πανηγύρεων τούτων σὺν τῷ χρόνῳ ἔγειναν πανελλήνιοι, καὶ συνέρρεον εἰς αὐτὰς πανταχόθεν θεαταί. Αἱ πανηγύρεις αὗται, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐθνικῶν δεσμῶν, ἦσαν αἱ ἑξῆς: τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια, τὰ Νέμεια καὶ τὰ Ὀλύμπια.



Ὀπλιτοδρόμοι

α) Τὰ Πύθια ἐτελοῦντο εἰς τὸ πλησίον τῶν Δελφῶν Κρῖσσαϊον πεδῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τετραετίαν διὰ μουσικῶν καὶ γυμναστικῶν ἀγῶνων καὶ δι' ἄρματοδρομιῶν. Ἀγωνοθέται ἦτοι ἐπιμεληταὶ τῶν ἀγῶνων ἦσαν οἱ Ἀμφικτύονες, εἰς δὲ τοὺς νικητὰς ἐδίδοτο ὡς βραβεῖον κλάδος δάφνης.

β) Τὰ Ἴσθμια ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος, οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον πίτυος.

γ') Τὰ Νέμεια ἐτελοῦντο κατὰ διετίαν εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργολίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον σελίνου.

δ') Τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ μεγίστη τῶν πανηγύρεων. Ταῦτα ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἐν τῇ ἱερῇ ἄλσει, ὅπερ ὠνομάζετο Ἄλτις, τὸν μῆνα Ἰούλιον καὶ διήρουν μέχρι μὲν τοῦ 472 π. Χ. μίαν ἡμέραν, μετὰ δὲ ταῦτα πέντε ἡμέρας. Ἀπασα ἡ Ἑλλάς συνέρρεεν εἰς τὴν μεγίστην ταύτην ἑορτήν· προσέτι δὲ καὶ βάρβαροι πολλοὶ προσήρχοντο ὡς θεαταί. Καθ' ὅλον τὸν μῆνα, καθ' ὃν ἐτελοῦντο οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, ἐκηρύσσετο ἐ κ ε χ ε ι ρ ί α, δηλαδὴ διακοπὴ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐμφυλίων στάσεων, τὸ δὲ διάστημα τοῦτο ὠνομάζετο εἰ ρ ο μ η ν ί α.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας μόνον γνήσιοι Ἕλληνες ἐδικαιοῦντο νὰ λάβωσι μέρος. Τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀγῶνων εἶχον οἱ Ἡλεῖοι· δέκα δ' ἐξ αὐτῶν ἐξελέγοντο, ἵνα κρίνωσι τοὺς διαγωνιζομένους, καὶ ὠνομάζοντο Ἐ λ λ α ν ο δ ί κ α ι.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀγῶνες περιωρίζοντο εἰς τὸν ἀπλοῦν δρόμον· βραδύτερον δὲ εἰσῆχθησαν καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα: ἡ πάλη, τὸ ἄλμα,



Ἄρμα τέθριππον

τὸ ἀκόντισμα καὶ ἡ δισκοβολία, προσέτι δὲ ἡ πυγμαχία καὶ τὸ παγκράτιον, ἀγῶν πυγμῆς καὶ πάλης συγχρόνως. Πάντα ταῦτα τὰ ἀγωνίσματα ἐτελοῦντο ἐν τῷ σταδίῳ, τὸ ὅποιον ἔκειτο ἔξω τοῦ περιδόλου τῆς Ἄλτεως. Τέλος εἰσῆχθησαν καὶ αἱ ἱπποδρομῖαι καὶ αἱ ἄρματα οδοδρομῖαι, αἱ ὅποιαι ἐγίνοντο ἐν

τῷ ἱπποδρόμῳ.

Εἰς τοὺς νικητὰς ἐδίδετο παρὰ τῶν Ἑλληνοδικῶν στέφανος ἐκ κοτίνου ἢται ἀγριελαίας, εὐρισκομένης εἰς τὸ ἄλσος τῆς Ἄλτεως. Οἱ νικηταὶ ὠνομάζοντο Ὀλυμπιονῆαι καὶ ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλήθους ἐξεφώνει τὸ ὄνομα τοῦ Ὀλυμπιονίκου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀγώνισμα ἦτο ὁ ἀπλοῦς δρόμος καὶ ὁ νικήσας εἰς τοῦτον ἔθεωρεῖτο ὡς ὁ κυρίως νικητῆς.

Οἱ Ὀλυμπιονῆαι ἐλάμβανον εἰς τὰς πατρίδας των πλείστας τιμὰς. Πολλαὶ πόλεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ὀλυμπιονικῶν ἐκρήμνιζον μέ-

ρος τοῦ τείχους, ἵνα εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς ὁ νικητής. Τοῦτο δὲ ἦτο δαίμα, ὅτι ἢ πόλις, ἢ ὁποῖα εἶχε τοιοῦτους ἀθλητάς, δὲν εἶχεν ἀνάγκη τείχους.

Πᾶς ὀλυμπιονίκης μετὰ τρεῖς νίκας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸν ἀδριάντα αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἄλτεις. Εἰς τὸ ἄλσος τοῦτο ὑπῆρχον ἅπειρα καλλιτεχνήματα, οἷον βωμοὶ καὶ ἀγάλματα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν διέπρεπεν ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ὅστις ἀνευρέθη κατὰ τὸ 1877 μετὰ Χριστὸν μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς Ὀλυμπίας καὶ εὐρίσκεται τῶρα εἰς τὸ αὐτόθι μουσεῖον, κινῶν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν. Εἰς τὸ ἄλσος ὑφούτο καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐντὸς δ' αὐτοῦ ἴστατο τὸ κολοσσαῖον χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διός, ἀριστοτέχνημα τοῦ δαιμονίου καλλιτέχνου Φειδίου.



Ἑρμῆς

Ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀ λ υ μ π ι ἄ ς. Ταύτην οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. μετεχειρίζοντο πρὸς χρονολογίαν τάξαντες ὡς ἀφετηρίαν ἦτοι ἀρχὴν τὸ ἔτος 776 π. Χ., ὅτε ἤρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν ὀλυμπιονικῶν.

Ἀδελφίδεις.

12—13. Εἰς τί ἦσαν πολιτικῶς διηρημένοι οἱ Ἕλληνες; — Τίνες ἦσαν οἱ κυριώτεροι θεσμοὶ τῶν Ἑλλήνων; — Τί ἦσαν τὰ μαντεῖα καὶ ποῖον τὸ ἐπισημότερον; — Τίνι τρῶπῳ ἐδίδοτο οἱ χρησμοὶ ἐν Δελφοῖς; — Διὰ τί ὁ Ἀπόλλων ὠνομάζετο Δοξίας;

14. Τί ἦσαν αἱ ἀμφικτυοναὶ καὶ ποῖα ἦτο ἡ σπουδαιότερα; — Πόσοι λαοὶ μετείχον τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου; — Πόσους ἀντιπροσώπους ἐπεμπεν ἑκάστη πόλις καὶ πῶς ἐκαλοῦτο οὗτοι; — Ποσάκις τοῦ ἔτους συνήρχετο τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἔργον τῶν Ἀμφικτυόνων.

15. Τί γνωρίζεις περὶ πανηγύρεων καὶ πόσοι ἐξ αὐτῶν κατέστησαν πανελληνιοὶ; — Εἰπέ μοι περὶ Πυθίων; — Εἰπέ μοι περὶ Ἰσθμίων; — Εἰπέ μοι περὶ Νεμείων; — Εἰπέ μοι περὶ Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων; — Τίς ἐθεωρεῖτο ὁ κατ' ἐξοχὴν νικητής εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας; — Τί ἐπῆρχεν ἐν τῷ ἄλσει τῆς Ἄλτεις; — Πῶς ὠνομάζετο ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία καὶ εἰς τί ἐχρησίμευεν;

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

§ 16. Πολιτεία Σπάρτης. — Λυκούργος.

Ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτήσεως οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς διηρέθησαν εἰς τρεῖς τάξεις, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Περιοίκοιους καὶ τοὺς Ἐύλωτας. Σπαρτιάται ἐλέγοντο οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης, τὴν ὁποίαν κατόικουν. Περιοίκοι ἦτοί περὶξ οἰκοῦντες ὠνομάζοντο ἐκεῖνοι τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς, ὅσοι ὑπετάχθησαν θεληματικῶς εἰς τοὺς κατακτητάς. Οὗτοι διετήρησαν τὴν προσωπικὴν τῶν ἐλευθερίαν, κατόικουν τὰς πέριξ τῆς Σπάρτης κώμας, ἐκαλλιέργουν ἐλευθέρως τὰ κτήματά των, καὶ ἐπλήρωνον φόρον τὸ ἡμισυ τῶν προϊόντων τῶν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀλλ' εἰς τὸν πόλεμον ἐλάμβανον μέρος. Εὐλωτες δὲ ὠνομάσθησαν ὅσοι τῶν παλαιῶν κατοίκων ἠθέλησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς κατακτητάς Δωριεῖς, ἀλλὰ νικηθέντες ἔγειναν δοῦλοι αὐτῶν. Οἱ Εὐλωτες ἔζων καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλας οἰκιακὰς αὐτῶν ἐργασίας ἐκτελοῦντες, ἐν πολέμῳ δ' ἐπολέμουν ὡς ψιλοὶ ἦτοί ἐλαφρῶς ὀπλισμένοι στρατιῶται.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν Δωριέων κατακτητῶν ἐνωρὶς ἀνεφύησαν ἔριδες ἔνεκα τῆς ἀνισότητος τῶν περιουσιῶν καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν νόμων. Αἱ ταραχαὶ δὲν ἔλειπον. Τὰ δεινὰ ἐκορυφώθησαν. Ἡ ἀνομία ἐπλεόνασε. Καὶ ἡ πολιτεία διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἀλλ' ἀνεφάνη ἀνὴρ, ὅστις ἔσωσεν ἐκ τοῦ ὀλέθρου τὴν σπαρτιατικὴν πολιτείαν, καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ περιώνυμος Λυκούργος, ὁ μέγας νομοθέτης τῆς Σπάρτης.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Λυκούργου οὐδὲν γινώσκομεν βέβαιον καὶ ἀσφαλές. Αἱ εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων περὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου τούτου νομοθέτου τῆς Σπάρτης εἶνε συγκεχυμένα. Τινὲς νομίζουσιν ὅτι τὸ ὄνομα Λυκούργος εἶνε ἐπίθετον τοῦ φωτοδόλου δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, ὑπὸ τὰς ἐμπέψεις τοῦ ὁποίου ἱερατικὸν σῶμα ἐθέσπισε τοὺς νόμους τῆς σπαρτιατικῆς πολιτείας. Ἀλλὰ παρ' ὅλον τὸ σκότος, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὸν βίον τοῦ Λυκούργου, δὲν δικαιούμεθα ν' ἀρνηθῶμεν τὴν προσωπικὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ. Ὁ Λυκούργος ἔζησε καὶ ἔδρασε κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμισυ

τοῦ ἐνάτου π.Χ. αἰῶνος. Λέγεται δὲ ὅτι μετέβη εἰς Κρήτην καὶ διέτριψεν ἐκεῖ ἐπὶ μακρὸν χρόνον μελετῶν τὸ πολίτευμα αὐτῆς προσέτι δὲ ὅτι μετέβη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐγνώρισε τὰ ἀθάνατα ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τῶν ὁποίων ἀντίγραφα ἔφερεν εἰς τὴν Σπάρτην.

§ 17. Νομοθεσία τοῦ Λυκούργου.

Ὁ Λυκούργος διὰ τῆς νομοθεσίας του τρία τινὰ κυρίως ἐζήτησε νὰ ῥυθμίσῃ α') τὸ πολίτευμα β') τὴν περιουσίαν καὶ γ') τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς δωρικῆς φυλῆς καὶ πρὸς τὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν οἱ κατακτηταὶ ἐν τῇ χώρᾳ.

α') Πολιτικοὶ θεσμοί.— Ἀφ' ὅτου οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Λακωνικὴν, ὑπῆρχον πάντατε ἐν Σπάρτῃ δύο βασιλεῖς, οἵτινες ἐφημίζοντο ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ Εὐρυσθένου καὶ τοῦ Προκλέους. Ὁ Λυκούργος διετήρησε τὸν θεσμὸν τῆς διπλῆς βασιλείας, συνέστησε δὲ τὴν γερουσίαν. Ἡ γερουσία ἀπετελεῖτο ἐξ εἴκοσιν ὀκτὼ γερόντων ἰσοβίων, οἱ ὁποῖοι ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ἐχόντων τὸ ἦθος ἄμεμπτον. Προήδρευον δὲ τῆς γερουσίας οἱ δύο βασιλεῖς. Ἡ γερουσία μετὰ τῶν βασιλέων συνεσκέπτετο προηγουμένως περὶ ὄλων τῶν ὑποθέσεων, ὅσαι ἔμελλον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ, ἐδίκαζε δὲ ὡς ἀνώτατον ποινικὸν δικαστήριον καὶ ἦτο ἀρχὴ ὅλων ἀνεύθυνος.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ὠνομάζετο ἀ π έ λ λ α καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ Σπαρτιατῶν, οἵτινες εἶχον συμπληρώσῃ τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των. Αὕτη συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον ἐν ὑπαίθρῳ καὶ διὰ βοῆς ν α ἰ ἦ ο ὕ ἐνέκρινεν ἢ ἀπέρριπτε τὰ προτεινόμενα ὑπὸ τῆς γερουσίας καὶ τῶν βασιλέων.

* Ἄλλη τις σπουδαία ἀρχὴ πολιτικὴ, ἣτις ἰδρύθη κατὰ τινὰς βραδύτερον, ἦτο ἡ τῶν ἐφόρων. Οἱ ἔφοροι ἦσαν πέντε καὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Κατ' ἀρχὰς οὗτοι εἶχον περιωρισμένην ἐξουσίαν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν παντοδύναμοι συγκεντρώσαντες εἰς ἑαυτοὺς πᾶσαν ἐξουσίαν. Ἠδύναντο νὰ παύωσι τοὺς ἄρχοντας, πλὴν τῶν γερόντων, καὶ νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς αὐτοὺς πρόστιμον καὶ φυλάκισιν. Ἐπετήρουν τὴν ἀγωγὴν πάντων τῶν πολιτῶν. Καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἠδύναντο νὰ εἰσάγωσιν εἰς δίκην. Δύο δ' αὐτῶν παρηκολούθουν πάντοτε τὸν ἐκστρατεύ-

οντα ἐκ τῶν δύο βασιλείων. Μόνοι οἱ ἔφοροι εἶχον τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ παρακάθηνται εἰς τὰ συσσίτια.

β') Ἀναδασμὸς τῆς γῆς καὶ διατάξεις περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωικοῦ βίου.—Ὁ Λυκοῦργος, ἵνα εἰσαγάγῃ τὴν ἰσότητα εἰς τὴν Σπάρτην, προσέθη εἰς τὸ τολμηρὸν μέτρον τοῦ ἀναδασμοῦ τῆς γῆς. Διήρσεσεν ἅπασαν τὴν γῆν εἰς ἑννέα χιλιάδας ἴσους κλήρους ἦτοι μερίδια διὰ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ τριάκοντα χιλιάδας μικροτέρους διὰ τοὺς Περιοίκους, καὶ ὥρισε διὰ νόμου νὰ μὴ δύναται κανεὶς μῆτε Σπαρτιάτης μῆτε Περιοίκος νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ διανείμῃ τὸν κλῆρόν του. Ὁ κλῆρος μετέβαινε κληρονομικῶς ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν, ὅστις ὑπεχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ ὅλην τὴν οἰκογένειαν.

Ὁ Λυκοῦργος θέλων νὰ καταπολεμήσῃ τὴν φιλοχρηματίαν ἀπηγόρευσε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἐπέτρεψε δὲ τὴν χρῆσιν μόνον τῶν σιδηρῶν, τὰ ὅποια ἕνεκα τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βάρους δὲν εἶχον καμμίαν ἀξίαν. Ἴνα δὲ ἀποδιώξῃ ἐκ τῆς Σπάρτης τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τρυφηλότητα καὶ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐγκρατεῖς καὶ ὀλιγαρκεῖς, συνέστησεν ἢ μᾶλλον ἀνενέωσε τὰ συσσίτια. Πάντες δὴλα δὴ οἱ Σπαρτιάται καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς, πλὴν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων, ὑποχρεωτικῶς συνήρχοντο καὶ συνέτρωνον εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰσφέροντες κατὰ μῆνα ὠρισμένον ποσὸν ἀλεύρου, οἴνου, τυροῦ καὶ σύκων· προσφιλεῖς δὲ τροφή αὐτῶν ἦτο ὁ μέλας ζυμῶς, ὅστις συνίστατο ἐκ χοιρείου κρέατος, ὄξους καὶ ἄλατος, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἔβαπτον τὸ κριθινὸν ἄρτον.

γ') Ἀγωγή τῶν παιδῶν.—Ὁ Λυκοῦργος θέλων νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος κατέβαλε μεγάλην φροντίδα περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν. Εὐθὺς ὡς ἐγεννᾶτο τὸ παιδίον, ἐξητάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ ἂν μὲν εὐρίσκετο ἀρτιμελές καὶ ὑγιές, ἐδίδετο εἰς τοὺς γονεῖς διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψωσιν· ἀλλ' ἂν εὐρίσκετο καχεκτικὸν καὶ δύσμορφον, ἐρρίπτετο εἰς τοὺς ἀποθέτας, τόπον βαρβαρῶδη πλησίον τοῦ Ταυγέτου.

Τὰ ὑγιᾶ καὶ εὖρωστα παιδιά ἀνέτρεφον οἱ γονεῖς μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των· ἔπειτα δὲ τὰ παρελάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε διὰ τὴν παραιτέρω ἀνατροφὴν των.

Οἱ παῖδες ἀνετρέφοντο ἐν πάσῃ σκληραγωγίᾳ. Συνήθιζον νὰ ὑποφέρωσιν εὐκόλως τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψῦχος καὶ τὴν ζέστην. Ἐβά-

διζον ἀσκεπεῖς καὶ ἀνυπόδητοι. Ἐφόρου τὸ αὐτὸ ἔνδυμα θέρος καὶ χειμῶνα. Ἐκοιμῶντο ἐπάνω εἰς στρωμνάς ἐκ καλάμων, τοὺς ὁποίους μόνοι ἔκοπτον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Γράμματα ὀλίγα ἐμάνθανον. Ἐγυμνάζοντο δὲ ἀδιακόπως εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸ ἀκόντιον καὶ ἐν γένει μεταχειρίζοντο μὲ πολλὴν εὐστροφίαν καὶ τέχνην πᾶν ὄπλον.

Ἐδιδάσκοντο νὰ εἶνε σεμνοὶ τὸ ἦθος, νὰ σέβωνται καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς γέροντας, νὰ ἴστανται σιωπηλοὶ καὶ ὡς ἀγάλματα ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, ν' ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν γερόντων μὲ ὀλίγας λέξεις. Τοῦτο δ' ἐκαλεῖτο λακωνισμὸς ἢ λακωνικῶς ὀμιλεῖν. Ἐμάνθανον προσέτι οἱ παῖδες μουσικὴν καὶ χορὸν στρατιωτικόν, πυρρίχην. Ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου, τὰ παιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ ἄλλα πολεμικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἐξύμνουν τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πεσόντας καὶ ἔφεγον τοὺς δειλοὺς καὶ ἀνάνδρους.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Σπαρτιάτης ἐθεώρει καθήκον του νὰ μάχηται καὶ ν' ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ὅστις ἐφοβεῖτο εἰς τὴν μάχην καὶ ἐτρέπετο εἰς φυγὴν, ἐθεωρεῖτο ἄτιμος καὶ περιφρονεῖτο ὑπὸ πάντων. Οὐδεὶς ἔδιδεν εἰς αὐτὸν οὔτε πῦρ οὔτε ὕδωρ.

Καὶ αἱ παρθένοι τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο ὅπως καὶ οἱ παῖδες. Ἠσκοῦντο καὶ αὐταὶ εἰς τὴν πάλην, τὸν δρόμον καὶ τὸ ἀκόντιον· οὕτω δὲ καθίσταντο ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοὶ. Ἡ Σπαρτιάτις τὰ πάντα ἐθυσίαζεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Δίδουσα τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῆς, ὅτε οὗτος μετέβαινεν εἰς τὸν πόλεμον, ἔλεγεν εἰς αὐτὸν Ἦ τὰ ν ἦ ἐπὶ τὰς, δηλαδὴ ἡ ταύτην νὰ φέρῃς ὀπίσω νικητῆς, ἢ ἐπάνω εἰς αὐτὴν νὰ σὲ φέρωσι νεκρόν.

Ἡ Σπάρτη κατὰ ῥητὸν νόμον τοῦ Λυκούργου ἔμεινεν ἀτείχιστος, διότι ὡς τείχη αὐτῆς ἀπροσμάχητα ἐχρησίμευον ἡ ἀνδρεία καὶ τὰ στήθη τῶν πολιτῶν.

Ἀδοκίμεις.

16—17. Εἰς πόσας τάξεις διηροῦντο οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς;—Τίνες ἦσαν οἱ Σπαρτιάται, τίνες οἱ Περίοικοι καὶ τίνες οἱ Ἐλλωτες;—Τί γνωρίζεις περὶ Λυκούργου;—Πόσα τινὰ ἐζήτησεν νὰ ρυθμίσῃ ὁ Λυκούργος διὰ τῆς νομοθεσίας του καὶ κατὰ τίνα τρόπον;—Πόσοι βασιλεῖς ἦσαν ἐν Σπάρτῃ καὶ πόθεν ἐφημιζόντο ὅτι κατήγοντο;—Τί γνωρίζεις περὶ γερουσίας;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ;—Τί περὶ τῶν ἐφόρων;—Τί γνωρίζεις περὶ ἀναθασμοῦ τῆς γῆς;—Διὰ τίνας μέσου κατεπο-

λέμησε τὴν φιλοχρηματίαν ὁ Λυκούργος; — Εἰπέ μοι περὶ συσσιτίων; — Πῶς ἀνετρέφοντο οἱ παῖδες ἐν Σπάρτῃ; — Τί ἐκαλεῖτο λακωνισμός; — Τί ἐπάθεινον ἐν Σπάρτῃ οἱ θεῖοι; — Ὅποια ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν παρθένων ἐν Σπάρτῃ; — Τί ἔλεγεν ἡ μήτηρ εἰς τὸν υἱὸν τῆς, ὅτε ἔβιβε τὴν ἀσπίδα ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν πόλεμον; — Εἶχε τείχη ἡ Σπάρτη;

§ 18. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743-724).

Διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἡ Σπάρτη ἐνισχύθη ἐσωτερικῶς καὶ ἀνυψώθη εἰς μεγάλην δύναμιν, ἐζήτησε δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς καὶ ἔξω τὴν Λακωνικῆς. Ὁθεν ἀπέβλεψε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πλουσίαν καὶ εὐφορον γειτονικὴν Μεσσηνίαν. Ἐν ἔτει λοιπὸν 743 οἱ Σπαρτιάται κατέλαβον αἰφνιδίως τὴν ὄχυράν πόλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν, καὶ ἐκ ταύτης ὀρμώμενοι ἐλεηλάτουν τὴν Μεσσηνίαν. Οἱ Μεσσηνιοὶ κατ' ἀρχὰς ἀπέκρουσαν γενναίως τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ τέλος ἤττηθέντες καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ διατηρήσωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ὑπαιθρον χώραν, ἀπεσύρθησαν καὶ ἐκλείσθησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Εὐφάους εἰς τὸ ὄχυρον φρούριον τῆς Ἰθώμης· ἐκεῖθεν δ' ἐξηκολούθησαν ἀνθιστάμενοι. Ἀλλὰ κατὰ τινα ἔφοδον τῶν Σπαρτιατῶν ἐφονεύθη ὁ Εὐφάης, οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ τότε ἐξέλεξαν ὁμοφώνως βασιλέα τὸν ἀνδρεῖον Ἀριστόδημον (729), ἀπόγονον τοῦ Κρεσφόντου, ὅστις πολλὰ ἔτη ἠγωνίσθη διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Κατὰ τινα ἀπίθανον παράδοσιν ὁ Ἀριστόδημος ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ τὴν θυγατέρα του χάριν τῆς πατρίδος· κατόπιν δὲ ταρασσόμενος καθ' ὕπνον ὑπὸ τοῦ φάσματος τῆς κόρης ἠὺτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθώμη περιέπεσεν εἰς τοὺς πολεμίους (724), μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ὅλη ἡ χώρα. Τῶν δὲ Μεσσηνίων ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ρήγιον. Ὅσοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν εἰς τὸν πόλεμον ἢ ἄλλως ἔμειναν ἐν τῇ χώρᾳ, ἠναγκάσθησαν νὰ καλλιεργῶσιν ὡς εἰλωτες τὴν γῆν, ἥτις διαιρεθεῖσα εἰς κλήρους διενεμήθη εἰς τοὺς ἀκλήρους τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ πόλεις τινὲς πιθανῶς μὴ λαβοῦσαι ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀγῶνα ὑπεβλήθησαν εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις, εἰς τὰς ὁποίας καὶ οἱ Περίοικοι τῆς Σπάρτης.

§ 19. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645-628).

Ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης ἐπὶ
τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου.

Ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐστέναζον οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Ἄλλ' ἡ νέα γενεὰ ἔλαβε τὰ ὄπλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐξ Ἀνδανείας νεαροῦ Ἀριστομένους, ὅστις κατήγετο ἐκ βασιλικοῦ αἵματος. Ὁ Ἀριστομένης ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τινα μάχην. Ἵνα δὲ καταπλήξῃ αὐτούς, εἰσῆλθεν ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῖκου Ἀθηνᾶς ἀσπίδα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀριστομένης τῆ Ἀθηνᾶ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων».

Οἱ Σπαρτιάται ἀπώλεσαν τὸ θάρρος των καὶ περιέπεσον εἰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ στάσεις. Ὅσοι εἶχον λάβη κλήρους ἐν Μεσσηνίᾳ κατὰ τὸν πρῶτον μεσσηνιακὸν πόλεμον, νῦν ἐστερήθησαν παντὸς πόρου πρὸς συντήρησίν των. διότι οἱ ἐν Μεσσηνίᾳ κληροὶ ἔμειναν ἀκαλλιέργητοι. Πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας ταύτης ἀπήτουν νέον ἀναδασμὸν τῆς σπαρτιατικῆς γῆς. Ἡ Σπάρτη λοιπὸν διήνυε σπουδαίαν ἐσωτερικὴν κρίσιν, ἐκ ταύτης δ' ἔσωσεν αὐτὴν ὁ ἐξ Ἀφιδνῶν τῆς Λακωνικῆς ποιητῆς Τυρταῖος.

Ὁ Τυρταῖος διὰ τῶν φλογερῶν πολεμικῶν ἄσμάτων του ἠνώρθωσε τὸ φρόνημα τῶν Σπαρτιατῶν, κατέπαυσε τὰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ ἐξήγειρε τὴν φιλοπατριὰν αὐτῶν μεγάλως. Οὕτω μετὰ τινας μάχας ἠνάγκασαν τοὺς Μεσσηνίους ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ ὄρεινά σύνορα τῆς Ἀρκαδίας, ἡ δὲ ἀπότομος καὶ δυπρόσιτος Εἶρα κατέστη τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων.

Ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη ὁ Ἀριστομένης ὑπερήσπιζε γενναίως τὴν Εἶραν, ἀποκρούων πάσας τὰς προσβολὰς τῶν Σπαρτιατῶν, πολλάκις δ' ἐξερχόμενος μὲ τὸν ἐπίλεκτον στρατὸν του κατέστρεφε τὴν χώραν τῶν πολεμίων. Ἀλλὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος τῆς πολιορκίας οἱ Σπαρτιάται κατῴρθωσαν διὰ προδοσίας νὰ γείνωσι κύριοι τῆς Εἶρας καὶ μετ' αὐτῆς ὅλης τῆς Μεσσηνίας. Οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πατρίδα καὶ ἄλλοι μὲν μετέβησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι δὲ ἀπέφυγον εἰς τὴν ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνην, ὀλίγοι δ' ἔμειναν ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἔγειναν εἰλωτες τῶν

Σπαρτιατῶν. Ὁ δὲ ἥρωϊκὸς Ἀριστομένης μετέβη εἰς Ῥόδον, ἔπου καὶ ἀπέθανε πλησίον τοῦ γαμβροῦ του Διαγόρα, βασιλέως τῆς νήσου.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιάται ἔστρεψαν τὰ ὅπλα των κατὰ τῶν Ἀρκάδων· ἀλλὰ μὴ κατορθώσαντες νὰ κυριεύσωσι τὴν Τεγέαν ἠδυνήθησαν ἐπιτηδείως νὰ πείσωσι τοὺς Τεγεάτας νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης. Ἐπειτα ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτῶν τὴν Κυνουρίαν καὶ τὴν Θυραῖτιν. Ἐκτοτε ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ηὔξῃθη καὶ αἱ πλείους πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς.

Ἀσκήσεις.

18—19. Πῶς ἤρχισεν ὁ α' Μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκασε;—Ποῦ ἀπεσῆθησαν οἱ Μεσσηνιοί;—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀριστοδήμου καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ;—Πότε ἔπεσεν ἡ Ἰθώη καὶ τί συνέβη μετὰ τοῦτο;—Πότε ἤρχισεν ὁ δ' Μεσσηνιακὸς πόλεμος καὶ τίς διέπρεψε κατ' αὐτόν;—Διὰ τίνας τολμήματος κατέπληξε τοὺς Σπαρτιάτας ὁ Ἀριστομένης;—Τί γνωρίζεις περὶ Τυρταίου;—Ποῦ ἀπεσῆθησαν ἐπὶ τέλους οἱ Μεσσηνιοί;—Πόσα ἔτη ὑπερήσπισε τὴν Εἴραν ὁ Ἀριστομένης;—Πῶς ἔπεσεν ἡ Εἴρα καὶ τί συνέβη μετὰ τοῦτο;

Ἱστορία τῶν Αἰθηνῶν ἀπὸ τῆς Δωρικῆς εἰσβολῆς μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων

§ 20. Πολιτεία τῶν Ἀθηναίων.—Βασιλεία.—Ἀρχοντες.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς παλαιότερον διηροῦντο εἰς τέσσαρας φυλάς καὶ κατήκουν εἰς δώδεκα αὐτονόμους πόλεις. Ὁ Θησεύς, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἤνωσε πολιτικῶς τὰς δώδεκα πόλεις ὑπὸ μίαν ἀρχήν, καταστήσας κέντρον καὶ πρωτεύουσαν τῆς Ἀττικῆς τὰς Ἀθήνας.

Ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἐβασίλευον ἐν Ἀθήναις οἱ ἀπόγονοι τοῦ Θησεῦς, ἕως ὅτου ἐλθὼν ἐκ Πύλου ὁ υἱὸς τοῦ Νηλέως Μέλανθος ἤρπασε τὴν βασιλείαν. Τοῦ Μελάνθου υἱὸς ἦτο ὁ Κόδρος. Ὅτε ἐβασίλευεν ἐν Ἀθήναις ὁ Κόδρος, οἱ Δωριεῖς, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὴν Ἀργολίδα, ἐκτείναντες τὰς κατακτήσεις των μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου διέβησαν καὶ τοῦτον καὶ κυριεύσαντες τὰ Μέγαρα εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἵνα κυριεύσωσι καὶ αὐτήν. Ἡ παράδοσις συνδέει τὴν ἀποδιώξιν τῶν Δωριέων ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετὸν ἥρωϊκὸν θάνατον τοῦ Κόδρου. Μα-

θῶν δηλαδὴ οὗτος ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προεῖπεν εἰς τοὺς Δωριεῖς, ὅτι θὰ νικηθῶσιν, ἐὰν φονεύσωσι τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων, ἐνεδύθη φορέματα χωρικοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων προσεποιήθη ὅτι συνέλεγε φρύγανα· προκαλέσας δ' ἐπίτηδες φιλονεικίαν πρὸς τινὰ Δωριέα στρατιώτην ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ Δωριεῖς, μαθόντες ὅτι ὁ φονευθεὶς χωρικός ἦτο ὁ Κόδρος, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀρκεσθέντες μόνον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Μεγάρων, ἅτινα οὕτως ἔγειναν πόλις Δωρικῆ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων ἔγεινεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μέδων. Βραδύτερον δέ, ἐπειδὴ τινες τῶν βασιλέων ἦσαν μαλθακοὶ εἰς τὰ πολεμικά, ἐξελέχθη καὶ δεύτερος ἄρχων, πολέμαρχος καλούμενος, ὅστις εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολεμικῶν πραγμάτων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελέχθη καὶ τρίτος ἄρχων, ὅστις ἐκαλεῖτο ἅπλῶς ἄρχων.

Ἄντι λοιπὸν ἐνὸς βασιλείως ἦσαν τρεῖς ἰσόβιοι ἄρχοντες. Τούτων ὁ μὲν πολέμαρχος, ὡς εἵπομεν, ἐπεμελεῖτο τῶν πολεμικῶν πραγμάτων· ὁ ἄρχων εἶχε τὴν ἐποπτεῖαν τῆς διοικήσεως καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐχρονολογοῦντο τὰ ψηφίσματα καὶ τὰ ἄλλα δημόσια ἐγγραφα· ὅθεν καὶ ἐπὶ ὄνομος ἄρχων ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ βασιλεὺς περιωρίσθη εἰς τὰ θρησκευτικὰ μόνον.

Μέχρι τοῦ 752 οἱ τρεῖς ἄρχοντες ἦσαν ἰσόβιοι. Ἐπειτα ἡ ἀρχὴ αὐτῶν περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη. Ἀπὸ δὲ τοῦ 683 ἔγειναν ἐνιαύσιοι καὶ ἀντὶ τριῶν ἐξελέγοντο ἐννέα καὶ οὐχὶ πλέον ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κόδρου μόνον, ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν εὐπατριδῶν. Τῶν ἐννέα ἀρχόντων οἱ ἕξ τελευταῖοι ἐκαλοῦντο θεσμοθέται, εἶχον δ' ἔργον νὰ φυλάττωσι τοὺς θεσμούς, ἵνα τοὺς προσάγωσιν εἰς τὰς δίκας καὶ κρίνωνται συμφώνως πρὸς αὐτοὺς οἱ παρανομοῦντες.

Πλὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλη ἀρχὴ μεγίστη, ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλή. Αὕτη ἦτο φύλαξ τῶν νόμων καὶ ἐπερετήρει τοὺς ἄρχοντας, ἵνα ἄρχωσι συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. Οἱ Ἀρεοπαγῖται ἦσαν ἰσόβιοι καὶ τοιοῦτοι ἐγίνοντο οἱ ἐννέα ἄρχοντες μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των καὶ ἀφ' οὗ πρῶτον ἔδιδον εὐθύναν ἢτοι λόγον τῶν πράξεών των.

§ 21. Κύλων.

Οἱ εὐπατρίδαι, ἀφ' οὗ κατώρθωσαν νὰ καταλύσωσι τὴν μοναρχίαν, μετέβαλον τὸ πολίτευμα εἰς ὀλιγαρχικόν. Ἀπάσας τὰς ἀρχάς κατεῖχον αὐτοί, πρὸς δὲ τὸν λαὸν ἐφέροντο σκληρότατα. Ὡσαύτως αὐτοὶ κατεῖχον καὶ ὅλην τὴν γῆν, οἱ δὲ πένητες ἐργάζοντο τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν πληρώνοντες εἰς τὸν κύριον τὰ πέντε ἕκτα τῶν προϊόντων καὶ κρατοῦντες δι' ἑαυτοὺς τὸ ἓν ἕκτον διὰ τὴν ἐργασίαν των, ὠνομάζοντο δὲ πελάται καὶ ἐκτήμοροι. Ἄλλ' ἂν δὲν ἐπλήρωνον τὰς μισθώσεις, ἐγίνοντο δοῦλοι τῶν πλουσίων καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ὡσαύτως ἐγίνοντο δοῦλοι καὶ ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη των εἰς τοὺς δανειστάς, διότι οἱ δανεισμοὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωματίων. Ἐν γένει δὲ ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἦτο ἀθλιωτάτη καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν πλουσίων μέγιστον.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῆ πλούσιός τις ὀλυμπιονίκης Ἀθηναῖος, ὀνόματι Κύλων, γαμβρὸς τοῦ τυράννου τῶν Μεγάρων Θεαγένους. Βοηθούμενος οὗτος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις ὀπαδῶν του καὶ τοῦ πενθεροῦ του κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 636 μὲ τὸν σκοπὸν νὰ γείνη τύραννος. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν του δὲν ἐπέτυχεν. Ὁ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἄρχων Μεγακλῆς, υἱὸς τοῦ Ἀλκμείωνος, ἐπολιόρησε στενωπῶς τὸν Κύλωνα. Καὶ οὗτος μὲν κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ Μέγαρα πρὸς τὸν πενθερόν του, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ κατέφυγον ὡς ἰκέται εἰς τὸν ναὸν ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῆς Ἀθηνῶν. Ποιήσαντες δὲ σπονδὰς πρὸς τὸν Μεγακλέα, ὅπως δικασθῶσιν, ἐν ᾧ κατήρχοντο ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐσφάγησαν οἱ περισσότεροι πρὸ τοῦ βωμοῦ τῶν Εὐμενίδων, πλησίον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ πράξις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβημα πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη Κυλώνειον ἄγος. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμικὴ νόσος, ὁ δεσποδαιμὼν λαὸς ἀπέδωκε ταύτην εἰς τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὡς ἐναγεῖς ἦτοι κατηραμένοι ἐλλύσαν ἐναντίον των τὸ κοινὸν μῖσος, δι' ὃ ὑπεβλήθησαν εἰς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Καὶ οἱ μὲν ζῶντες κατεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν, τὰ δὲ ὄστα τῶν ἀποθανόντων ἐξεβλήθησαν ἐκ τῶν τάφων καὶ ἐρρίφθησαν ἐξω τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ τῶν ταραχῶν τούτων ὠφελούμενοι οἱ Μεγαρεῖς ἀφῆ-

ρῆσαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τὴν Σαλαμίνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δεισιδαιμονία κατεῖχεν ἀκόμη τὴν πόλιν, προσεκλήθη ἐκ Κρήτης ὁ σοφὸς γέρων Ἐπιμενίδης, ὅστις διὰ θυσιῶν ἐκαθάρισεν αὐτήν.

§ 22. Δράκων.

Ἡ μερίς ἡ ἄρχουσα ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθει νὰ πιέζη κατὰ διαφοροὺς τρόπους τὸν λαόν, ὅστις ἔνεκα τούτου ἐστασίαζε συχνάκις. Τὸ κακὸν ἐπετείνετο καὶ διότι οἱ εὐπατρίδαι κατέχοντες καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐδίκαζον κατὰ παλαιούς καὶ ἀγράφους νόμους, πάντοτε δὲ ἀπέδιδον τὸ δίκαιον εἰς τοὺς πλουσίους. Ὁ λαὸς ἐξεγερθεὶς ἀπήτησε γραπτοὺς νόμους, οἱ δ' εὐπατρίδαι ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ ἀνέθηκαν εἰς τὸν Δράκοντα τῷ 621 νὰ συγγράψῃ νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ἠλπίζετο ν' ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία ἐν τῇ πόλει.

Ὁ Δράκων συνέγραψε νόμους ποινικοὺς καὶ πολιτικοὺς. Διὰ τῶν πρώτων ὥρισε τὰς ποινὰς τῶν ἐγκλημάτων, διὰ δὲ τῶν δευτέρων ὥρισε τὰ πολιτικὰ δικαίωματα τῶν πολιτῶν. Καὶ τὰς μὲν ποινὰς ὥρισεν ὡς ἐξῆς. Ὁ ἐκ προμελέτης ἀνθρωποκτόνος ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον καὶ ἡ περιουσία αὐτοῦ ἐδημεύετο. Ὁ ἐξ ἀμελείας ἀνθρωποκτόνος καταδικάζετο εἰς ἀειφυγίαν καὶ ἐπετρέπετο εἰς πάντα πολίτην νὰ φονεύσῃ ἀτιμωρητὴ αὐτόν, ἐὰν ἐτόλμα νὰ διαμείνῃ ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς. Μὲ θάνατον ἐτιμωροῦντο καὶ οἱ κλέπται. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐγκλήματα ἐτιμωροῦντο αὐστηρότατα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μὲ θάνατον. Ἐν γένει ἡ ποινικὴ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος ἦτο αὐστηροτάτη.

Τὰ δὲ δικαίωματα τῶν πολιτῶν ἐκανόνισεν ὁ Δράκων ὡς ἐξῆς. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ ἡ βουλή. Τῆς πρώτης μετεῖχον πάντες, ὅσοι ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐν τῷ στρατῷ ἐξοπλιζόμενοι δι' ἰδίων ἐξόδων. Ἡ δὲ βουλή ἀπετελεῖτο ἐκ τετρακοσίων καὶ ἐνὸς μελῶν. Καὶ οἱ βουλευταὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ ἐξελέγοντο διὰ κλήρου ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Δις δὲ ὁ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἄρξῃ μηδεμίαν ἀρχήν, πρὶν κληρωθῶσιν ἄπαντες. Ὁ Ἄρειος πάγος διετήρησε τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν καὶ πρότερον εἶχεν.

Ἄδελφείς.

20—22. Πῶς διηροῦντο παλαιότερον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς;—Ποίαν πολιτικὴν μεταβολὴν εἰσήγαγεν ὁ Θησεύς;—Τί γνωρίζεις περὶ Μελάμβου;—Εἰπέ μοι ὅτι γνωρί-

ξεις περί Κόδρου ;—Τίς ἔγινε βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου ;—Ἐποῖαν μεταβολὴν ὑπέστη βαθμιαίως τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὸν Μέδοντα ;—Τί γνωρίζεις περί τῆς βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου ;—Περιγράφον μοι τὴν κατάστασιν τῶν ἐν Ἀθήναις πραγμάτων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ;—Τί γνωρίζεις περί Κύλωνος ;—Τί καλεῖται «Κυλώνειον ἄγος» ;—Τίς ἦτο ὁ Ἐπιμενίδης ;—Τίς ἦτο ὁ Δράκων ;—Πόσων εἰδῶν νόμους συνέγραψεν ὁ Δράκων ;—Πῶς ὠρίζε τὰς ποινὰς ὁ Δράκων ;—Εἰς τίνας ἀνέθηκε τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ὁ Δράκων ;—Τί γνωρίζεις περί τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων ἐπὶ Δράκοντος ;

§ 23. Σόλων.

Ὁ Σόλων κατήγετο ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου. Ὅτε ἦτο νέος, ἐπεχείρησε πολλὰ ταξείδια χάριν ἐμπορίου, ἴσως δὲ καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ ξένους τόπους καὶ ἀποκτήσῃ μεγαλειτέραν πείραν, διότι ἦτο φιλομαθέστατος. Καὶ ὅτε ἔγινε πρεσβύτης, ἔλεγε «Γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος».

Ὁ Σόλων προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς πολιτικῆς του συνέσεως. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν πολὺν χρόνον πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς περί ἀνακτίσεως τῆς Σαλαμίνας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπηύδησαν ἐκ τοῦ πολέμου, ἔθεσαν νόμον, κατὰ τὸν ὅποιον ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ἐκεῖνος ὅστις ἤθελε προτείνῃ νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Μεγαρέων διὰ τὴν Σαλαμίνα.

Ὁ Σόλων ἐλυπεῖτο παρὰ πολὺ βλέπων τὴν ὠραίαν ταύτην νῆσον κατεχομένην ὑπὸ τῶν Μεγαρέων. Διὰ ν' ἀποφύγῃ λοιπὸν τὴν ἐκ τοῦ νόμου τιμωρίαν, προσποιήθη ἡμέραν τινὰ τὸν παράφρονα, ἐπήδησεν ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἦλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ἐνθουσιῶδες ποίημα ἐπιγραφόμενον «Σαλαμῖς». Ὁ λαὸς ἐνθουσιῶν λαμβάνει τὰ ὄπλα καὶ ἐκλέξας στρατηγὸν τὸν Σόλωνα ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Μεγαρέων, νικᾷ αὐτοὺς καὶ ἀνακτᾷ τὴν Σαλαμίνα. Οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος διεφημίσθη.

Οἱ θεσμοὶ τοῦ Δράκοντος οὐδόλως εἶχον βελτιώσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ. Οἱ πολλοὶ ἐξηκολούθουν νὰ δουλεύωσιν εἰς τοὺς δλίγους. Οἱ δανεισμοὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωματίων καὶ ἡ γῆ ὅλη ἀνῆκεν εἰς τοὺς δλίγους. Ὅθεν καὶ πάλιν ἐστασίασεν ὁ δῆμος κατὰ τῶν πλουσίων, αἱ δὲ δύο φατρίαι ἐπὶ πολὺ ἴσταντο ἀντιμέτωποι ἀλλήλων. Τότε ἀπὸ κοινοῦ ἐξέλεξαν συμφιλιωτὴν καὶ ἄρχοντα τὸν Σόλωνα τῷ 594 καὶ ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν πολιτείαν κατὰ τρόπον

συμβιδάζοντα τὰς δύο ἀντιμαχομένας φατρίας. Ὡς δὲ ἦτο γενναῖος στρατηγὸς καὶ ἔξοχος ποιητὴς ὁ Σόλων, οὕτω καὶ ὡς νομοθέτης ὑπῆρξε μέγας.

§ 24. Νομοθεσία τοῦ Σόλωνος.

Ἀφ' οὗ ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Σόλων, κατὰ πρῶτον ἠλευθέρωσε τὸν δῆμον ἀπαγορεύσας τοῦ λοιποῦ νὰ δανεῖζονται οἱ πολῖται ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωματίων. ὅσοι δὲ διὰ χρέη εἶχον γεῖνη δοῦλοι ἠλευθερώθησαν. Ὡσαύτως καὶ ὅσοι εἶχον πωληθῆ ἔξω τῆς Ἀττικῆς ὡς δοῦλοι ἐξηγοράσθησαν καὶ ἠλευθερώθησαν. Ἐπειτα ἔκαμεν ἀποκοπὰς ἐκ πάντων τῶν χρεῶν, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων. Αἱ ἀποκοπαὶ αὗται ὠνομάσθησαν σειςάχθεια, διότι δι' αὐτῶν ἀπεσείσθη τὸ ἀφόρητον βάρος, ὅπερ ἐπέβη τὸν λαόν. Ἴνα δὲ μὴ ζημιωθῶσιν οἱ πλοῦσιοι, ἠῤῥησε τὴν τιμὴν τοῦ νομίσματος. Οὕτως ἦ μὲν ἀντὶ ἐβδομήκοντα τριῶν δραχμῶν, ὡς ἐτιμᾶτο πρότερον, ἐτιμᾶτο νῦν ἑκατὸν δραχμῶν.

Τὰ δὲ τῆς πολιτείας ὁ Σόλων διέταξεν ὡς ἐξῆς. Διετήρησε τὴν προϋπάρχουσαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς πεντακοσιομέδιμνους, ἰππεῖς, ζευγίτας καὶ θήτας. Καὶ πεντακοσιομέδιμνοι μὲν ὠνομάζοντο ὅσοι εἶχον εἰσόδημα ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν πεντακοσίους μεδίμνους σίτου καὶ κριθῆς ἢ μετρητᾶς (1) οἴνου καὶ ἐλαίου ἢ συναμφοτέρα. Ἴππεῖς δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα τριακοσίους μεδίμνους ἢ μετρητᾶς καὶ ἠδύνατο νὰ τρέφωσι πολεμικὸν ἵππον. Ζευγίται δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα διακοσίους μεδίμνους ἢ μετρητᾶς καὶ ἔτρεφον ζευγὸς γεωργικῶν βοῶν. Θήτες δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν διακοσίων μεδίμνων ἢ μετρητῶν.

Πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων. Οἱ θήτες οὐδεμιᾶς ἀρχῆς μετεῖχον καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι φόρων· ἀλλ' ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

Ὁ Σόλων διετήρησε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Δράκοντος κατασταθεῖσαν βουλὴν, ὥρισεν δὲ τοὺς βουλευτὰς εἰς τετρακοσίους, ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης φυλῆς. Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν ἐχόντων

1) Ὁ ἄττικὸς μέδιμνος ἦτο μέτρων ξηρῶν καρπῶν (σίτου, κριθῆς) καὶ εἶχε βάρος τρίακοντα ἕξ περίπου ὀκάδων, ὃ δὲ μετρητῆς ἦτο μέτρον ὑγρῶν ἴσον πρὸς τρία τέταρτα τοῦ μεδίμνου.

ἡλικίαν ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Ἡ βουλὴ συνεζήτει προηγουμένως πᾶν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἐξέφερον ἐπ' αὐτοῦ τὴν γνώμην της, ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη π ρ ο β ο ὄ λ ε υ μ α. Τὸ προβούλευμα τοῦτο ὑπεβάλετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ ἦτο αὕτη κυρία νὰ ἐγκρίνη ἢ ν' ἀπορρίψῃ αὐτό.

Κυρίαρχον δὲ τῆς πολιτείας κατέστησεν ὁ Σόλων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπετελεῖτο ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν εἴκοσιν ἐτῶν. Αὕτη ἐψήφισε τοὺς νόμους, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστὰς, ἐζήτει παρ' αὐτῶν εὐθύνας ἦτοι λόγον τῶν πράξεών των μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των, ὥριζε τοὺς φόρους, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, ὡς καὶ περὶ συμμαχιῶν.

Ἡ βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου διετήρησε τὴν ἐποπτεῖαν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ πρότερον. Ἄλλ' ὁ Σόλων ἔδωκεν εἰς αὐτὴν εὐρυτέραν ἐξουσίαν. Ἐπετήρει αὕτη τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων, τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν καὶ τὴν θρησκείαν, τιμωροῦσα τοὺς ἀργούς, τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς ἀσεβεῖς· ἐδίκασε τὰς φονικὰς καὶ τὰς περὶ ἐμπρησμοῦ δίκας, ὡς καὶ τὰς περὶ ἀποπειρας καταλύσεως τῆς δημοκρατίας.

Ὁ Σόλων κατέστησε μέγα δικαστήριον· ὠνομάζετο δὲ τοῦτο Ἡ λ ι α ί α. Τὸ δικαστήριον τοῦτο περιελάμβανεν ἕξ χιλιάδας δικαστὰς (ἡλιαστάς), οἵτινες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἐκ τῶν συμπληρωσάντων τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Διηρεῖτο δὲ εἰς δέκα τμήματα, καὶ ἕκαστον αὐτῶν εἶχε πεντακοσίους δικαστὰς. Οἱ ὑπολειπόμενοι χίλιοι ἦσαν ἀναπληρωτικοί.

Βλέπων ὁ Σόλων ὅτι ἡ πόλις πολλάκις ἐταράσσετο ὑπὸ στάσεων, τινὲς δὲ τῶν πολιτῶν ἔνεκα βραθυμίας ἔμενον ἀδιάφοροι, ἔθηκε νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύσσετο ἄ τ ι μ ο ς, τοῦτ' ἔστιν ἐστερεῖτο τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων, ἐκεῖνος, ὅστις ἐν καιρῷ στάσεως ἔμεινεν οὐδέτερος ἦτοι δὲν ἐλάμβανε τὰ ὄπλα οὔτε ὑπὲρ τῆς μιᾶς οὔτε ὑπὲρ τῆς ἄλλης φατρίας· καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴ ἐγκαταλείπηται ἡ πολιτεία εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πονηρῶν.

Καὶ περὶ βιομηχανίας καὶ περὶ ἐμπορίου ἔλαβε πρόνοιαν ὁ Σόλων· ὡσαύτως καὶ περὶ ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν, ὑποχρέωσας τοὺς Ἀθηναίους νὰ διδάσκωσι τοὺς παιδὰς των τὰ γράμματα, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν. Ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου οἱ παῖ-

δες ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς παλαιστράς καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια διὰ νὰ γίνωνται ῥωμαλέοι καὶ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος. Ὅπως οἱ Σπαρτιαῖται, οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον ἐθεώρουν ὡς τὸν ἐνδοξότατον, τοὺς δ' ἐν πολέμῳ πεσόντας ἔθαπτεν ἡ πατρίς μετὰ μεγάλων τιμῶν.

Ἀφ' οὗ ὁ Σόλων ἐπεράτωσε τοὺς νόμους του, ὠρκίσθησαν πάντες οἱ πολῖται νὰ τηρῶσιν αὐτούς. Ἀλλ' ἡ διάρκεια αὐτῶν δὲν προεμνηύετο μακρὰ. Ὁ μὲν δῆμος ἠλπιζεν ἀναδασμὸν ὅλης τῆς γῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε τοῦτο· οἱ δ' εὐπατρίδαι ἐδυσφόρου διὰ τὸν περιορισμὸν τῶν πολιτικῶν των δικαιωμάτων καὶ διὰ τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεώς των. Ἐνεκα τούτου ὁ Σόλων καθ' ἐκάστην παρηνωχλεῖτο. Ἰνα λοιπὸν ἀποφύγῃ τὰς ἐνοχλήσεις καὶ ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ μεταβάλῃ τι τῶν κειμένων νόμων, ἀπεδήμησεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ μετέβη εἰς Αἴγυπτον, Κύπρον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ δὲ ἀποδημία του αὕτη διήρκεσε δέκα ἔτη.

Ἀοκίδεις.

23—24. Τίς ἦτο ὁ Σόλων καὶ πότε τὸ πρῶτον διεφημίσθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ;—Ἐποῖα ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ Σόλωνος;—Τί ἐξέλεξαν τὸν Σόλωνα αἱ δύο μερίδες καὶ τί ἐπέτρησαν εἰς αὐτόν;—Εἰς ποῖον σπουδαῖον μέτρον προέβη ὁ Σόλων εὐθὺς ὡς ἐξελέχθη ἄρχων;—Τί ἦτο ἡ σισίαρχεῖα;—Ποῖαν προῦπάρχουσαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν διετήρησεν ὁ Σόλων;—Τίνες ἐκαλοῦντο πεντακισιομέδμοι, τίνες ἵππεῖς, τίνες ζευγίται καὶ τίνες θήτες;—Ἐκ τίνων ἐξελέγοντο αἱ ἀρχαί;—Οἱ θήτες μετεῖχον ἀρχῆς τινος ἢ ὄχι;—Πῶς ἐκανόνισεν τὰ τῆς Βουλῆς ὁ Σόλων καὶ ποῖον ἦτο τὸ ἔργον αὐτῆς;—Ποῖον κατέστησε κυρίαρχον τῆς πολιτείας ὁ Σόλων;—Ποῖαν δικαιοδοσίαν ἔλαβεν ἐπὶ Σόλωνος ὁ Ἄρειος Πάγος;—Τί ἦτο ἡ Ἡλιαία;—Ποῖαν πρόνοιαν περὶ ἀντροφῆς τῶν παιδῶν ἔλαβεν ὁ Σόλων;—Προεμνηύετο μακρὰ ἡ διάρκεια τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος;—Διατί ἀπεδήμησεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Σόλων, ποῦ μετέβη καὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν ἡ ἀποδημία του;

§ 25. Παράλιοι, Πεδινοί, Διάκριοι.

Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι διηγον ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀλλὰ κατόπιν αἱ στάσεις ἐπανελήφθησαν καὶ κατὰ μικρὸν προσέλαβον τοπικὸν χαρακτήρα. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι διηρέθησαν εἰς τρεῖς πολιτικὰς μερίδας, τὴν τῶν Πικραλίων, τὴν τῶν Πεδινῶν καὶ τὴν τῶν Διακρίων. Ὀνομάσθησαν δ' αἱ τρεῖς αὗται πολιτικαὶ μερίδες ἐκ τῶν μερῶν, εἰς τὰ ὅποια κατῴκουν ἢ εἶχον τὰ κτήματά των. Καὶ οἱ μὲν Παράλιοι κατῴκουν τὴν νοτιανατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡσχο-

λοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἔχοντες δ' ἀρχηγὸν τὸν Μεγακλέα ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. Οἱ δὲ Πεδινοὶ εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὰ πεδινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, τὰ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὴν Μεγαρίδα. Εἰς τούτους ἀνήκον οἱ πλοῦστοι καὶ οἱ κτημάται, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν κυβέρνησιν ὀλιγαρχικὴν. Οἱ δὲ Διάκριοι κατώκουν τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς ὄρεινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, ἅτινα ἐκαλοῦντο Διὰ κ ρ ί α. Εἰς τούτους ἀνήκον οἱ πενέστεροι, οἵτινες ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Πεισίστρατον ἐζήτουν ἀναδασμὸν τῆς συμπάσης γῆς.

§ 26. Πεισίστρατος.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο συγγενὴς τοῦ Σόλωνος, εἶχε δὲ διαπρέψη εἰς τὸν κατὰ τὸν Μεγαρέων πόλεμον. Ἦτο εὐγλωττος, φιλόανθρωπος καὶ εὐπροσήγορος. Διὰ τῶν προτερημάτων του τούτων ἐφεέλκυσε τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς δ' ἐκ τούτου ἐπεχείρησε νὰ γείνη τύραννος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ κατώρθωσε, καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 560. Ἄλλ' οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοί του Λυκοῦργος καὶ Μεγακλῆς ὁμοφρονήσαντες ἐξεδίωξαν αὐτόν. Μετὰ τινα χρόνον συμφιλωθεὶς πρὸς τὸν Μεγακλέα ἐπανῆλθε καὶ κατέλαβε πάλιν τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ἡ φιλία αὕτη πρὸς τὸν Μεγακλέα δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ὁ Πεισίστρατος ἐξεβλήθη δευτέραν φοράν ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἔμεινεν ἔνδεκα ἔτη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς. Ἀλλὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων, τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ ἐκπτώτου τυράννου τῆς Νάξου Λυγδάμιος ἐπανῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατέλαβεν ἐκ τρίτου τὴν ἀρχήν· διέτηρησε δ' αὐτὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεισιστράτου ὑπῆρξεν ἡπία, δικαία καὶ φιλόανθρωπος. Ἐκυβέρνησεν οὗτος συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. Ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον. Ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων. Πρῶτος ἔδρυσεν ἐν Ἀθήναις δημοσίαν βιβλιοθήκην. Συνέλεξε καὶ κατέγραψε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου καὶ διέταξε ν' ἀπαγγέλλωνται ὁλόκληρα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἐκόσμησε τὴν πόλιν μὲ διάφορα κτίρια. Ἐθῆκε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὅποιον μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (129 μ. Χ.) ᾠκοδόμησεν ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδρια-

νός. Ἐν γένει ὁ Πεισίστρατος ἀνύψωσε τὰς Ἀθήνας καὶ κατέστησεν αὐτὰς κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Διὰ τοῦτο δικαίως θεωρεῖται ὡς θεμελιωτὴς τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε δὲ τῇ 527.

Ἀδικήσεις.

25—26. Εἰς ποίας πολιτικὰς μερίδας διηρέθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος καὶ πόθεν ἔλαβον αὐταὶ τὰ ὀνόματα ;—Τίνες ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν πολιτικῶν τούτων μερίδων καὶ τί ἐπεδίωκεν ἐκάστη ;—Τίς ἦτο ὁ Πεισίστρατος καὶ πῶς κατώρθωσεν οὗτος νὰ γείνη τυράννος τῶν Ἀθηνῶν ;—Ποσάκις ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ πῶς ἐπανήλθεν ;—Βλέπε μοι ὅτι γνωρίζεις περὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Πεισιστράτου καὶ πῶς οὗτος θεωρεῖται ;

§ 27. Πεισιστρατίδαι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἰππίας, ἔχων συνάρχοντα τὸν νεώτερον ἀδελφὸν Ἴππαρχον. Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐκυβέρνησαν κατ' ἀρχὰς πολὺ καλὰ, ὅπως ὁ πατὴρ των. Ἀλλ' ὁ Ἴππαρχος ἐκδικούμενος προσωπικὸν πάθος κατὰ τινος εὐγενοῦς νέου, ὀνομαζομένου Ἀρμόδιου, ἀπηγόρευσεν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ κ α ν η φ ο ρ ῆ σ η μετ' ἄλλων παρθένων, τοῦτ' ἔστι νὰ φέρῃ κἀνίστρον ἀνθέων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τὸ οἰκυγενειακὴν ταύτην ὕδριν δὲν ἠνέχθη ὁ Ἀρμόδιος. Ὅθεν μετὰ τοῦ στενοῦ φίλου του Ἀριστογείτονος καὶ ἄλλων παρεσκευάσασαν συνωμοσίαν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταλύσωσι τὴν τυραννίδα· ἐμελλε δὲ ἢ κατὰ λυσις νὰ γείνη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην οἱ συνωμόται μόνον τὸν Ἴππαρχον κατώρθωσαν νὰ φονεύσωσιν· ἐφονεύθησαν δ' ὅμως καὶ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ὁ μὲν πρῶτος εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰππάρχου ὑπὸ τῶν δορυφόρων τούτου, ὁ δὲ Ἀριστογείτων μετὰ τινὰς ἡμέρας κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰππίου.

Ἐκτοτε ὁ Ἰππίας κατέστη σκληρότατος. Πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐφόνευσε, καὶ ἄλλους ἐξώρισε καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἐδήμευσεν. Ὅθεν καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ κατ' αὐτοῦ ἐκορυφώθη. Τότε οἱ Ἀλκμεωνίδαι, ἀθηναϊκὴ οἰκογένεια πλουσιωτάτη καὶ ἰσχυροτάτη, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Κλεομένου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἐπολιόρχησαν τὸν Ἰππίαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ἀπέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν· μετέβη δὲ εἰς τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Περσῶν. Οὕτως αἱ Ἀθηναῖοι ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τῆς τυραννίδος.

§ 28 Μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένου.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους ὁ Ἰσαγόρας, φίλος τῶν τυράννων, καὶ ὁ Κλεισθένης, υἱὸς τοῦ Μεγακλέους. Ὑπερισχύσας δὲ ὁ Κλεισθένης, μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος καὶ κατέστησεν αὐτὸ δημοκρατικώτερον, τῇ 508.

Καὶ πρῶτον διήρσε τούτους Ἀθηναίους εἰς δέκα φυλάς, ἐκάστη δὲ αὐτῶν περιελάμβανε πολίτας ὅλων ἀδιακρίτως τῶν τάξεων. Ἐπειτα διήρσε τὴν χώραν εἰς δήμους, ἐκάστου δὲ δήμου προέστατο εἰς ὃ ἡ μ α ρ χ ο ς. Τὴν δὲ βουλὴν τῶν τετρακοσίων ἠϋξῆσεν εἰς πεντακοσίους, ἐκλεγομένων πενήκοντα βουλευτῶν ἕξ ἐκάστης φυλῆς.

Ὁ Κλεισθένης ἔθηκε καὶ τὸν περὶ ὁ σ τ ρ α κ ι σ μ ο ῦ νόμον διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πολιτείαν ἀπὸ τῆς τυραννίδος. Πᾶς πολίτης καθιστάμενος ἐπικίνδυνος εἰς τὴν πολιτείαν εἴτε διὰ τὸν πλοῦτόν του εἴτε διὰ τὴν πολιτικὴν του δύναμιν ἐξωστρακίζετο ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐξωστρακίζοντο καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, τῶν ὁποίων τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα ἀπεδοκίμαζεν ἡ πόλις. Διὰ νὰ ἐξωστρακισθῇ τις ἔπρεπε νὰ μετέχῃ τῆς ψηφοφορίας τὸ ὀλιγώτερον ἕξ χιλιάδες· ἄλλως δὲν ἐπραγματοποιεῖτο ὁ ἐξωστρακισμός.

Ἡ πολιτεία τοῦ Κλεισθένου ἔλαβε καὶ στρατιωτικὸν διοργανισμόν. Ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐξελέγοντο κατ' ἔτος δέκα στρατηγοί, εἰς ἕξ ἐκάστης φυλῆς. Οὗτοι ἐν εἰρήνῃ μὲν ἐφρόντιζον νὰ παρασκευάζωσι τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ διηύθυνον τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν αὐτῆς, ἐν πολέμῳ δὲ εἶχον τὴν στρατηγίαν ἐναλλάσσοντες αὐτὴν καθ' ἐκάστην.

Ἀσκήσεις.

27—28 Τίνας ἔλαβον τὴν ἀρχὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου καὶ πῶς ἐκυβέρνησαν οὗτοι κατ' ἀρχάς; — Πῶς κατελύθη ἡ τυραννὶς ἐν Ἀθήναις; — Τίνας ἐστασίαζον ἐν Ἀθήναις μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος καὶ τίς ὑπερίσχυε; — Ποίους μεταρρυθμίσεις εἰσήγαγεν εἰς τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος ὁ Κλεισθένης; — Τί γνωρίζεις περὶ ἐξωστρακισμοῦ καὶ τί περὶ τῶν δέκα στρατηγῶν;

§ 29 Δεύτερος ἀποικισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

Οὐδὲν ἔθνος οὔτε ἀρχαῖον οὔτε νεώτερον ἐξέπεμψε τοσαύτας ἀποικίας εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ὅσας τὸ ἑλληνικόν. Πλὴν τῶν ἀποι-

κιῶν, περὶ ὧν εἶπομεν ἀνωτέρω, βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος οἱ Ἑλληνες ἔδρυσαν καὶ ἄλλας πολυαριθμούς ἀποικίας. Πρὸς ἀνατολὰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὁ Εὐξείνιος Πόντος μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀζοφικῆς, ἡ μεσημβρινή παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἡ Κύπρος, πρὸς νότον ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Κυρηναϊκὴ καὶ πρὸς δυσμὰς ἡ Σικελία καὶ ἡ κάτω Ἰταλία καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας περιεστέφθησαν διὰ στεφάνης πόλεων ἑλληνικῶν, αἱ ὁποῖαι ἡμιλλῶντο ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ ἐπισημότεραι τῶν ἀποικιῶν τούτων ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἡ Ὀλυνθος, ἡ Ποτείδαia, ἡ Ἀκανθος, τὰ Στάγειρα καὶ ἄλλαι. Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου ἡ Ἄβυδος, ἡ Σηστός καὶ ἡ Λάμφακος. Ἐν τῇ Προποντίδι ἡ Κύζικος, ἡ Πέρινθος, ἡ Σηλυβρία. Ἐπὶ τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου ἐπὶ μὲν τῆς εὐρωπαϊκῆς ὀχθῆς τὸ Βυζάντιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀσιατικῆς ἡ Χαλκηδών. Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξεινίου Πόντου ἡ Ἡράκλεια, ἡ Σινώπη, ἡ Κερασσοῦς, ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Ὀδησσοῦς καὶ ἄλλαι.

Πρὸς δυσμὰς, ἐπὶ τῆς ἰλλυρικῆς παραλίας, ἦσαν ἡ Ἀπολλωνία καὶ ἡ Ἐπίδαμος. Ἐν Σικελίᾳ αἱ Συρακοῦσαι, ἡ Μεσσήνη, ἡ Κατάνη, ἡ Γέλα, ἡ Ἱμέρα, ὁ Ἀκράγας καὶ ἄλλαι. Ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἥτις καὶ μεγάλη Ἑλλὰς ὠνομάζετο, ἦσαν τὸ Ῥήγιον, ἡ Σύδαρις, ἡ Κρότων, ἡ Κύμη, ἡ Ἐλέα, ὁ Τάρας καὶ ἄλλαι. Ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν παραλιῶν τῆς Γαλλίας ἡ Μασσαλία. Ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἰσπανίας ἡ Ῥόδη, ἡ Ἀγάθη καὶ ἄλλαι. Ἐν Κύπρῳ ἡ Πάφος καὶ ἡ Σαλαμίς. Ἐπὶ τῶν βορείων παραλιῶν τῆς Ἀφρικῆς ἡ Κυρήνη, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Βάρκη, ἡ Τεύχειρα καὶ ἡ Βερενίκη. Ἐν Αἰγύπτῳ ἡ Ναύκρατις.

Οὕτως ὁ ἑλληνισμός, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ οἱ ἑλληνικοὶ θεομοὶ ἐξηπλώθησαν ἀπανταχοῦ ὅπου τὸ εὐφορον τῆς γῆς, ὅπου ὁ καλὸς λιμὴν, ὅπου ἡ εὐκολία τῆς συγκοινωνίας ἐδελεάζον τὰς ἀποίκους.

Αἱ ἀποικίαι πολιτικῶς ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν μητροπόλεων. Ὁ μόνος δεσμὸς ἦτο τὸ σέβας πρὸς τὴν μητρόπολιν καὶ ἡ λατρεία τῶν πατρῶων θεῶν.

Οἱ λόγοι, οἵτινες παρεκίνησαν τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἔδρυσιν ἀποικιῶν, ἦσαν κυρίως τρεῖς α') ἡ δυσκολία εἰς τὸ νὰ πορίζωνται ἐν τῇ πα-

τρίδι των τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἕνεκα τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ β') ἢ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀκατάσχετος κλίσις αὐτῶν, ἕνεκα τῆς ὁποίας μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς αὐτοὺς ἐξουσίαν ἐζήτουν νέαν πατρίδα καὶ γ') τὸ φύσει ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Τελευταῖον δὲ καὶ αὐταὶ αἱ ἐγχώριοι ἀρχαὶ ἕνεκεν ἐσωτερικῶν λόγων ἐξέπεμπον πολλάκις τοιαύτας ἀποικίας.

Ἀσκήσεις.

29. Πότε ἔλαβε χώραν ὁ δεύτερος ἀποικισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ποῦ ἐξετάθη οὗτος;—Ἐπὶ μοι ἀποικίας ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου;—Ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου;—Ἐπὶ τῆς Προποντιδος;—Ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου;—Ἐν Σικελίᾳ;—Ἐν τῇ κάτῃ Ἰταλίᾳ;—Ποῖος δεσμὸς ὑπῆρχε μεταξύ μητροπόλεως καὶ ἀποικίας;—Ποῖοι λόγοι παρεκίνησαν τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν ἵδρυσιν ἀποικιῶν;

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

§ 30 Αἷτια καὶ ἀφορμαὶ τῶν περσικῶν πολέμων.—Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

Ἡ περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα μεταβαίνομεν, εἶνε ἡ λαμπροτάτη πασῶν. Κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἠγωνίσθησαν τοὺς ἐνδοξοτέρους ἀγῶνας κατὰ τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος καὶ ἡ ἐλευθερία ἐθριάμβευσεν ἐναντίον τοῦ δεσποτισμοῦ.

Ἡ ἀληθὴς αἷτια, ἡ προκαλέσσα τὴν γιγαντώδη πάλην μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ἦτο ἡ ἀπληστία τῶν μοναρχῶν τῆς Περσίας. Οὗτοι, ἀφ' οὗ ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των ἐφ' ὅλης τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπὶ τῆς Θράκης, ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ τὴν Ἑλλάδα. Παρέσχε δ' εὐλογον ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

Αἱ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἑλληνικαὶ ἀποικίαι λίαν ἐνωρὶς προήχθησαν διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχον πολιτικὸν τινα δεσμόν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Λυδῶν Κροῖσον τῷ 560, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Κύρον. Ὁ Κύρος καταστήσας αὐτὰς φόρου ὑποτελεῖς ἀντὶ

ὀλιγαρχικοῦ ἢ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐπέβαλεν εἰς αὐτάς τυράν-
 νους ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀριστοκρατικῶν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, ὅτε
 ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δ α ρ ε ῖ ο ς ὁ Ὑ σ τ ἄ σ π ο υ ς, δραστήριος
 μὲν καὶ ἱκανώτατος, ἀλλ' εἰς ἄκρον φιλόδοξος, ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκ-
 στρατείαν κατὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Σκυθῶν τῷ 513. Διαβάς τὸν ποταμὸν
 Ἰστρον (Δούναβι) εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σ κ υ θ ῖ α ν, τὴν σημερινὴν με-
 σημβρινὴν Ῥωσίαν, πρὸς φύλαξιν δὲ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ ἀφήκε
 τοὺς τυράννους τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσῃ αὐ-
 τὸν εἰς τὴν ἐκστρατείαν.

Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Δαρεῖος ἔπαθε πολλὰς ζημίας ὑπὸ
 τῶν Σκυθῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Τότε μία ἴλη ἵππικῶν τῶν
 Σκυθῶν ἔσπευσεν εἰς τὴν γέφυραν καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς φυλάττον-
 τας αὐτὴν Ἑλληνας νὰ τὴν διαλύσωσιν, ἵνα οὕτω καταστραφῇ ὀλοσχε-
 ρῶς ὁ Δαρεῖος.

Τὴν πρότασιν ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ Ἀθηναῖος Μ ι λ τ ι ἄ δ η ς,
 τύραννος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ στρατηγικός·
 ἀλλ' ἀντέκρουσεν αὐτὴν ὁ Ἰ σ τ ι α ῖ ο ς, τύραννος τῆς Μιλήτου. Ἡ
 γνώμη τοῦ Ἰστιαίου ὑπερίσχυσε, καὶ ὁ Δαρεῖος ἐσώθη. Ὁ Δαρεῖος ἀν-
 ταμείβων τὸν Ἰστιαῖον ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν πλουσίαν χώραν παρὰ τὸν
 Στρυμόνα ποταμὸν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἰστιαῖος ἔκτισε τὴν πόλιν Μύρκιον
 καὶ ὠχύρωσεν αὐτήν. Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς τῶν Περσῶν Μεγάβαζος πα-
 ρέστησεν εἰς τὸν Δαρεῖον ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ κατέχη Ἑλληὴν τὴν
 πλουσιωτάτην ἐκείνην χώραν. Τότε ὁ Δαρεῖος προσεκάλεσε τὸν Ἰστι-
 αῖον εἰς τὰ Σούσα καὶ τὸν ἐκράτει πλησίον του ὡς σύμβουλον. Τύραννον
 δὲ τῆς Μιλήτου κατέστησε τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἰστιαίου Ἀ ρ ι σ τ α γ ὄ ρ α ν.

Ὁ Ἰστιαῖος βλέπων ὅτι ἡ ἐν Σούσοις διαμονὴ τοῦ ὁμοιάζε πρὸς
 ὀχληρὰν αἰχμαλωσίαν, ἐζήτηε ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῆς. Ὅθεν ἔγραψε πρὸς
 τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἀρισταγόραν νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἰω-
 νας, ἐλπίζων ὅτι ὁ Δαρεῖος ἤθελε πέμψῃ αὐτόν, ἵνα καταπνίξῃ τὴν
 ἐπανάστασιν. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ πεν-
 θεροῦ του. Εὐθὺς λοιπὸν παρασκευάζει τὰ πάντα πρὸς ἐπανάστασιν καὶ
 μεταβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ζητήσῃ ἐπικουρίας.

Κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς Σπάρτην· ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἐπειτα μετέβη
 εἰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι συμπαθοῦντες πρὸς τοὺς ἀποίκους τῶν Ἰω-

νας ἀπέστειλαν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστατῶν εἴκοσι τριήρεις μετ' ἀναλόγου στρατοῦ, εἰς ταύτας δὲ προσετέθησαν καὶ πέντε τῶν Ἑρετριέων. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετριεῖς ἐλθόντες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἐβάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, πρωτευούσης τῆς Λυδίας· ἐκυρίευσαν δ' αὐτὰς εὐκόλως καὶ ἐπυρπόλησαν. Ἄλλ' ἐπελθὼν πολυάριθμος περσικὸς στρατὸς ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑποχωρήσωσι. Μετὰ ταῦτα γενομένης μάχης περὶ τὴν Ἐφεσον οἱ Ἕλληνες ἐνίκηθησαν, καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετριεῖς ἐπέστρεψαν οἴκαδε, οἱ δὲ Ἴωνες ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα.

Ὅτι προέβλεπεν ὁ Ἰστιάσις, αὐτὸ καὶ συνέβη. Ὁ Δαρεῖος ἔπεμψεν αὐτόν, ἵνα καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν· ἀλλ' οὗτος ἠνώθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ Πέρσαι δ' ὄμως ἐνίκησαν πανταχοῦ καὶ διεσκόρπισαν τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ πρωταῖτιοι τῆς ἐπανάστασεως Ἀρισταγόρας καὶ Ἰστιάσις ἐγκατέλιπον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην των, καὶ ὁ μὲν Ἀρισταγόρας καταφυγὼν εἰς τοὺς Θράκας ἐφρονεῦθη ὑπ' αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰστιάσις μετὰ πολλὰς περιπετείας συνελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἀνεσκολπίσθη.

Οἱ Ἴωνες ἀντέστησαν ἀκόμη· ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατετροπώθησαν ἐν μεγάλῃ ναυμαχίᾳ παρὰ τὴν Λάδην πρὸ τῆς Μιλήτου. Μετὰ ταῦτα οἱ Πέρσαι πολιορκήσαντες τὴν Μίλητον, ἣ ὁποία τελευταία ἀνέστη, ἐκυρίευσαν αὐτὴν ἐξ ἐφόδου τῷ 494· καὶ τῶν μὲν ἀνδρῶν τοὺς πλείστους κατέσφαξαν, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά ἐξηγδραπόδισαν. Ὠσαύτως καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐκ νέου ὑπετάχθησαν, ἐτιμώρησαν αὐστηρῶς.

Τοιοῦτον θλιβερὸν τέλος ἔλαβεν ἡ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων.

Ἄδελφίσεις.

29. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς γ' περιόδου τῆς Ἑλλ. ἱστορίας;—Ποία ἦτο ἡ ἀληθὴς αἰτία ἡ προκαλέουσα τὴν μεταξὺ Περσῶν καὶ Ἑλλήνων πάλην;—Ποία δὲ ἦτο ἡ ἀφορμὴ;—Εἰς ποῖον κατὰ πρῶτον ὑπετάχθησαν αἱ ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι καὶ εἰς ποῖον ἔπειτα, καὶ πῶς διηκοῦντο αὐταί;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν;—Πῶς προσεκλήθη ἡ Ἴωνικὴ ἐπανάστασις;—Τίνες ἐκ τῶν ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι ἐβοήθησαν τοὺς Ἴωνας;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν Ἴωνικὴν ἐπανάστασιν;

§ 31. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδόνιου κατὰ τῆς Ἑλλάδος. —
 Νέαι παρασκευαὶ τοῦ Δαρείου.

Ὁ Δαρεῖος μαθὼν τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων ὠργίσθη μεγάλως ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Καὶ τῷ ἔντι, εὐθὺς ὡς κατέστειλε τὴν Ἴωνικὴν ἐπανάναστασιν, ἀπέστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων, πῶ 493. Ἄλλ' ὁ μὲν στόλος, ἐν ᾧ παρέπλεε τὸν Ἄθω, κατελήφθη ὑπὸ τρικυμίας σφοδρᾶς καὶ κατεστράφη. Ὁ δὲ στρατός, τοῦ ὁποῦο ἠγεῖτο αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος, ἐν ᾧ διήρχετο τὴν Μακεδονίαν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν αὐτόθι κατοικούντων Βρύγων, οἵτινες ἦσαν θρακικὸν φύλον, καὶ ἔπαθε μεγάλην φθοράν. Ὅστε ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω ἀπρακτός.

Ὁ Δαρεῖος ἠρεθίσθη ἀκόμη περισσότερον ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ ἐπέμεινε εἰς τὴν ἰδέαν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς καὶ νὰ ὑποτάξῃ προσέτι καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἔδωκε λοιπὸν διαταγὰς νὰ παρασκευασθῇ νέος στρατός καὶ στόλος. Συγχρόνως δ' ἔπεμψε, κατὰ περσικὴν συνήθειαν, κήρυκας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑποταγῆς. Πολλοὶ πόλεις ἔδωκαν τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ὑποταγῆς, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἰσχυρὰ Αἴγινα. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἔρριψαν τοὺς κήρυκας ἐντὸς βαράθρου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔρριπτον τοὺς κακούργους. Ὅσαύτως καὶ οἱ Σπαρτιᾶται τοὺς ἔρριψαν ἐντὸς φρέατος, εἰπόντες εἰς αὐτοὺς εἰρωνικῶς νὰ λάβωσιν ἀπὸ ἐκεῖ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὰ εἰς τὸν βασιλεῆα τῶν.

§ 32. Δευτέρα ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. — Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Δαρεῖος ἠτοίμασεν ἑκατὸν χιλιάδας πεζῶν καὶ δέκα χιλιάδας ἰππέων καὶ στόλον ἑξακοσίων πλοίων καὶ πολλῶν φορηγῶν· ἀρχηγούς δὲ τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην, ἀνεψιόν του. Ὅλος ὁ στρατός καὶ ὁ στόλος συνεκentrώθη εἰς τὴν Σάμον τὸ ἔαρ τοῦ 490. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Δάτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἔπλευσαν καὶ διηυθύνθησαν πρῶτον κατὰ τῆς Ἐρετρίας,

καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν μετὰ ἑξαήμερον πολιορκίαν. Μετὰ ταῦτα κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰππίου, ὅστις παρηκολούθει αὐτοὺς ὡς ὀδηγός, ἀπέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν αὐτῷ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, εὐθὺς ὡς ἔμαθον ὅτι οἱ Πέρσαι ἀπέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἠτοιμάσθησαν ν' ἀποκρούσωσι τὸν κίνδυνον συγχρόνως δ' ἔπεμψαν εἰς Σπάρτην τὸν ταχὺν πεζοπόρον Φειδιππίδην διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτῆς. Οἱ Σπαρτιάται ἐφάνησαν μὲν πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἔνεκα θρησκευτικοῦ ἐθίμου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκστρατεύσωσι, πρὶν γείνη πανσέληνος. Ἦτο δὲ τότε ἡ σελήνη ἐννέα ἡμερῶν. Ὁ Φειδιππίδης ἐπιστρέφει καὶ φέρει τὴν ἀπόκρισιν τῶν Σπαρτιῶν. Εὐθὺς μετὰ τοῦτο οἱ δέκα στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων συνῆλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐτέθη τὸ ζήτημα ἂν ἔπρεπε ν' ἀφήσωσι τοὺς Πέρσας νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ περιμένωσιν αὐτοὺς ἐν Ἀθήναις, κλειόμενοι ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ περιορίζοντες τὸν ἀγῶνα εἰς ἄμυναν, ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξέλθωσι καὶ ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἐχθρὸν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. Ἄν ἔπραττον τὸ πρῶτον, θὰ παρείχετο εἰς τὸν Ἰππίαν εὐκαιρία νὰ προσεταιρισθῇ τοὺς ὑπολειπομένους τῶν ἐν Διακρίᾳ φίλων του. Ὁ Μιλτιάδης κατανοῶν τὸν κίνδυνον τοῦτον ἐπρότεινε τὴν ἔξοδον. Ἄλλ' αἱ ψῆφοι τῶν στρατηγῶν διηρέθησαν. Τέσσαρες τῶν στρατηγῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ συνετὸς Ἀριστείδης, ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Μιλτιάδου, πέντε δὲ κατ' αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ Μιλτιάδης πείθει ἰδιαιτέρως τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, ὅστις εἶχε ψῆφον ἐν τῷ συμβουλίῳ, καὶ οὕτως ἀποφασίζεται ἡ τολμηρὰ ἔξοδος.

Τὴν 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 490 ἐννέα χιλιάδες Ἀθηναῖοι, τῶν ὁποίων ἕκαστος ἠκολουθεῖτο ὑφ' ἐνὸς δούλου, ἔσπευσαν εἰς Μαραθῶνα καὶ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ Ἡράκλειον. Μετὰ δύο ἡμέρας προσῆλθον καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς, οἵτινες ἀπρόσκλητοι ἔσπευσαν ἵνα συμπολεμήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐκαστος τῶν δέκα στρατηγῶν εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν· ἀλλ' ὁ Ἀριστείδης ἀναγνωρίζων τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν πολεμικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχιστρατηγίας του. Τὸν Ἀριστείδην ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, καὶ οὕτως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων ἀρχιστάτηγος ὁ Μιλτιάδης.

Ὁ Μιλτιάδης κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας. Εἶχε διακριθῆ ὡς τύραννος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου. Ἠκολούθησεν, ὡς προείπομεν, τὸν Δαρεῖον εἰς τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν καὶ ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν τῶν Σκυθῶν περὶ διαλύσεως τῆς γεφύρας τοῦ Δουνάθωος. Ἀλλὰ φοβούμενος ἔπειτα τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Δαρείου ἐπανήλθεν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὸν στρατὸν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Πεντελικοῦ, ἄνωθεν τοῦ Ἡρακλείου, καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ κατὰ νόμον ἔδωκεν εἰς τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, τὸ δὲ ἀριστερὸν χάριν τιμῆς ἔδωκεν εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Εἰς τὸ μέσον παράταξε τὰς ἄλλας φυλάς.

Ὅτε ὁ Μιλτιάδης ἔδωκε τὸ σημεῖον, ἀμέσως ἀντήχησεν ὁ παιᾶν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν μετὰ κραυγῶν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἦσαν παρατεταγμένοι ἐν τῇ πεδιάδι παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε φοβερά. Δὲν παρήλθον πολλαὶ ὥραι καὶ οἱ Πέρσαι τρέπονται εἰς αἰσχρὰν φυγὴν, ἀφήσαντες πλείστους νεκροῦς. Οἱ Ἀθηναῖοι καταδιώκουσιν αὐτοὺς πανταχόθεν· πλησιάσαντες δ' εἰς τὴν θάλασσαν ζητοῦσι μετὰ κραυγῶν πῦρ διὰ νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα. Ἐκεῖ, πλησίον τῶν πλοίων, συνήφθη νέος ἀγὼν πεισματωδέστατος. Οἱ Πέρσαι ἔντρομοι ῥίπτονται εἰς τὰ πλοῖα καὶ φεύγουσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι συνέλαβον ἐπτὰ πλοῖα. Ἐκεῖ παρὰ τὴν θάλασσαν ἐφονεύθησαν ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, ὁ στρατηγὸς Στησίλαος καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ ἀτρόμητος Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, εὔρεν ἠρωϊκώτατον θάνατον, θελήσας νὰ ἐμποδίσῃ πλοῖον περσικὸν ἔτοιμον ν' ἀποπλεύσῃ. Τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν ἑξ̄ χιλιάδες τετρακόσιοι, τῶν δὲ Ἑλλήνων ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο Ἀθηναῖοι. Πλὴν δὲ τούτων ἐφονεύθησαν καὶ δοῦλοι καὶ Πλαταιεῖς. Πλούσια δὲ λάφυρα περιήλθον εἰς τοὺς νικητὰς.

Οἱ Πέρσαι φεύγοντες ἔκαμψαν τὸ Σούνιον ἀκρωτήριον καὶ διηυθύνθησαν εἰς Φάληρον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριεύσωσι τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας ὑπελόγιζον ὅτι θὰ εὔρωσιν ἐρήμους στρατιωτῶν. Ἀλλ' ὁ Μιλτιάδης, ἐννοήσας τὸν κίνδυνον, ἀφήκεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸν Ἀριστείδην μὲ τὴν φυλὴν τοῦ πρὸς φύλαξιν τῶν λαφύρων, αὐτὸς δὲ μεθ' ἔλου τοῦ στρατοῦ ἔσπευσεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Κυνόσαργες πλησίον τοῦ Ἴλισσοῦ. Οἱ Πέρσαι φθάσαντες εἰς Φάληρον καὶ ἰδόντες τοὺς Ἀθηναίους ἐστρατοπεδευμένους ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνεχώρησαν οἱ Πέρσαι, ἦλθον μὲ ἐσπευσμένην πορείαν δύο χιλιάδες Σπαρτιάται, οἱ ὅποιοι μεταβάλλαντες εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἰδόντες τοὺς νεκροὺς τῶν βαρβάρων συνεχάρησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην των.

Ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεοὺς, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των. Ἐξαιρετικῶς δ' ἐτίμησαν τὸν Μιλτιάδην, διότι εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ὠφείλετο ἡ ἔνδοξος ἐκείνη νίκη.

Τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους εἰς ἔνδειξιν τιμῆς ἔθαψαν εἰς αὐτὸ τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Εἰς ἓνα τάφον ἔθαψαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου ἔστησαν δέκα στήλας, ἐπ' αὐτῶν δ' ἐχάραξαν τὰ ὀνόματα τῶν ἡρωϊκῶς πεσόντων κατὰ φυλάς. Ἐν ἰδιαιτέρῳ δὲ τάφῳ ἔθαψαν τοὺς δούλους καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τοὺς Πλαταιεῖς.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου.—Ὁ Μιλτιάδης μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα δικαίως ἐθεωρεῖτο ὁ πρῶτος ἀνὴρ ἐν Ἀθήναις· ἀλλὰ τὸ τέλος αὐτοῦ ὑπῆρξε θλιβερόν. Ἐξήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἑβδομήκοντα τριήρεις, στρατὸν καὶ χρήματα, ἔχων σκοπὸν, ὡς ἔλεγε, νὰ πλεύσῃ κατὰ τῶν Κυκλάδων καὶ ἐξαναγκάσῃ αὐτάς εἰς πληρωμὴν χρημάτων ἕνεκα τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ πρῶτον ἐπλευσαν ἐναντίον τῆς Πάρου· ἐν ᾧ δ' ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, ἐπληγώθη εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ τότε τὸν κατηγόρησαν εἰς τὸν δῆμον ὅτι δῆθεν ἕνεκα προσωπικοῦ πάθους κατὰ τινος Παρίου, ὀνόματι Λυσαγόρου, ἐξηπάτησε τὴν πόλιν· ὁ δὲ δῆμος κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς πρόστιμον πεντήκοντα ταλάντων. Ὁ λίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς του.

Ἀδικήσεις.

30. Εἰπέ μοι περὶ τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος;—Τί παρεκίβη τὸν Δαρεῖον νὰ ἐκστρατεύῃ καὶ πάλιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῶν ἀπεσταλέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα κηρύκων;

31. Τίνες ἦσαν στρατηγοὶ τῆς β' ἐκστρατείας τῶν Περσῶν καὶ διὰ τίνος ὁδοῦ ἐπῆλθον οὗτοι κατὰ τῆς Ἑλλάδος;—Ποίαν πόλιν ἐκυρίευσαν κατὰ πρῶτον οἱ Πέρσαι καὶ ποῦ ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἔπειτα;—Ποῖον ἐπεμφαν εἰς Σπάρτην οἱ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν καὶ τί ἀπεκρίθησαν οἱ Σπαρτιάται;—Πόσοι Ἀθηναῖοι ἀντιπρατάχθησαν κατὰ τῶν ἐν Μαραθῶνι Περσῶν καὶ ὑπὸ πόσου στρατηγού;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν;—Ποῖον ἀξιολόγητον παράδειγμα ἔδωκεν ἐν Μαραθῶνι ὁ Ἀριστείδης;—Ὅποιος τις ἦτο Μιλ-

τιάδης;—Ποία βοήθεια ἦλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸν Μαραθῶνα;—Διηγῆθητέ μοι τὰ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης;—Τί ἀπεπειράθησαν νὰ κάμωσιν οἱ Πέρσαι φεύγοντες ἐκ Μαραθῶνος;—Ἦλθον Σπαρτιάται εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τότε;—Ποῦ ἐτάφησαν οἱ πεσόντες Μαραθωνομάχοι;—Πῶς ἀπέθανεν ὁ Μιλτιάδης.

§ 33. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἔξοχοι ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς, ἀναλλάξ διηύθυνον τὰ πολιτικὰ πράγματα τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ Ἀριστείδης, υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, ἦτο ἀνὴρ χρηστός, φιλαλήθης καὶ δίκαιος. Ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα μετὰ προθυμίας, χωρὶς ν' ἰαποβλέπῃ εἰς δόξαν ἢ εἰς χρήματα. Παροιμιώδης κατέστη ἡ δικαιοσύνη του· ὄθεν καὶ δίκαιος ἐπωνομάσθη. Καίτοι διεχειρίσθη τὰ δημόσια χρήματα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἠδύνατο νὰ γείνη πλούσιος, ἀν ἤθελεν, ἐν τούτοις ἔμεινε πτωχὸς μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Ἀντίθετος πρὸς τὸν Ἀριστείδην κατὰ τὸν χαρακτήρα ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς, υἱὸς τοῦ Νεοκλέους. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εἰς ἄκρον φιλαρχος καὶ φιλόδοξος. Ἐπεζήτηε τὴν ἀρχὴν διὰ παντὸς μέσου, ἔστω καὶ ἀδίκου, ἵνα δι' αὐτῆς μεγαλοργήσῃ. Ἰδίως δ' ἐξήφθη ἡ φιλοδοξία τοῦ Θεμιστοκλέους μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου, περὶ τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ὅτι συχνάκις ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του Οὐκ ἔα με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον.



Θεμιστοκλῆς

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε μέγα προορατικόν. Ἐν ᾧ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Πέρσαι μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι πάθημά των δὲν θὰ τολμήσωσι πλέον νὰ ἔλθωσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, μόνος ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη ἦτο ἀρχὴ μεγαλειτέρων ἀγῶνων. Διὰ τοῦτο δὲ συνεβούλευε τοὺς Ἀθηναίους νὰ παρασκευασθῶσι. Καὶ ἐπειδὴ ἐφρόνει ὅτι οἱ Ἕλληνας μόνον διὰ θαλάσσης θὰ ἠδύνατο

ν' ἀποκρούσῃ τὸν ἐκ τῆς Περσίας κίνδυνον, κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ τῶν προσόδων τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου ἄλλας ἑκατὸν τριήρεις, αἵτινες μετὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐγένοντο ἐν ὅλῳ διακόσαιο.

Εἰς τοὺς τολμηροὺς τούτους νεωτερισμοὺς τοῦ Θεμιστοκλέους ἠναντιοῦτο ὁ μέγας πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀριστείδης. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἵνα μὴ ἀπαντᾷ προσκόμματα εἰς τὰ σχέδιά του, ἐνήργησε καὶ ἐξωστρακίσθη ὁ Ἀριστείδης. Ὅτε δ' ἀνεχώρει ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἀριστείδης, ὕψωσε τὰς χεῖρας καὶ ἠυχθήθη εἰς τοὺς θεοὺς νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀνάγκην του ἢ πατρίδος.

Ἄδοκίαις.

32. Ποιοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες ἀνεφάνησαν ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου;—Ὅποῖός τις ἦτο ὁ Ἀριστείδης;—Ὅποῖός τις ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς;—Τί πράγμα ἐξήψε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τί ἔλεγε περὶ τούτου;—Ποῦ διεφάνη τὸ προορατικὸν τοῦ Θεμιστοκλέους;—Πῶς ἐνόμιζεν ὁ Θεμιστοκλῆς ὅτι θὰ ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες ν' ἀποκρούσῃ τὸν ἐκ τῆς Περσίας κίνδυνον καὶ πρὸς τοῦτο τί ἔκαμε;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐξωστρακισμοῦ τοῦ Ἀριστείδου;

§ 34. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τὰς Ἑλλάδας.

Ὅ,τι προέβλεπεν ὁ Θεμιστοκλῆς, τοῦτο καὶ συνέβη. Ὁ Δαρεῖος, μαθὼν τὴν ἦτταν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὠργίσθη παρὰ πολὺ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐν ᾧ προητοιμάζετο, ἀπέθανε· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὅστις ἦτο κοῦφος καὶ ἀλαζών.

Ὁ Ξέρξης ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὸ σχέδιον τοῦ πατρός του, δηλαδὴ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὅθεν διέταξε γενικὴν στρατολογίαν καθ' ὅλον τὸ ἀχανὲς κράτος του καὶ προετοιμασίαν ὅλων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν μακρινὴν ταύτην ἐκστρατείαν. Μετὰ τέσσαρα δ' ἔτη τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα, ἐν ἑκατομμύριον ἑπτακόσαιο χιλιάδες πεζικὸς στρατός, ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἵππεις, χίλια διακόσαιο ἑπτὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ τρεῖς χιλιάδες φορηγὰ. Ἀπασαὶ αἱ πεζικαὶ καὶ ἵππικαὶ δυνάμεις συνηθροίσθησαν εἰς τὰ Κρίταλλα τῆς Καππαδοκίας καὶ ἐκεῖθεν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ξέρξου ἤλθον καὶ διεχέμασαν εἰς τὰς Σάρδεας.

Τὸ ἔαρ τοῦ 480 ὁ Ξέρξης ἐξεκίνησεν ἐκ Σάρδεων μεθ' ὄλου τοῦ στρατοῦ του καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλάσποντον, ὅπου εἶχε συνα-

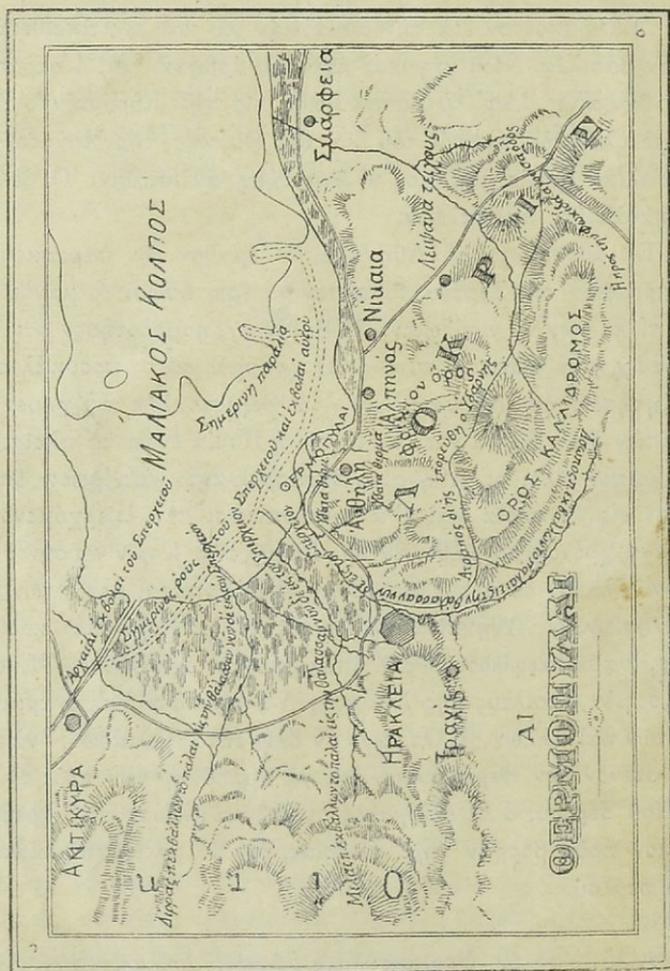
θροισθῆ καὶ ὁ στόλος. Ἐκεῖ εἶχε διατάξῃ νὰ κατασκευάσῃσι δύο γεφύρας μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ διὰ νὰ διαβῆ ὁ στρατός. Ἄλλ' ἐπῆλθε σφοδρὰ τρικυμία καὶ αἱ γέφυραι κατεστράφησαν. Τότε ὁ κοῦφος καὶ ἀλαζῶν Ἐέρξης ἐγείνειν ἔξω φρενῶν καὶ διέταξε νὰ μαστιγώσῃσι τὸν Ἑλλήσποντον διὰ τὴν αὐθάδειάν του καὶ τὴν ἀπειθειαν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα. Νεαὶ γέφυραι κατασκευάσθησαν καὶ ὁ στρατός ἤρχισε νὰ διαβαίνει. Ἀφ' οὗ διεπεραιώθη εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Ἐέρξης, ἐβάδιζε μὲ ὄλον τὸν στρατόν του διὰ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας, χωρὶς μηδαμοῦ ν' ἀπαντήσῃ ἀντίστασιν. Ὁ δὲ στόλος τοῦ παρηκολούθει παραπλέων,

Ἐν Ἑλλάδι πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτ' ἔμαθον τὴν παρασκευαζομένην ἐκστρατείαν τοῦ Ἐέρξου, ἔσπευσαν νὰ ἐρωτήσῃσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τί πρέπει νὰ πράξωσιν. Ἡ Πυθία ἐχρησιμοδότησεν ὅτι τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ σώσωσιν αὐτούς. Ὁ χρησμός οὗτος προὐκάλεσε πολλὰς συζητήσεις ἐν Ἀθήναις. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξήγγησεν αὐτὸν ὀρθῶς, εἰπὼν ὅτι ξύλινα τεῖχη ἢ Πυθία ἐνδοίει τὰ πλοῖα. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἠδύναντο νὰ φέρωσιν ὄπλα, νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ν' ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον. Ταῦτοχρόνως συνῆλθεν ἐν τῇ Ἰσθμῷ τῆς Κορίνθου σύνοδος τῶν Ἑλλήνων· ἔλαβον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν οἱ Σπαρτιαταὶ μετὰ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων, οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Αἰγινῆται, οἱ Κορίνθιοι καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ἵνα συσκεφθῶσι πῶς θ' ἀποκρούσωσι τὸν κίνδυνον. Ἐκεῖ ἀπεφάσισαν ὁ μὲν βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδα μετὰ τριακοσίων Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, ἐν ὅλῳ ἑπτὰ χιλιάδων, νὰ καταλάβῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τοῦ Ἐέρξου, ὁ δὲ ἑλληνικὸς στόλος νὰ πλεύσῃ εἰς Ἀρτεμισίον, ἀκρωτήριον πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐβοίας, διὰ ν' ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ περσικοῦ στόλου.

§ 35. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (Ἰούλιος 480).

Ὁ Ἐέρξης, ὅτ' ἔφθασεν εἰς Θερμοπύλας, ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδα μετ' ὀλίγων Ἑλλήνων κατέχει τὸ στενὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν περαιτέρω πορείαν αὐτοῦ. Ἦτο δὲ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν πάροδος μεταξὺ τῆς ἀποτόμου καὶ δυσβάτου ἀνατο-

λικῆς πλευρᾶς τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου, τόσο στενή, ὥστε εἰς τινὰ μέρη μόνον μία ἄμαξα ἠδύνατο νὰ περάσῃ. Περί δὲ τὸ μέσον τῆς παρόδου ταύτης ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαί· ἔθεν καὶ τὸ ὄνομα

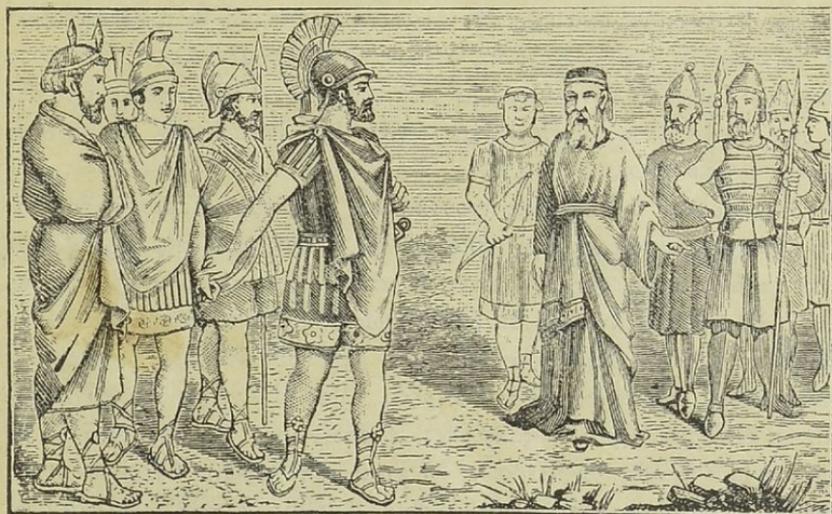


Θερμοπύλαι. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπύλαι ἡ μόνη δίοδος, ἣτις ἔφε-
ρεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Ὁ Ξέρξης ἠλπίζεν ὅτι καὶ μόνῃ ἢ θεᾷ τῶν ἀναριθμῆτων στρατευ-
μάτων του ἠθελε τρέψῃ εἰς φυγὴν τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ἕλληνας.
Ἄλλ' ἠπατάτο. Ἐπερίμενε τέσσαρας ἡμέρας μὲ τὴν ιδέαν ὅτι οἱ Ἕλ-

ληγες θὰ σκεφθῶσι καλλίτερον καὶ θ' ἀπέλθωσιν. Ἀλλὰ μάτην. Οἱ Ἕλληγες ἔμειναν εἰς τὰ θέσεις των. Ἐν τῷ μεταξύ χωρικός τις ἔσπευσεν εἰς τοὺς Ἕλληγας καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου ἦσαν τόσον πολλά, ὥστε τὰ δόρατα αὐτῶν ῥιπτόμενα θὰ καλύπτωσι τὸν ἥλιον. Ἦ οὕτως τὸ καλλίτερον, ἀπήντησεν ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης Διηγένης· θὰ πολεμῶμεν ὑπὸ σκιάν.

Τὴν πέμπτην ἡμέραν ὁ Ξέρξης ἔστειλε καὶ ἐζήτησεν ἀγερώχως παρὰ τοῦ Λεωνίδου νὰ τῷ παραδώσῃ τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ὑπερηφάνως καὶ λακωνικῶς ἀπήντησε· Μολὼν λαβέ. Ὁ μέγας βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ ἔπεμψε τοὺς Μήδους, ὅπως συλλάβωσι τοὺς



Μολὼν λαβέ.

αὐθάδεις Ἕλληγας καὶ φέρωσιν αὐτοὺς ἐνώπιόν του. Ἀλλ' οἱ Μῆδοι, καίτοι ἠγωνίσθησαν γενναίως, ἀπεκρούσθησαν, ἀφ' οὗ ἔπαθον μεγάλην φθοράν. Ὁ Ξέρξης καταληφθεὶς ὑπὸ λύσης ἔπεμψε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν βασιλικὴν φρουράν. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὑπέστησαν πολλὰς ζημίας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι.

Τότε πλέον ὁ υπερήφανος Ξέρξης κατελήφθη ὑπὸ τρόμου. Ἦρξισε νὰ θεωρῇ τοὺς Ἕλληγας ἀηττήτους καὶ ἡ ἀμηχανία του ἔφθασεν εἰς

τὸ κατακόρυφον. Ἄλλ' εἰς τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προδοσία. Παρουσιάσθη ἐνώπιόν τον προδότης τις, δνόματι Ἐφιάλτης, ἐκ τῆς πλησίον πόλεως Τραχίνας, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ὀδηγήσῃ τὰ περσικὰ στρατεύματα διὰ τινος ἀτραποῦ τοῦ ἔρους Οἴτης εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλάβωσι τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ξέρξης ἠσθάνθη μεγάλην χαρὰν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔδωκε πλοῦσια δῶρα εἰς τὸν προδότην.

Ὅτ' ἐνύκτωσεν, ἐξεκίνησεν ὁ στρατηγὸς Ὑδάρνης μὲ τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου. Ὁ Λεωνίδας ἔμαθε τὴν προδοσίαν. Βλέπων δὲ ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπίς σωτηρίας, ἐκάλεσε τοὺς Ἑλληνας καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ἄλλαχοῦ· αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀπέλθῃ, διότι ἐστάλη ἐκεῖ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φυλάξῃ τὸ στενόν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληνες ἀπῆλθον· ἔμεινε δὲ ὁ Λεωνίδας μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας, προσέτι δὲ καὶ μὲ ἑπτακοσίους Θεσπιεῖς, οἵτινες δὲν ἐπέισθησαν μὲ κανένα τρόπον ν' ἀπέλθωσι.

Τὴν πρωΐαν ὁ Λεωνίδας προσεκάλεσε τοὺς συμπολεμιστάς του νὰ γευματίσωσιν, εἰπὼν ὅτι τὴν ἐσπέραν θὰ δειπνήσωσιν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπειτα δὲ βλέπων ὅτι δὲν μένει εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ ἄλλο παρὰ ν' ἀποθάνωσι, δὲν περιωρίσθη εἰς ἀπλήν ἄμυναν, ἀλλ' ἐξώρμησε μὲ τοὺς στρατιώτας του καὶ ἐπέπεσε μὲ ἀκράτητον ὀρμὴν ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ξέρξου. Μάχη γιγαντώδης συνάπτεται. Οἱ Ἕλληνες ὄρμων ὡς λέοντες, ἐνσπεύροντες τὸν θάνατον εἰς τὰ ἀπειράριθμα πλήθη τῶν Περσῶν. Ὁ χῶρος ἐπληρώθη περσικῶν πτωμάτων. Ἄλλὰ τὰ βαρβαρικὰ σίφη ἦσαν ἀνεξάντλητα. Τὰ δόρατα τῶν Ἑλλήνων ἐθραύσθησαν ἐπὶ τέλους. Τότε οὗτοι ἔσυραν τὰ ξίφη, ὄρμησαν λυσσαλέοι κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς. Ἄλλ' εἰς τὴν γιγαντώδη ταύτην πάλην πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ. Ἐν τῷ δ' ἐξηκολούθει ὁ ἀγὼν, ἐφάνη ἐκ τῶν ὀπισθεν ὁ Ὑδάρνης μὲ τὸν στρατὸν του. Οἱ ὀλίγοι ἐπιζῶντες Σπαρτιάται καὶ Θεσπιεῖς ἀποσύρονται ἐντὸς τῶν Πυλῶν ἐπὶ λόφου τινὸς καὶ ἐκεῖ περικυκλωθέντες πίπτουσι πάντες ἐν μέσῳ σωροῦ ἐχθρικῶν πτωμάτων.

Εἰς τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν εἴκοσι χιλιάδες Πέρσαι καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου. Βραδύτερον, ὅτε οἱ βάρβαροι ἐξεδιώχθησαν

ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες ἀνήγειραν μνημεῖον εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας ἥρωας, καὶ ἐλάξουσιν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα:

ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε
κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Ἀδικήσεις.

34. Τί ἀπεφάσισεν ὁ Δαρεῖος, ὅτ' ἔμαθε τὴν ἐν Μαραθῶνι ἦταν τοῦ στρατοῦ του; καὶ τί συνέβη εἰς αὐτὸν ἐν τῷ μεταξύ;—Τίς ἦτο ὁ Ἑέρξης;—Πόσας στρατιωτικὰς δυνάμεις παρέσκευασεν ὁ Ἑέρξης κατὰ τῆς Ἑλλάδος;—Ποῦ συνηθροίσθησαν αἱ πεζικαὶ καὶ ἵππικαὶ δυνάμεις τοῦ Ἑέρξου καὶ ποῦ διεκρίμασεν οὗτος;—Τί συνέβη κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ χρησμοῦ «ἔύλινα τεῖχη...»;—Ποῦ συνῆλθε σύνοδος τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν καὶ τίνας μετέσχον τῆς συνόδου;—Ποίας ἀποφάσεις ἔλαβεν ἡ σύνοδος αὕτη;

35. Τί ἦτο τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν;—Τίς ἦτο ὁ Διηκέης;—Τί ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας εἰς τὸν Ἑέρξην ζητήσαντα τὴν παράδοσιν τῶν ὀπλῶν;—Ποίους πρῶτον ἔπεμψε κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἑέρξης καὶ μὲ ποίαν διαταγὴν;—Ποίους ἔπεμψε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν;—Τίς ἔσωσε τὸν Ἑέρξην εἰς τὴν θεινὴν αὐτῆν περίστασιν καὶ πῶς;—Τί ἔκαμιν ὁ Λεωνίδας, ὅτε ἔμαθε τὴν προδοσίαν;—Διηγῆθί μοι τὸν τελευταῖον ἀγῶνα τοῦ Λεωνίδου κατὰ τῶν Περσῶν;—Τί ἀνήγειραν βραδύτερον οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας;

§ 36. Ναυμαχίαι παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον.—Πυρπόλησις τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβιάδου συνηντήθη παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον μετὰ τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἐκεῖ ἔγειναν ναυμαχίαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τριάκοντα τριήρεις περσικὰς καὶ ἄλλας ζημίας προὔξενησαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πέλαγος ἦτο ἀνοικτόν, δὲν ἠδύνατο νὰ καταφέρωσι καίριον κτύπημα κατὰ τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἦλθε καὶ ἡ εἶδησις ὅτι ὁ Λεωνίδας ἐφρονεῖθη καὶ ὅτι ὁ Ἑέρξης διέβη τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, πλὴν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες παρέμειναν ἐν Φαλήρῳ.

Ὁ Ἑέρξης διαβάς τὰς Θερμοπύλας διηυθύνθη κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τῷ μεταξύ ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ἀπεσύροντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ ἐτείχιζον αὐτόν. Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντες ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν των, κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὴν καὶ νὰ μεταφέρωσι τὰς γυναῖκας, τὰ παῖδια καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμίνα, τὴν Ἀίγινα καὶ τὴν Τροιζήνα. Συγχρόνως δὲ τῇ προτάσει τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνεκλήθησαν

διὰ ψηφίσματος πάντες οἱ ἐξόριστοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀριστείδης. Ἀφ' οὗ μετηνέχθησαν ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἀθηναίων, ὁ στόλος αὐτῶν ἤλθε καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἄλλου ἑλληνικοῦ στόλου ἐν Σαλαμῖνι. Ἀνῆρχετο δὲ ὄλος ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἰς τριακοσίας ἑβδομήκοντα ὀκτώ τριήρεις. Τούτων αἱ διακοσαίη ἦσαν ἀθηναϊκαί.

Ὁ Ξέρξης φθάσας εἰς τὰς Ἀθήνας εὗρεν αὐτὰς ἐρήμους. Μόνον ὀλίγοι γέροντες, κατὰ γράμμα ἐξηγοῦντες τὰ ξύλινα τεῖχη τοῦ χρησιμοῦ, ἔμειναν καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ ξυλίνου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ Πέρσαι κυριεύσαντες τὴν Ἀκρόπολιν ἐφόνευσαν τοὺς ἐν αὐτῇ ὀλίγους γέροντας. Ἐπειτα δέ, ἀφ' οὗ ἐσύλησαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, κατέκαυσαν τὴν πόλιν καὶ ἠρήμωσαν τὴν Ἀττικὴν. Τότε καὶ ὁ στόλος ὁ περσικὸς εἶχε καταπλεύσῃ εἰς Φάληρον.

§ 37. Πολεμικὰ συμβούλια τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.

Οἱ ναύαρχοι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου συνήλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον διὰ νὰ σκεφθῶσι ποῦ ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσωσιν. Ἐν τῷ συμβουλίῳ οἱ Πελοποννήσιοι ἐπρότειναν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ περικὸς στρατός, καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσι τοὺς ἐχθρούς. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσωσιν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, ὅπου εὐκόλως ἠδύνατο νὰ νικήσωσι τοὺς Πέρσας, διότι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λάβωσι συγχρόνως μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν ὅλα τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ ὅσα θὰ ἐλάμβανον μέρος, ἐπειδὴ ἦσαν βαρέα, δυσκόλως θὰ ἐκινουῦντο εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον χῶρον.

Ἡ συζήτησις ἐγένετο μὲ τὴν σφοδρότητα, ὥστε ὁ δῆξυθος Εὐρυδιάδης ἐσήκωσε τὴν ῥάβδον τοῦ διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς δ' ὅμως μὲ μεγάλην ἀταραξίαν τῷ εἶπε· Πά τ α ξ ο ν μέ ν, ἄ κ ο υ σ ο ν δέ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον σκοπὸν ν' ἀναχωρήσωσιν, ὅτε διελύθη τὸ πολεμικὸν συμβούλιον καὶ ἐπῆλθε νύξ, κατέφυγεν εἰς τὸ ἕξῃς στρατήγημα.

Εἶχε πιστόν τινα δούλον, ὀνόματι Σίκινον, παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του, ὅστις ἐγίνωσκε τὴν περσικὴν γλῶσσαν. Τοῦτον ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεμψε κρυφίως εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν διὰ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Ξέρξην, ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶνε μυστικὸς φίλος του, ἀγγέλλει δ' εἰς αὐτὸν ἐμπιστευτικῶς, ὅτι οἱ Ἕλληνες εὗρισκονται εἰς διχονοίας με-

ταξὺ των καὶ ὅτι ἐτοιμάζονται νὰ φύγωσι ταύτην τὴν νύκτα. Ἐἶνε λοιπὸν καλλίστη εὐκαιρία νὰ σπεύσῃ καὶ νὰ κλείσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου διὰ μιᾶς δύναται νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ.

Ὁ Ξέρξης ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα, τὴν ὁποίαν τῷ ἔστησεν ὁ Θεμιστοκλῆς. Τὴν ἰδίαν νύκτα διέταξε τὸν στόλον του νὰ περικυκλώσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀπόσπασμα δὲ περσικοῦ στρατοῦ κατέλαβε τὴν Φυττάλειαν, νησίδα κειμένην μεταξὺ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Ἀριστείδης ἐκ τῆς Αἰγίνης, ὅπου εὐρίσκειτο ἐξόριστος, ὡς εἶδε τὰς κινήσεις τοῦ περσικοῦ στόλου, ἐπέβη λέμβου καὶ διασχίσας μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τὴν γραμμὴν τῶν περσικῶν πλοίων, ἔφθασεν εἰς Σαλαμίνα περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐν ᾧ ἀκόμη τὸ συμβούλιον τῶν ναυάρχων, συγκληθὲν καὶ πάλιν, συνεζήτει θορυβωδῶς περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀγγέλλεται εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὅτι ζητεῖ τις αὐτὸν ἔξω. Ἐξέρχεται ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ βλέπει ἔκπληκτος ἐνώπιόν του τὸν Ἀριστείδην, τὸν ἐχθρόν του, ὅστις τῷ λέγει τοὺς ἐξῆς θαυμασίους λόγους· «Ὁ Θεμιστόκλεις, ἄς ἀφήσωμεν τὰς ἐχθρας καὶ ἄς φροντίσωμεν νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπακούων καὶ συμβουλεύων»· συγχρόνως δὲ ἀναγγέλλει εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ περσικὸς στόλος τοὺς περιεκύκλωσεν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξηγεῖ μὲ δλίγας λέξεις τὸ στρατήγημά του εἰς τὸν Ἀριστείδην καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ συμβούλιον καὶ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ναυάρχους τὴν κύκλωσιν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Οὕτως οἱ Ἕλληνας θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ τῶν ὄλων ἀγῶνα.

Ἀδελφότητες.

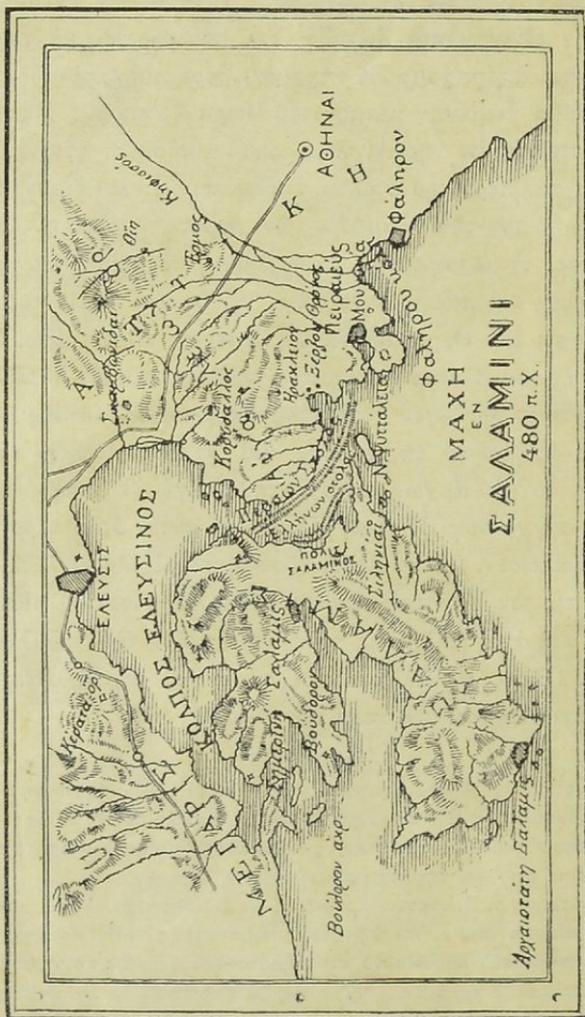
36. Εἰπέ μοι τὰ ἐν Ἀρτεμισίῳ συμβάντα ;—Κατὰ τίνων διηγήθηται ὁ Ξέρξης ἄμα διέβη τὰς Θερμοπύλας ;—Ποῦ ἀπεσύροντο ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἕλληνας ;—Τί ἔκαμον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Ἀθηναῖοι ;—Ἐκ πόσων πλοίων συνίστατο ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων ;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς πυρπολήσεως τῶν Ἀθηνῶν :

37. Τί ἐπρότειναν οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὸ ἐν Σαλαμίῳ συνέληθόν πολεμικόν συμβούλιον τῶν ναυάρχων καὶ τί ὑπεστήριξεν ὁ Θεμιστοκλῆς ;—Ποία σικνηὴ ἔλαβε χώραν ἐν τῷ συμβουλίῳ μεταξὺ Εὐρυδιάδου καὶ Θεμιστοκλέους ;—Εἰς ποῖον στρατήγημα κατέφυγεν ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ διὰ τί ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Σαλαμίῳ συναντήσεως τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους ;

§ 38. Ἡ ἐν Σαλαμίῳ ναυμαχία (20 Σεπτεμβρίου 480).

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλε ν' ἀποφασισθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ δύο στόλοι ἐπὶ τινα χρόνον ἔμειναν ἀκίνητοι. Οἱ Πέρσαι περιέμενον τοὺς Ἑλληνας νὰ κάμωσιν ἀρχὴν πρῶτοι. Οἱ δὲ Ἕλληνες, οὔτινες πρότερον ἤθελον ν' ἀναχωρήσωσιν, τώρα ἐδείκνυον μεγάλην προ-



θυμίαν καὶ ἀνυπομονησίαν ν' ἀρχίσωσι τὴν ναυμαχίαν. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἦτο πλέον καὶ ὁ διευθύνων τὴν ναυμαχίαν, ἀνεχάτιζεν αὐτούς, περιμένων τὴν ὥραν καθ' ἣν ἔπνεεν συνήθως ἄνεμος λίαν εὐνοϊκὸς εἰς τὰς κινήσεις τῶν ἑλληνικῶν πλοίων. Ὁ βασιλεὺς

τῶν Περσῶν ἐκάθητο ἐπὶ ἀργυρόποδος θρόνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι τῆς Σαλαμίνοσ κειμένου ὄρουσ Αἰγάλειω διὰ νὰ θεωρῆ τὴν ναυμαχίαν· περίξ δ' αὐτοῦ ἴσταντο γραμματεῖς διὰ νὰ σημειώνωσι τὰ ὀνόματα τῶν ἀριστευόντων.

Ἦλθε τέλος ἡ εὐλογημένη ὥρα. Ἡ σάλπιγξ τοῦ Εὐρυιδάδου ἔδωκε τὸ σημεῖον καὶ οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα ὤρμησαν κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Οἱ Πέρσαι περιέπιπτον εἰς σύγχυσιν καὶ ταραχήν. Δὲν ἠδύναντο νὰ τηρήσωσι καμμίαν τάξιν, διότι καὶ ὁ χῶρος ἦτο στενὸς καὶ τὰ πλοῖα τῶν πολλὰ καὶ δυσκίνητα, ἐν ᾧ τοῦναντίον οἱ Ἕλληνες ἐπολέμουν μὲ μεγάλην δεξιότητα καὶ τέχνην καὶ μὲ ἀνδρείαν ἀπαράμιλλον, πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται.

Καὶ οἱ ἐχθροὶ ἔδειξαν ἐν ἀρχῇ ἡρωϊσμόν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν.

Ἡ βασίλισσα τῆς Καρίας Ἀρτεμισία ἠκολούθησε τὸν Ξέρξην εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, εἰς δὲ τὴν ναυμαχίαν ἔλαβε μέρος ἡ ἰδία καὶ ἔδειξε μεγάλην γενναϊότητα. Ὅτε δὲ οἱ βάρβαροι ἤρχισαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν, ἡ Ἀρτεμισία, καταδιωκομένη ὑπὸ ἀθηναϊκῆς τριήρουσ καὶ κινδυνεύουσα νὰ συλληφθῆ, ἐφορμᾷ κατὰ τινος πρὸ αὐτῆς περσικοῦ πλοίου καὶ βυθίζει αὐτό. Ὁ Ἀθηναῖος τριήραρχος νομίσας ὅτι τὸ πλοῖον τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο ἑλληνικὸν ἠδτι ἠῤτομόλησεν ἐκ τῶν βαρβάρων, ἔπαυσε νὰ καταδιώκη αὐτό, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Ἀρτεμισία.

Εἰς διάστημα ὀλίγων ὥρων ὅλον τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνοσ ἐπληρώθη περσικῶν ναυαγίων. Ὁ περσικὸς στόλος φύρδην μίγδην ἔφευγε καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰγινητῶν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς φυγῆς ἐκείνης καὶ τοῦ θορύβου ὁ Ἀριστείδης παραλαβὼν Ἀθηναίους ὀπλίτας καὶ ἀποβάς εἰς τὴν Ψυττάλειαν κατέσφαξε τοὺς ἐν αὐτῇ εὕρισκομένους Πέρσας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ περιβόητος ναυμαχία καὶ ἡ νίκη τῆς Σαλαμίνοσ, ἡ ὁποία ἀφείλεται εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητα τοῦ Θεμιστοκλέουσ.

§ 39. Φυγή τοῦ Ξέρξου ἐκ τῆς Ἑλλάδος — Τιμαὶ ἀπονεμηθεῖσαι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα.

Ὁ Ξέρξης ἀπαυδῆσας ἐκ τοῦ πολέμου ἀπεφάσισε νὰ φύγη, εἰς τοῦτο δὲ προέτρεψεν αὐτὸν καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τριακοσίων χιλιάδων ἐκλεκτοῦ στρατοῦ.

Ὁ Θεμιστοκλής, ἵνα ἐπιταχύνη τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον πιστόν του δοῦλον Σίκινον καὶ τῷ εἶπεν ὅτι δῆθεν οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ διαλύσωσι τὰς γεφύρας, ἀλλ' αὐτὸς, ὁ Θεμιστοκλής, ὡς φίλος του ἀριστος προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ.

Καθὼς ἤκουσε ταῦτα ὁ Ξέρξης, διέταξε τὸν ἐν Φαλήρῳ εὑρισκόμενον στόλον του νὰ πλεύσῃ διὰ νυκτός εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς φύλαξιν πᾶν γεφυρῶν, αὐτὸς δὲ ἀφήσας εἰς τὸν Μαρδόνιον τὰς ζητηθείσας τριακοσίας χιλιάδας στρατοῦ, ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς. Εἰς διάστημα τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου εὔρε τὰς γεφύρας διαλελυμένας ὑπὸ τρικυμίας δι' ἃ ἠναγκάσθη νὰ διαπεράσῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τινος πλοιαρίου.

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου διεμοίρασαν μεταξὺ τῶν τὰ πλοῦσια λάφυρα· ἔπειτα δ' ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ ἐκεῖ ἀπένειμαν τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας. Τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς ἀνδρείας ἔλαβον οἱ Αἰγινῆται καὶ τὸ δεύτερον οἱ Ἀθηναῖοι. Προκειμένου δὲ νὰ δοθῇ τὸ βραβεῖον τῆς συνέσεως καὶ τῆς δεξιότητος, ἕκαστος τῶν στρατηγῶν ἔκρινεν ἄξιον αὐτοῦ πρῶτον μὲν ἑαυτὸν, δεύτερον δὲ τὸν Θεμιστοκλέα, ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ἀνήκε πράγματι τὸ βραβεῖον τοῦτο.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους διεφημίσθη καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ὅτε μετ' ὀλίγον μετέβη οὗτος εἰς Σπάρτην, ἔτυχεν ἐκτάκτου ὑποδοχῆς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἔδωκαν εἰς αὐτὸν στέφανον ἐλαίας καὶ τῷ ἐδώρησαν τὸ ὠραιότερον τῶν ἀρμάτων. Ὅτε δὲ ἀνεχώρησε, τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ Σπαρτιαῖται τὸν συνώδευσαν μέχρι τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς.

Ἀλλὰ τὴν μεγαλειτέραν τιμὴν ἔλαβεν ὁ Θεμιστοκλής εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τοὺς τελεσθέντας πρώτην φοράν καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Ὅτε ὁ Θεμιστοκλής εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον, ὄλοι οἱ θεαταὶ ἀφήκαν τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ παρετήρουν τὸν

Θεμιστοκλέα, δεικνύοντες αὐτὸν εἰς ἀλλήλους. Ὁ Θεμιστοκλῆς, εὐχαριστηθεὶς διὰ τὴν ἐξαίρετον ταύτην τιμὴν, ἔλεγεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπέλαυε τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κόπων του.

Ἀδικήσεις.

38. Ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία;—Ποῦ εὕρισκτο ὁ Εἰρῆης κατὰ τὴν ναυμαχίαν;—Διηγῆθητί μοι τὰ τῆς ναυμαχίας.—Τί γνωρίζεις περὶ Ἀρτεμισίας; Τί γνωρίζεις περὶ τῶν ἐν Φυτταλεῖα Περσῶν;

39. Τί ἀπεφάσισε ὁ Εἰρῆης μετὰ τὴν ναυμαχίαν;—Τί ἐπρότεινε εἰς τὸν Εἰρῆην ὁ Μαρδόνιος;—Διὰ τίνας μέσους ἐπετάχυνεν ὁ Θεμιστοκλῆς τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀναχώρησιν τοῦ Εἰρῆου;—Πῶς ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Εἰρῆης;—Ποῦ ἀπένειμαν τὰ βραβεῖα οἱ Ἕλληνες;—Ποῖα τιμὰ ἐδόθησαν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων;

§ 40. Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ δὲ ἔαρ τοῦ 479, πρὶν ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, προσεπάθησε νὰ προσελύσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπεμψε λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον Α' καὶ τοῖς ἐπρότεινε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν των καὶ τοὺς ναοὺς, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν αὐτονομίαν των, καὶ νὰ τοῖς δώσῃ καὶ ἄλλην χώραν, ἂν ἤθελον συμμαχήσῃ μετὰ τοὺς Πέρσας.

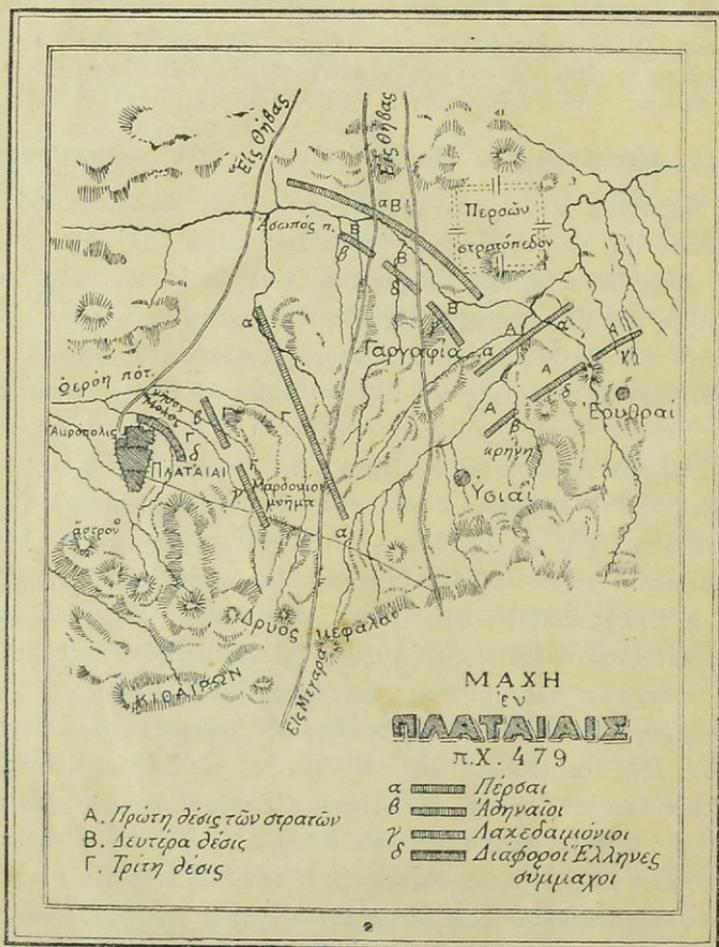
Οἱ Σπαρτιαταὶ μαθόντες τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ γινώσκοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἔνεκα τῆς παντελοῦς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως τῆς χώρας των εὕρισκοντο ἐν μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ, ἐφοβήθησαν μήπως δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, ὅτε ἀναμφιδόλως ἅπανα ἡ Ἑλλὰς εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ὑποδοιλωθῇ. Ἐπεμψαν λοιπὸν ἀμέσως καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου.

Γενομένης ἐκκλησίας, ὁ Ἀριστείδης ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀθηναίων εἶπε τοὺς ἐξῆς θαυμασιωτάτους καὶ ὄραια λόγους. Πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον τῆς Μακεδονίας εἶπεν «Ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη πορείαν του, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Πέρσας· ἀλλ' ἔχοντες τὰς ἐλπίδας των εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων τὰ ἱερά αὐτοὶ ἐθεβήλωσαν, θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας». Εἰς δὲ τοὺς πρέσβεις τῶν Σπαρτιατῶν εἶπεν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς τόσος χρυσὸς οὔτε χώρα τόσον ὄραία καὶ εὐφορος, τῶν ὁποίων ἡ προσφορὰ ἠδύνατο νὰ πείσῃ

τοὺς Ἀθηναίους νὰ συνεργασθῶσι μὲ τοὺς Πέρσας πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Παρακάλεσε δὲ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σπεύσωσι ν' ἀποστελῶσι βοήθειαν, διότι ὁ Μαρδόνιος ταχέως θὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῶν.

§ 41. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ.

Ὁ Μαρδόνιος, εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε νὰ



ληλατῆ αὐτήν. Προὐχώρησε δὲ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' εὗρεν αὐτὰς ἐρήμους, διότι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν εἶχον ἐγκαταλίπη τὴν πό-

λιν καὶ εἶχον μεταφέρει τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Μαρδόσιος, ἀφ' οὗ ἐδήλωσεν ἐντελῶς τὴν Ἀττικὴν, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπόδευσε πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες, ἐν ὄλῳ ἑκατὸν δέκα χιλιάδες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Πausανίου, ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ Κιθαιρώνος. Ὁ Μαρδόσιος πέμπει κατ' αὐτῶν τὸ ἱππικὸν του. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες νικῶσι τὸ ἱππικὸν τῶν βαρβάρων καὶ φονεύουσι τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ Μασίστιον. Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Ἕλληνες λαβόντες θάρρος κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ προχωρήσαντες πρὸς τὰς Πλαταιάς, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Κόλλα, ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη μάχη σπουδαιοτάτη, καθ' ἣν οἱ Πέρσαι ἔπαθον πανωλεθρίαν. Περί τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μαρδόσιος. Τῶν δ' Ἑλλήνων ἔπεσον περὶ τὰς δέκα χιλιάδας.

Ἄπειρα ἦσαν τὰ λάφυρα τῶν νικητῶν. Τὸ καλλίτερον μέρος αὐτῶν προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πausανίαν ἔδωκαν μέγα μέρος. Τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των.

Περὶ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τὸν Μαρδόσιον εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας παρὰ τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας.

Μετὰ τὸ ἐν Σαλαμίनि κατόρθωμα ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐναυλόχει ἐν Δήλῳ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου. Ἐνταῦθα ἦλθον πρέσβεις ἐκ τῆς Σάμου καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ νήσων, ὅπως ἀποτινάξωσι τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ξανθίππος ἔπλευσαν εἰς Σάμον, ὅπου εὕρισκετο ὁ περσικὸς στόλος. Οἱ Πέρσαι μὴ τολμῶντες νὰ ναυμαχήσωσιν ἔπλευσαν εἰς Μυκάλην, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἑξήκοντα χιλιάδες Πέρσαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιγράνου, ἐκεῖ δ' ἀνεκλύσαντες τὰς ναῦς των ἀνήγειραν περιτείχισμα ἐκ λίθων καὶ ξύλων. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Οἱ Ἕλληνες περὶ τὰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας ἀποδιδοσθέντες προσέβαλον τοὺς Πέρσας, ἀνερχομένους εἰς πλείονας τῶν ἑκατὸν χιλιάδων, καὶ κατετρόπωσαν αὐτούς, συγχρόνως δὲ κατέκαυσαν καὶ τὸν στόλον αὐτῶν.

Ἡ σχεδὸν σύγχρονος διπλῆ αὕτη νίκη τῶν Ἑλλήνων ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Μυκάλλῃ ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τῶν Περσῶν.

Ἄδικήθεις.

40. Ποῦ διεχείμασεν ὁ Μαρδόνιος;—Ποίας προτάσεις ἔκαμεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ διὰ τίνας;—Τί ἔκαμον οἱ Σπαρτιάται, ὅτε ἔμαθον τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου;—Τί ἀπήντησεν ὁ Ἀριστείδης ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀθηναίων εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Μαρδονίου καὶ τί εἰς τοὺς Σπαρτιάτας;

41. Ποῦ κατέφυγον οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ὁ Μαρδόνιος εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν των;—Ποῦ ἐστρατοπέδωσεν ὁ Μαρδόνιος;—Ποῦ ἐστρατοπέδωσαν κατ' ἀρχὰς οἱ Ἕλληνας, πόσοι ἦσαν καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τίνας;—Τί γνωρίζει περὶ τῆς ἵππομαχίας;—Ποῦ ἐστρατοπέδωσαν κατόπιν οἱ Ἕλληνες;—Εἰπέ μοι τὰ τῆς μάχης;—Πόσοι ἐκ τῶν Περσῶν καὶ πόσοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσον;—Πῶς διένειμαν τὰ λάφυρα οἱ Ἕλληνες;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Μυκάλλῃ μάχης.

§ 42. Ὁχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Τὸ ἐνδοξόν τέλος τῶν μεγάλων καὶ φοβερῶν ἀγώνων κατὰ τῶν Περσῶν κατέστησε, καὶ πολὺ δικαίως, τοὺς Ἕλληνας ὑπερηφάνους. Ἄλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἤρχισαν οὗτοι νὰ διχονοῶσι. Τὰ πρῶτα δ' ἐπικίνδυνα συμπτώματα τῆς διχονοίας ἀνεφάνησαν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια ἀμφοκόδησαν τὴν πόλιν των, ἣ ὁποία εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἐρείπια ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρχισαν νὰ περιβάλλωσιν αὐτὴν μὲ ὄχυρόν τεῖχος. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τοῦτο ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν ἀνέγερσιν τοῦ τεύχους, προφασιζόμενοι ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ ὑπάρχωσιν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ πόλεις ὠχυρωμέναι διότι οἱ Πέρσαι ἐπανερχόμενοι ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν αὐτάς καὶ μεταχειρισθῶσιν ὡς ὀρμητήρια. Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς αἰτία ἦτο ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι, οὔτινες τότε εἶχον μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, γείνωσι καὶ κατὰ ξηρὰν ἰσχυροί.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόησε τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τῶν Σπαρτιατῶν. Μεταβὰς δ' ὁ ἴδιος εἰς Σπάρτην ὡς πρέσβυς ἐξηπάτησεν αὐτοὺς διὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ οὕτως ἔδωκε καιρὸν, ὥστε νὰ συντελεσθῆ τὸ τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλλ' ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἦτο ἀτελής, ἂν δὲν συνεπλη-

ροῦτο διὰ τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Πειραιῶς. Ὁ λιμὴν τοῦ Φαλήρου ἦτο μὲν πλησιέστερος πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ πολὺ μικρὸς, ἐν ᾧ ὁ Πειραιεὺς εἶχε τρεῖς λαμπροὺς καὶ ἀσφαλεστάτους λιμένας. Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ὀχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ μετέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ ναυπηγεῖα καὶ τοὺς ναυστάθμους, καὶ οὕτω κατέστησε τὰς Ἀθήνας τὴν πρώτην ναυτικὴν πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἀδικήσεις.

42. Πότε ἤρχισαν νὰ τειχίζωσι τὴν πόλιν τῶν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ κατὰ συμβουλήν τίνος; — Τί ἠθέλησαν νὰ κάμωσιν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Σπαρτιάται καὶ διὰ τί; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Πειραιῶς;

§ 43. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. — Προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην (478) ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πausανίου ἐπλευσε κατὰ τῆς Κύπρου καὶ ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς Πέρσας. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐκυρίευσαν αὐτό, ἠχμαλώτισαν δὲ καὶ πολλοὺς Πέρσας εὐγενεῖς καὶ πλουσίους.

Ὁ ἦρωρ τῶν Πλαταιῶν Πausανίας τόσον πολὺ ἐθαμβώθη ἐκ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς πολυτελείας τῶν Περσῶν, ὥστε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἀπέλυσε λοιπὸν κρυφίως τινὰς τῶν ἐπισήμων Περσῶν αἰχμαλώτων, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἐδραπέτευσαν, καὶ δι' αὐτῶν ἔστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ξέρξην, δι' ἧς ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν νὰ τῷ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἠθελε νὰ τὸν κάμῃ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ καὶ νὰ τὸν διορίσῃ σατράπην ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ξέρξης ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ Πausανίου καὶ ἤρχισε τὰς συνεννοήσεις μετ' αὐτοῦ. Ὁ Πausανίας, νομίσας ὅτι τὸ σχέδιόν του ἐπέτυχεν, ἤρχισε νὰ ἐνδύηται πολυτελεῖ ἐνδύματα περσικὰ, νὰ ζῆ βίον ἄσωτον καὶ ἀκόλαστον, νὰ ἐξέρχεται ἀκολουθούμενος ὑπὸ δορυφόρων, καὶ νὰ φέρηται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπὶ προδοσίᾳ ἀνεκλήθη εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἀπολογίαν (476). Καὶ ἠθωώθη μὲν τότε, διότι δὲν ὑπῆρχον ἱκαναὶ μαρτυραὶ περὶ τῆς προδοσίας του, ἀλλ' ἀφηρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἡ στρατηγία.

Μένων ἐν Σπάρτῃ ὁ Πausανίας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται πρὸς ἐκ-

τέλεισιν τῶν προδοτικῶν του σχεδίων καὶ εἶχε τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν σατράπην τῆς Βιθυνίας Ἀρτάβαζον, δι' αὐτοῦ δὲ συνενοεῖτο μὲ τὸν Ξέρξην. Ἀλλὰ μία τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἐπιστολῶν τοῦ Πausανίου περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπεδεικνύετο ἡ προδοσία αὐτοῦ. Ὁ Πausανίας τότε κινδυνεύων νὰ συλληφθῆι κατέφυγεν ὡς ἱκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἰακίου Ἀθηνᾶς, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ τὸν ἐξαγάγῃσι διὰ τῆς βίας. Τότε οἱ ἔφοροι ἀφήρεσαν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ καὶ ἔκτισαν τὰς θύρας αὐτοῦ. Τόση δὲ ἦτο ἡ κοινὴ ἀγανάκτησις, ὥστε αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ Πausανίου Θεανὼ ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον. Τὸν ἀφήκαν δὲ ν' ἀποθάνῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους.

§ 44. Ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.— Ὁ φόρος τῶν συμμάχων.

Ὅτε ὁ Πausανίας ἐν Βυζαντίῳ ἤρχισε νὰ φέρηται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους, οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀπῆλθον αἰκάδε, οἱ δὲ νησιῶται καὶ οἱ ἐξ Ἰωνίας σύμμαχοι, πρὸ πάντων δὲ οἱ Σάμιοι, οἱ Χίοι καὶ οἱ Λέσβιοι, παρεκάλεσαν τοὺς τότε ἐν Βυζαντίῳ στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα ν' ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν. Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς μετριοπαθείας των κατάρθωσαν νὰ ἐφεκλύσωσι τὴν ἀγάπην τῶν συμμάχων. Οὕτως ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν ἀπεφασίσθη ὅλαι αἱ σύμμαχοι πόλεις νὰ πληρώνωσιν ἐτήσιον φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Τὸν φόρον τοῦτον προσδιώρισεν ὁ Ἀριστείδης μὲ τόσῃν μάλιστα δικαιοσύνην, ὥστε δὲν ἠκούσθη κανὲν παράπονον παρ' οὐδενὸς συμμάχου. Ἀνῆρχετο δὲ κατ' ἔτος ὁ φόρος οὗτος τῶν συμμάχων τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τετρακόσια ἐξήκοντα τάλαντα. Τὸ ταμεῖον τῶν συμμαχικῶν χρημάτων ἦτο τότε εἰς τὴν Δῆλον· ἔπειτα δ' ἐπὶ Περικλέους μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ διευθύνοντες τὸ ταμεῖον τοῦτο ἦσαν Ἀθηναῖοι καὶ ὠνομάζοντο Ἑλληνοταμίαι.

§ 45. Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους. — Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπῆρξε πολὺ διάφορος τοῦ Πausανίου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς προσέφευγεν, ὡς εἶδομεν, σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλ' ἔνεκα τῆς μεγάλης δόξης του, ἐν μέρει δὲ καὶ τοῦ ὑπερῆφάνου χαρακτήρος του, εἶχεν ἀποκτήσῃ πολλοὺς ἐχθροὺς ἐν Ἀθήναις, καὶ οὗτοι ἐνωθέντες κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐξορίσωσιν.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς διέτριβεν ἐξόριστος ἐν Ἄργει, οἱ Σπαρτιάται κατηγόρησαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι δῆθεν μετεῖχεν εἰς τὰ προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου. Οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τὴν κατηγορίαν ἐπεμψαν ἀνθρώπους εἰς τὸ Ἄργος διὰ νὰ συλλάβωσι τὸν Θεμιστοκλέα. Ἀλλ' οὗτος, λαβὼν ἐγκαίρως γνῶσιν τοῦ πράγματος, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἄργους· καταδιωκόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξην, υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Εἰρέξου. Ὅτ' ἔφθασεν εἰς Σούσα, ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὰ ἑξῆς·

«Εἶμαι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος πολλὰ κακὰ ἔπραξα εἰς τὸν πατέρα σου, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερα ἀγαθὰ, διότι εἰδοποίησα αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληγες διανοῦντο νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ διαλύσωσι τὰς γεφύρας· καὶ οὕτω τὸν ἔσωσα. Ἀλλὰ τώρα καταδιωκόμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων καταφεύγω πρὸς σὲ καὶ ζητῶ τὴν προστασίαν σου».

Ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός. Τόσῃν δὲ χαρὰν ἠσθάνθη, διότι μετέβη παρ' αὐτῷ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥστε πολλάκις καθ' ὕπνον ἐφώναζεν Ἐχὼ Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον. Εἰς ἔνδειξιν μάλιστα τιμῆς ἐχάρισεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Μαγνησίαν, τὴν Λάμφακον καὶ τὸν Μυσοῦντα.

Ἀλλ' ὅτε μετὰ τινα χρόνον ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν Θεμιστοκλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλε νὰ γείνη προδότης τῆς πατρίδος του, οὔτε πάλιν νὰ φανῇ ἀχάριστος πρὸς τὸν εὐεργέτην του Ἀρταξέρξην, ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν (459). Βραδύτερον οἱ συγγενεῖς του μετέφερον, ὡς πιστεύεται, κρυφίως τὰ ὀστέα του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ

ἔθαψαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος Πειραιῶς ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ὁ μέγας πολιτικὸς αὐτοῦ ἀντίπαλος Ἀριστείδης τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων τῶν συμπολιτῶν του· ἀπέθανε δὲ πενέστατος (466). Ἡ πατρίς ἐκτιμῶσα τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας τοῦ Ἀριστείδου ἔθαψεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς δύο ἀγάμους θυγατέρας του.

Ἄδοκίμεις.

43—44. Πότε καὶ πῶς συνέλαβεν ὁ Πausanias τὴν ἰδέαν νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του;— Ποίαις προτάσεσι ἔκαμιν εἰς τὸν Εὐρέξη;— Πῶς ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ φέρῃται πρὸς τοὺς συμμάχους καὶ τί συνέβη ἐκ τούτου;— Πῶς ἀνεκαλύφθη ἡ προδοσία τοῦ Πausanίου καὶ πῶς ἀπέθανεν οὗτος;— Ποίους ἀνεγνώρισαν ὡς ἡγεμόνας οἱ σύμμαχοι μετὰ τὴν ἐκ Βυζαντίου ἀνάκλησιν τοῦ Πausanίου;— Τί ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν συμμάχων πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου;— Ποίος καὶ πῶς ἐκάνοισε τὰ τῶν φόρων τῶν συμμάχων;— Εἰς πόσα τάλαντα ἀνήρχετο κατ' ἀρχὰς ὁ ἐτήσιος φόρος τῶν συμμάχων;— Ποῦ ἦτο τὸ ταμεῖον τῶν συμμαχικῶν χρημάτων καὶ τίνας διηύθυνον αὐτό;

45. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τοῦ Θεμιστοκλέους;— Ποῦ κατέφυγεν ἐπὶ τέλος ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ διὰ τί;— Τί ἔγραψεν εἰς τὸν Ἀρταξέρξη ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτε ἔφθασεν εἰς τὰ Σούσα;— Πῶς προσηνέχθη πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα ὁ Ἀρταξέρξης;— Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τί περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστείδου;

§ 46. Ὁ Κίμων καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου διέπρεπεν ἐν Ἀθήναις ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγὸς ὁ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ Κίμων εἶχε πολλὰ καὶ ἔξοχα προτερήματα. Νέος ὢν ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Σαλαμῖνα· εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον, ὡς εἶδομεν, ἦτο μετὰ τοῦ Ἀριστείδου στρατηγὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. Ὅτε μετὰ τὴν προδοσίαν τοῦ Πausanίου ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Κίμων περιπλέων μὲ τὸν συμμαχικὸν στόλον τὰ παράλια τῆς Θράκης ἐκυρίευε τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ ὄχυραν Ἡϊόνα, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Πέρσαι. Ἐπειτα δὲ κατέλαβε τὴν νῆσον Σκυρον (470), τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι Δόλοπες ἦσαν φοβεροὶ πειραταί. Καὶ τούτους μὲν ἐξηνδραπόδισεν, εἰς δὲ τὴν νῆσον ἔφερε καὶ κατόκισε κληροῦχος Ἀθηναίους. Εἰς τὴν Σκυρον εὔρεν ὁ

Κίμων, ὡς πιστεύεται, καὶ τὰ ὄστα τοῦ Θησέως, καὶ ἐκόμισεν αὐτὰ εἰς Ἀθήνας. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τοῦ Θησέως ναόν, ὅστις ὠνομάσθη *Θησεῖον*.

Τῷ 466 ὁ Κίμων λαθὼν διακοσίας ἀθηναϊκὰς τριήρεις καὶ ἑκατὸν συμμαχικὰς ἐπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ πολλῶν πόλεων τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Εἰς τὴν Παμφυλίαν, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ *Ἐὐρυμέδοντος* ποταμοῦ, συναντήσας τὸν περσικὸν στόλον ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα πλοίων, ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατέστρεψεν. Ἀμέσως ἔπειτα, ἄνευ ἀναβολῆς, ἀποβιβάσας τοὺς ἄνδρας εἰς τὴν ξηρὰν ἐπετέθη κατὰ τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἦτο παρατεταγμένος εἰς τὴν παραλίαν ὡς ἐπίκουρος τοῦ στόλου, καὶ τὸν διεσκόρπισε. Κατόπιν δὲ μαθὼν ὅτι ὀγδοήκοντα φοινικικαὶ τριήρεις ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν Περσῶν, διευθύνεται ἐναντίον αὐτῶν, τὰς συναντᾷ παρὰ τὴν Κύπρον καὶ ἐπιπεσὼν καταστρέφει αὐτάς.



Κίμων

Ἡ τριπλῆ αὕτη νίκη τοῦ Κίμωνος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ θεωρεῖται ὡς τὸ λαμπρότερον κατόρθωμα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Τὰ πολεμικὰ ταῦτα κατορθώματα τοῦ Κίμωνος τόσον πολὺ κατέπληξαν τοὺς Πέρσας, ὥστ' ἔκτοτε οὐδὲν περσικὸν πλοῖον ἐπλεεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἀπὸ τῶν *Κυανέων πετρῶν*, κειμένων κατὰ τὸν βόρειον εἰσπλουν τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, μέχρι τῶν *Χελιδόνων ἢ Ἰωνῶν* τῆς Λυκίας, ἐπιστεύθη δὲ κακῶς ὅτι συνωμολογήθη πρὸς τοῦτο εἰρήνην μεταξὺ Κίμωνος καὶ μεγάλου βασιλέως, *Κιμωνεῖος εἰρήνη* ὀνομαζομένη.

Ὁ Κίμων ἐπέστρεψεν εἰς τὰς Ἀθήνας νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, κομίζων ἄπειρα λάφυρα. Ὡς στρατηγὸς ἐλάμβανε τὸ δέκατον τῶν λαφύρων, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔγεινε πλουσιώτατος. Ἀλλὰ τὸν πλοῦτον του μετεχειρίσθη μὲ μεγάλην ἐλευθεριότητα. Ἀφῆρσε τοὺς φράγκτας ἐκ

τῶν λαμπροτάτων κήπων του, ὥστε νὰ δύνανται οἱ πολῖται νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἐλευθέρως ὀπώρας. Ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑπῆρχε πάντοτε ἐστρωμένη τράπεζα πλήρης λιτῶν φαγητῶν καὶ οἱ πτωχοὶ μετέβαινον καὶ ἔτρωγον.

Ἄλλὰ καὶ ὁ δῆμος Ἀθηναίων ἔγεινε πλουσιώτατος ἐκ τῶν λαφύρων, τὰ ὁποῖα ὁ Κίμων ἐκόμισεν ἐκ τῶν ἐνδόξων ἐκστρατειῶν του. Ἐκ τούτων δαπανῶν ὁ Κίμων ἔκτισε τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ πρὸς τιμὴν του ὀνομασθὲν Κιμῶνιον· ἐδενδροφύτευσε τὴν Ἀκαδημίαν καὶ μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἄλλος κατάρρυτον μὲ συσκίους περιπάτους· ἠρξόδησε τὰ μακρὰ τεῖχη (βόρειον καὶ νότιον σκέλος), τὰ ὁποῖα συνέδεον τὰς Ἀθήνας μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ Φάληρον, καὶ ἄλλα δημόσια ἔργα ἔκαμεν.

§ 47. Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.—Ἐξορία τοῦ Κίμωνος.

Τῷ 464 συνέβη καταστρεπτικώτατος σεισμὸς εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐκ τῆς συμφορᾶς ταύτης ὠφελούμενοι οἱ Ἕλληες καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἐπανεστάτησαν καὶ καταλαβόντες τὸ ὄχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης ἐπεχείρουν τολμηρὰς ἐξόδους. Ὁ πόλεμος οὗτος ὀνομάσθη τρίτος Μεσσηνιακός.

Οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐθεωροῦντο δεινοὶ τειχομάχοι. Ὁ Κίμων, ὅστις ἔνεκα τῶν ἀριστοκρατικῶν φρονημάτων του ἠγάπα τοὺς Σπαρτιάτας, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἔπεμψαν τέσσαρας χιλιάδας ἀνδρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Κίμωνος. Φθάσας ὁ Κίμων εἰς Ἰθώμην προσέβαλε τὸ φρούριον. Ἄλλ' ἡ ἐφοδος ἀπέτυχε. Τότε προσέβη εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρετείνετο, οἱ Σπαρτιάται φοβηθέντες μήπως ὁ Κίμων ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς Ἕλληες καὶ τοὺς Μεσσηνίους, εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην τῆς βοηθείας αὐτοῦ. Ὁ Κίμων τότε ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὀργισθέντες διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην, ἐξώρισαν τὸν Κίμωνα. Οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἕλληες μετὰ δεκαετῆ πόλεμον ἠναγκάσθησαν νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα (455), οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐξῆλθον ἐκ τῆς Πελοποννήσου μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν. Εἰς τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν πρὸς κατοικίαν τὴν Νάυπακτον.

§ 48. Ἀνάκλησις τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς ἐξορίας
καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Μετά τινα χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι περιήλθον εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐν ᾧ δὲ οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν ἀντιπαρατεταγμένοι ἐν Τανάγρα τῆς Βοιωτίας (457) ἔτοιμοι νὰ συνάψωσι μάχην, ὁ ἐξόριστος Κίμων προσήλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτησε νὰ πολεμήσῃ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν. Τότε ὁ Κίμων ἀναχωρῶν ἀφήκε τὴν πανοπλίαν του εἰς ἑκατὸν φίλους του, οἷοι δὲ γενναίως μαχόμενοι ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἐφρονεύθησαν πάντες. Οἱ Ἀθηναῖοι θαυμάσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κίμωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας τῇ προτάσει τοῦ Περικλέους.

Ὁ Κίμων ἐπανελθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφρόντισε κατὰ πρῶτον νὰ συμφιλίωσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, ἐπιτυχῶν πενταετῆ ἀνακωχῆν. Ἐπειτα δὲ λαβὼν διακοσίας τριήρεις ἦλθεν ἐναντίον τῆς Κύπρου καὶ ἐξεδίδωκε τοὺς Πέρσας ἐκ τῶν περισσοτέρων αὐτῆς πόλεων. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν αὐτῆς Κίτιον, πληρωθεὶς βαρέως ἀπέθανε τῷ 449. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου συνεβούλευσε τοὺς ὑφ' αὐτὸν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν πατρίδα, τηροῦντες μυστικὸν τὸν θάνατόν του. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν συμβουλὴν τοῦ Κίμωνος. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των συνήντησαν παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου περσικὸν στόλον, καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ. Οἱ Πέρσαι νομίζοντες ὅτι τοὺς Ἀθηναίους ὠδήγει ὁ Κίμων, ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, ὑποστάντες πολλὰς ζημίας. Οὕτω λοιπὸν συνέβη ὥστε καὶ νεκρὸς ὁ Κίμων νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς.

Μετά ταῦτα ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν τὸν Κίμωνα μετὰ μεγάλῃς πομπῆς.

Ἀδελφότητες.

46, 47, 48. Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Κίμων καὶ ποῖα προτερήματα εἶχε;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἠτιόνης ὑπὸ τοῦ Κίμωνος καὶ τί περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Σκύρου;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς τριπλῆς νίκης τοῦ Κίμωνος ἐν μᾶζ ἡμέρᾳ καὶ ποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κίμωνος;—Πῶς ἀπέκτισε τὸν μέγαν πλοῦτον ὁ Κίμων καὶ πῶς μετεχειρίσθη αὐτόν;—Ὅποια ἔργα κατεσκευάσεν ὁ Κίμων ἐν Ἀθήναις;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐξορίας τοῦ Κίμωνος;—Πότε ἀνεκλήθη ὁ Κίμων ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ποῦ ἀπέθανε ἔπειτα;

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

§ 49. Περικλῆς καὶ κυβέρνησις αὐτοῦ.

Ὁ Περικλῆς κατήγετο ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας. Ἦτο υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψιᾶς τοῦ Κλεισθέους, ἐγεννήθη δ' ἐν Ἀθήναις τῷ 496. Ὁ Περικλῆς ἦτο πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ τὰ κάλλιστα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα. Ἦτο μεγαλόψυχος, μεγαλόφρων, εὐγενής, ἀτάραχος, εὐγλωττος καὶ γενναῖος. Πλὴν τῶν φυσικῶν τούτων προτερημάτων ἔλαβε καὶ ἀνατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν σπανίαν. Ἐπαιδεύθη ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς του διδασκάλων καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἐξόχου φιλοσόφου Ἀναξαγόρου, ὅστις διεμόρφωσε τὸν νοῦν καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ Περικλέους, ἀπαλλάξας αὐτὸν ἀπὸ πολλῶν προλήψεων, αἵτινες ἐπεκράτουσαν τότε παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν.

Ὁ Περικλῆς, ὅτε ἦτο νέος, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας, καὶ διεκρίθη εἰς αὐτάς διὰ τὴν γενναϊότητα καὶ τὸ φιλοκίνδυνον· ἀπὸ δὲ τοῦ τριακοστοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἤρχισε γὰ πολιτεύηται. Μέγας πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦτο ὁ Κίμων, ὅστις προΐστατο τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐν ᾧ ὁ Περικλῆς ἔγεινεν ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος.

Ὁ Περικλῆς σπανίως ἐνεφανίζετο εἰς τὸ πλῆθος. Συνήθως διέτριβεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του, δεχόμενος τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς καλλιτέχνας, μετὰ τῶν ὁποίων συνεζήτει περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ζητημάτων. Τὰς συναναστροφὰς δὲ ταύτας τῶν σοφῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν ἐστόλιζε καὶ ἡ περίφημος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ ἐξοχὸν πνεῦμά της Ἀσπασία ἢ Μιλησία σύζυγος τοῦ Περικλέους.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου σπανίως ἠγόρευεν ὁ Περικλῆς καὶ μόνον ἐπὶ σπουδαίων ὑποθέσεων. Καὶ δὲν ἦτο μόνον πολιτικὸς μέγας, ἀλλὰ καὶ ῥήτωρ δεινότατος. Ὅτε ἠγόρευεν ἀπὸ τοῦ βήματος, ἤστραπτεν, ἐδρόντα, συνεκύκα (συνετάρασσε) τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι παρωμοιάζον αὐτὸν πρὸς τὸν Δία· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ὀλύμπιος Περικλῆς ἐπωνομάζετο.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ Κίμων, τὰ πολεμικὰ ἐκεῖνον κατορθώματα ἐπεσκίαζον κάπως τὴν πολιτικὴν δόξαν τοῦ Περικλέους. Ἀλλὰ μετὰ

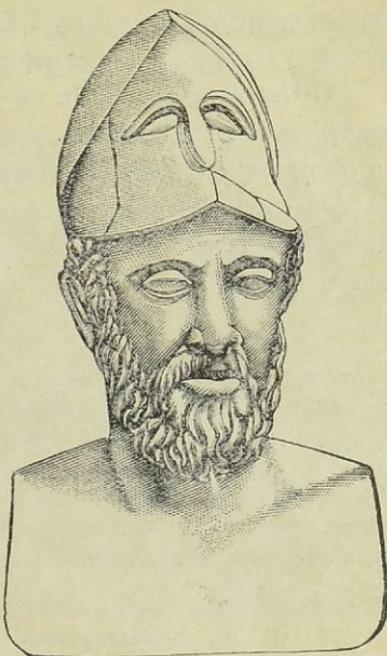
τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἅπασα ἢ διεύθυνσις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῶν Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Περικλέους καὶ κατὰ ταύτην ἀνεδείχθη οὗτος ὁ μέγιστος τῶν πολιτικῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ Περικλῆς ἐκυβέρνησεν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη τὸν ἀσταθῆ καὶ δυσδιοίκητον ἀθηναϊκὸν λαόν, καὶ τὸν ἐκυβέρνησε χωρὶς ποτε νὰ τὸν κολακείῃ. Τοῦναντίον πολλάκις ἐδεικνύετο πρὸς αὐτὸν αὐστηρὸς καὶ πολλάκις τὸν ἐπετίμα. Ὅστε ὀνόματι μόνον ὑπῆρχε δημοκρατία, πράγματι δὲ μοναρχία.

Ἡ σχεδὸν μοναρχικὴ ἐξουσία τοῦ Περικλέους δὲν ἀντέκειτο εἰς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας. Ἐκλεγόμενος οὗτος κατ' ἔτος στρατηγὸς μετ' ἄλλων ἑμοφρόνων του εἶχεν εἰς χεῖράς του ὄχι μόνον τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας καὶ τὸ δικαίωμα τῆς συγκλήσεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου. Οὕτω λοιπὸν νοεῖται ἡ μοναρχικὴ ἐξουσία τοῦ Περικλέους.

Ἀφ' οὗτου τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐπεξετάθη, αἱ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν πολιτείαν κατέστησαν βαρύτεραι. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς, ἔν' ἀνακουφίσῃ τοὺς πολίτας ἀπὸ τῶν ὑποχρεώσεων τούτων, εἰσήγαγε πρῶτος τοὺς μισθοὺς, ὥρισεν δὲ διὰ νόμου νὰ λαμβάνωσι μισθὸν οἱ δικασταὶ καὶ οἱ βουλευταί.

Ἐπὶ Περικλέους ἀπεστάλησαν πολλαὶ κληρουχίαι. Πόλεις δὴλα δὴ ἢ χωραὶ καταλαμβανόμεναι διὰ πολέμου διενέμοντο διὰ κλήρου εἰς Ἀθηναίους ζευγίτας καὶ θήτας, οἵτινες ὀνομάζοντο κληρουχοί. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν παρείχετο πόρος ζωῆς εἰς τοὺς ἀπόρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεκουφίζοντο καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ ὄχλου ἀργοῦ. Ἐχρησίμευον δ' αἱ κληρουχίαι καὶ ὡς φρουραὶ πρὸς ἀποτροπὴν πάσης ἀποστασίας τῶν συμμάχων.



Περικλῆς

Πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν ὁ Περικλῆς ἔπεμπε κατ' ἔτος ἐξήκοντα τριήρεις, ἐπ' αὐτῶν δ' ἐπέβαινον πολλοὶ τῶν πολιτῶν καὶ ἐπὶ ὀκτῶ μηνῶν ἐξησκούντο εἰς τὰ πολεμικά. Αἱ τριήρεις αὗται περιέπλεον τὰ παράλια τῶν συμμαχικῶν πόλεων καὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ἐτιμῶρουν δὲ σκληρότατα πᾶσαν δυστροποῦσαν εἰς τὴν πληρωμὴν. Ἀνήρχοντο δ' ἐπὶ Περικλέους αἱ ἐκ τῶν συμμάχων πρόσοδοι εἰς ἑξακόσια τάλαντα καὶ ὀλίγον βραδύτερον εἰς χίλια.

Ὁ Περικλῆς φρονῶν ὅτι τὰ μακρὰ τεῖχη (τὸ βόρειον καὶ τὸ φαληρικόν), τὰ ὑπὸ τοῦ Κίμωνος οἰκοδομηθέντα, δὲν ἠδύναντο ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεως νὰ ὑπερασπίσωσιν ἀρκούντως τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, ᾠκοδόμησε τὸ διὰ μέσου τε ἵχος. Τοῦτο ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέληγεν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Πειραιῶς.

Ἀδελφότητες.

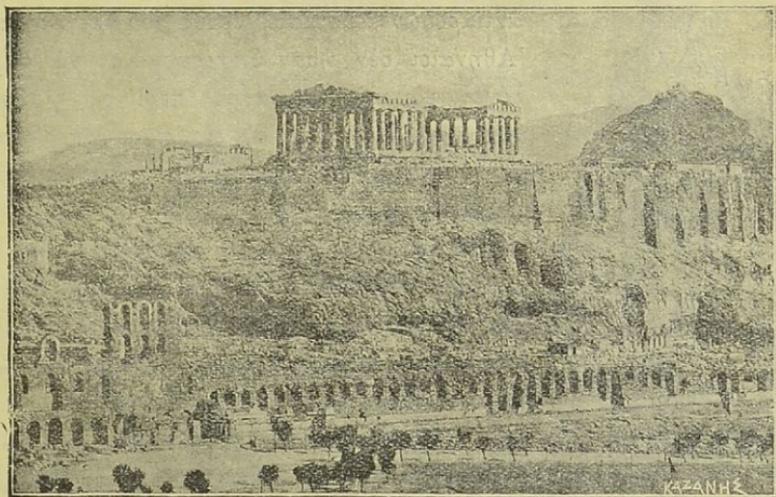
49. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς καταγωγῆς, τῶν προτερημάτων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Περικλέους. — Ποῖον εἶχε πολιτικὸν ἀντίπαλον ὁ Περικλῆς; — Τίνος μερίδος προστάτο ὁ Περικλῆς; — Ὅποιος τις ὡς βήτωρ ἦτο ὁ Περικλῆς; — Πότε περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Περικλέους ἀπκατὴ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία; — Πόσα ἔτη ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ὁ Περικλῆς καὶ πῶς; — Ὅποιους νόμους εἰσήγαγεν ὁ Περικλῆς; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν κληρουχιῶν; — Πῶς ἐπεδείκνυε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ Περικλῆς; — Ὅποιαν προσθήκην ἔκαμεν εἰς τὰ μακρὰ τεῖχη ὁ Περικλῆς καὶ διὰ τίνα λόγον;

§ 50. Καλλιτεχνικὸς καὶ πνευματικὸς βίος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Περικλέους.

Ὁ Περικλῆς, ἀφ' οὗ κατέστησε τὰς Ἀθήνας ἰσχυράς, ἐπεχείρησε, δαπανῶν ἐκ τῶν συμμαχικῶν χρημάτων, νὰ καλλωπίσῃ αὐτὰς διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἔργων, διότι ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπροτάτην τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Διὰ τῶν ἔργων δὲ τούτων καὶ πόρος ζωῆς παρείχετο εἰς τὴν πενεστέραν τάξιν καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία προήγατο. Τὴν γενικὴν δ' ἐποπτεῖαν καὶ διεύθυνσιν πάντων τῶν ἔργων ἀνέθηκεν ὁ Περικλῆς εἰς τὸν δαιμόνιον καλλιτέχνην Φειδίαν.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων, τὰ ὅποια κατεσκευάσθησαν ἐπὶ Περικλέους, ἦσαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει α') Ὁ Π α ρ θ ε ν ὠ ν, ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, ἐκ πεντελικῆς μαρμάρου, ἀμίμητον ἀριστοῦργημα τῆς ἀρ-

χιτεκτονικῆς. Ὁ ναὸς οὗτος ἐξωτερικῶς ἐκοσμεῖτο δι' ἀπαραμίλλων ἀναγλύφων, ἐντὸς δ' αὐτοῦ ἴστατο τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, θαυμάσιον ἔργον τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου Φειδίου· β') Τὰ Προπύλαια, τὰ ὁποῖα ἦσαν μεγαλοπρεπῆς εἰσόδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφάμιλλα τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὸ κάλλος· γ') Τὸ Ἐρεχθεῖον, χαριέστατον οἰκοδόμημα, περατωθὲν βραδύτερον ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου· δ') Χαλοῦν ἄγαλμα τῆς



Ἀκρόπολις

Προμάχου Ἀθηνᾶς, ἐστημένον μεταξύ Παρθενῶνος, Προπυλαίων καὶ Ἐρεχθεῖου. Ἐπὶ Περικλέους ἰδρύθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ ὁ κομψότατος ναῦσκος τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τῆς ἐπονομαζομένης Ἀπτέρου.

Καὶ ἔξω τῆς Ἀκροπόλεως κατεσκευάσθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα, οἷον τὸ Ὁδεῖον πλησίον τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, κυκλοτερές οἰκοδόμημα διὰ μουσικοὺς ἀγῶνας.

Ἐπὶ Περικλέους φιλοδομήθη ὁ ἐν Σουνίῳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις ἐξελαμβάνετο μέχρι πρότινων ἐτῶν ὡς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ ὁ μέγας ναὸς τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσίνι. Προσέτι δὲ καὶ τὸ ἐπίνειον τῶν Ἀθηναίων, ὁ Πειραιεύς, ἐρρυμοτομήθη ὑπὸ τοῦ Μιλησίου ἀρχιτέκτονος Ἴπποδάμου.

Πάντα ταῦτα ἔχουσι μεταβληθῆ εἰς ἐρείπια ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὑπὸ

τῶν πολέμων καὶ ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἀλλὰ καὶ ἐρείπια ὄντα κινουσί τὸν θαυμασμὸν ἀπάντων τῶν θεωμένων αὐτὰ καὶ διὰ τῆς φαντασίας ἀναδημιουργούντων τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν κάλλος.

Ἀλλὰ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἐδαπανήθησαν πολλὰ ἑκατομμύρια, οἱ δὲ ἀντίπαλοι τοῦ Περικλέους κατηγοροῦσαν αὐτὸν εἰς τὸν δῆμον ὡς σπαταλῶντα τὰ συμμαχικὰ χρήματα εἰς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ταῦτα ἦσαν προωρισμένα δι' ἄλλους σκοπούς. Ἀλλ' ὁ Περικλῆς ἀντικρούων τοὺς κατηγοροὺς τοῦ ἔλεγεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίδωσι λόγον εἰς τοὺς συμμάχους περὶ τῆς χρήσεως τῶν χρημάτων, ἀφ' οὗ εἰς πᾶσαν περίστασιν σπεύδουσι καὶ ὑπερασπίζουσιν αὐτοὺς κατὰ παντὸς ἐχθροῦ.



Ἀθηνᾶ
τοῦ Φειδίου

Καὶ ὄχι μόνον αἱ τέχναι προήχθησαν ἐπὶ Περικλέους καὶ ἔφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστήμαι καὶ ἡ φιλοσοφία. Τότε ἐζησαν οἱ μεγαλείτεροι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐλάμπρυναν καὶ ἐδόξασαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ὅσων αἱ μεγάλοι φιλόσοφοι Ἀναξαγόρας καὶ Σωκράτης, οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ μέγιστος τῶν ἱστορικῶν Θουκυδίδης, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, οἱ ἀρχιτέκτονες Ἴκτινος, Καλλικράτης καὶ Μνησικλῆς καὶ ὁ δαιμόνιος Φειδίας. Ὀλίγον δὲ μετὰ ταῦτα ἤκμασεν ὁ θεῖος φιλόσοφος Πλάτων, ὁ ἐξοχος κωμικὸς Ἀριστοφάνης, ὁ ἱστορικὸς Ξενοφῶν, καὶ ἄλλοι. Διὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους ὠνομάσθη χρυσοῦς αἰὼν τῶν Ἀθηναίων, αἱ δὲ Ἀθηναὶ μὴτροπολις τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ παιδείουσις τῆς Ἑλλάδος.

Ἀδελφότητες.

50. Διὰ ποῖον λόγον ἐπεχείρησε τὸν καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηναίων ὁ Περικλῆς καὶ ποῖα καλὰ προέκυψαν ἐκ τοῦ καλλωπισμοῦ;— Εἰς ποῖον ἀνέθηκε τὴν ἐποπτεῖαν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων ὁ Περικλῆς;— Τί γνωρίζεις περὶ Παρθενῶνος;— Τί περὶ Προπυλαίων;— Τί περὶ Ἐρεχθεῖου;— Τί περὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγάλματος τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς;— Τί περὶ Ὀφειδίου;— Ποῖοι ἄλλοι γὰρ ἔξω τῶν Ἀθηναίων φηκοδομήθη-

σαν ἐπὶ Περικλέους ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ῥυμοτομίας τοῦ Πειραιῶς ; — Ποία κατηγορία ἀπεδόθη εἰς τὸν Περικλῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του διὰ τὰ καλλιτεχνικά ἔργα καὶ πῶς ἀπέκρουσεν αὐτήν ὁ Περικλῆς ; — Ποιοὶ μεγάλοι ἄνδρες ἐξήσαν ἐπὶ Περικλέους ; — Πῶς ὠνομάσθη ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους καὶ πῶς αἱ Ἀθηναί ;

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

§ 51. Αἷτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχεν ἐνωθῆ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθηναὶ ἐκυριάρχουν μυριάδων Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν. Ὁ Περικλῆς διενεόθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας πανελλήνιον συνέδριον, προπαρασκευάζων οὕτω τὴν συμμαχίαν σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπήβολον τοῦτο σχέδιον τοῦ ἀνδρὸς ἐματαιώθη ἔνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν Λακεδαιμονίων καὶ λοιπῶν Πελοποννησίων. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους τὸ μέγα κράτος τῶν Ἀθηναίων ἤρχισε νὰ καταρρέῃ.

Ἐν ἔτει 445 εἶχον συνομολογηθῆ μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν τριακονταετείς σπονδαί. Ἀλλ' αἱ σπονδαὶ αὗται δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διαρκέσωσιν ἐπὶ πολὺ. Οἱ Σπαρτιαταὶ ἐβλεπον μὲ ζυλοτυπίαν καὶ φθόνον τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτουν κατάλληλον στιγμήν νὰ περιορίσωσιν αὐτήν. Ἐξ ἄλλου μέρους καὶ οἱ Ἀθηναῖται δὲν ἐφέροντο πλέον πρὸς τοὺς συμμάχους των ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους, ἀλλὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἡγεμονίαν των μετέβαλον εἰς αὐθαίρετον δεσποτείαν. Ἐντεῦθεν πικρὰ παράπονα ἤκούοντο κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐκ μέρους τῶν συμμάχων. Ἐν ᾧ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, μικρὸς σπινθὴρ ἤρκει ν' ἀνάψῃ τὴν φλόγα τοῦ πολέμου. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ συμβῆ τοῦτο. Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη ὁ μέγας Π ε λ ο π ο ν ν η σ ι α κ ὸ ς π ὄ λ ε μ ο ς, ὅστις διαρκέσας εἴκοσιν ἑπτὰ ἔτη (431—404) διήρесе πάντας τοὺς Ἑλληνας εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα καὶ ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφὴν.

Ἀφορμαὶ εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τούτου ὑπῆρξαν α') ἡ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Κερκυρας ἕρις ἕνεκα τῆς Ἐπιδάμου καὶ β') ἡ ἀποστασία τῆς Ποτειδαίας ἀπὸ τῶν Ἀθηῶν.

α') Εἰς τὴν Ἐπίδαμον, νῦν Δυρράχιον, ἦτις ἦτο ἀποικία τῶν Κερκυραίων εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ἐξερράγη στάσις μεταξὺ ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν καὶ οἱ μὲν ἀριστοκρατικοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Κερκυραίων, οἱ δὲ δημοκρατικοὶ τὴν βοήθειαν τῶν Κορινθίων. Ἦτο δὲ ἡ Κόρινθος μητρόπολις τῆς Κερκυρας. Ἐκ τούτου προέκυψε πόλεμος μεταξὺ Κερκυραίων καὶ Κορινθίων. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἔλαβον μέρος ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν παράβασιν τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν. Οἱ Κορίνθιοι ἐνίκηθησαν καὶ ἡ Ἐπίδαμος πολιορκηθεῖσα ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Κερκυραίους τῷ 434.

β') Οἱ Κορίνθιοι ἐκδικούμενοι τοὺς Ἀθηναίους ἐκίνησαν εἰς ἀποστασίαν τὴν Ποτειδαίαν, ἦτις ἦτο μὲν ἀποικία τῶν Κορινθίων ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ, ἀλλὰ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν ἀποστασίαν τῆς Ποτειδαίας ἐπεμφάν στρατὸν καὶ στόλον καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ.—Τότε οἱ Κορίνθιοι πέμφαντες πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην κατηγγόρουν τοὺς Ἀθηναίους ὡς λύσαντας τὰς τριακονταετῆς σπονδὰς. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Κορινθίων συνεκλήθη ἐν Σπάρτῃ συνέδριον ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς δωρικῆς συμμαχίας, καὶ ἡ πλειοψηφία αὐτοῦ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου. — Δεκαετὴς
ἢ Ἀρχιδάμειος πόλεμος (431—421).

§ 52. Πρῶτον καὶ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου. — Δοιμὸς ἐν Ἀθήναις. — Θάνατος τοῦ Περικλέους.

Οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ σύμμαχοι, ἐν ὄλῳ ἐξήκοντα χιλιάδες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισαν νὰ δενδροτομῶσι καὶ νὰ ἐρημώσωσιν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους εἰσεκόμισαν πάντα τὰ κινητὰ των πράγματα εἰς τὴν πόλιν καὶ ἦλθον καὶ κατόκη-

σαν ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀρχίδαμος κατέστρεφε τὴν Ἀττικὴν, ὁ Περικλῆς ἔπεμψε στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ κατέστρεφεν αὐτά. Τούτου ἕνεκα καὶ ἐπειδὴ ἐξέλιπον καὶ αἱ τροφαί, οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (430) ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐδήου αὐτήν. Ἀλλὰ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας φοβερὸς λοιμός, ἕνεκα δ' αὐτοῦ ὁ Ἀρχίδαμος ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς, μείνας ἐν αὐτῇ τεσσαράκοντα μόνον ἡμέρας. Ὁ λοιμὸς οὗτος ἐλέγετο ὅτι ἦλθεν ἐξ Αἰθιοπίας τῆς πέραν τῆς Αἰγύπτου, διήρκεσε δ' ἐπὶ τριετίαν καὶ ἐπροξένησε μεγάλην φθοράν.

Ὁ Περικλῆς, ἂν καὶ ἀπώλεσε τοὺς περισσοτέρους τῶν συγγενῶν του ἐκ τοῦ λοιμοῦ, ὅμως διετήρησεν ἀκμαῖον τὸ φρόνημα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του. Τέλος δὲ προσβληθεὶς καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ λοιμοῦ ἀπέθανε τὸ φθινόπωρον τοῦ 429.

Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους ὑπῆρξε μέγα καὶ ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε ἡ διοίκησις τῆς πόλεως παρεδόθη εἰς χεῖρας φαύλων καὶ ἀσυνειδήτων δημαγωγῶν, οἷος ἦτο ὁ Κλέων, οἵτινες ἐξήπτον ἔτι μᾶλλον τὰ πάθη τοῦ λαοῦ καὶ ἐξώθουν αὐτὸν εἰς ἀπονενομημένα διαβήματα.

Ἀδελφεῖς.

51. Πόσων πόλεων ἐκυριάρχουν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Περικλέους;—Τί διανοήθη νὰ πράξῃ ὁ Περικλῆς, καὶ τίνας ἐματαιώσων τὸ σχέδιόν του;—Πότε συνωμολογήθησαν αἱ τριακονταετῆς σπουδαί;—Ἦτο δυνατόν νὰ διαρκέσωσιν αὐταὶ ἐπὶ πολὺ ἢ ὄχι καὶ διὰ τί;—Ποία ἦτο ἡ κυρία αἰτία τοῦ Πελ. πολέμου;—Πότε ἐξερράγη ὁ Πελ. πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκεσε;—Ποῖα ὑπῆρξαν αἱ ἀφορμαὶ τοῦ Πελ. πολέμου;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς μεταξὺ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων ἔριδος ἕνεκα τοῦ Ἐπιδάμου;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Ποτειδαίας;—Περὶ τοῦ συνεδρίου ἐν Σπάρτῃ;

52. Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὸ α' ἔτος τοῦ Πελοπ. πολέμου;—Ποῖον φοβερὸν κακὸν ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ β' ἔτος τοῦ Πελοπον. πολέμου;—Πόθεν ἐλέγετο ὅτι ἦλθεν ὁ λοιμὸς καὶ πόσον χρόνον διήρκεσεν;—Ὁ λοιμὸς κατέβαλε τὸ φρόνημα τοῦ Περικλέους;—Πότε ἀπέθανε ὁ Περικλῆς καὶ τί κακὸν προήλθεν ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ;

§ 53. Ἀλωσις τῶν Πλαταιῶν.—Ἀποστασία τῆς Λέσβου.

Τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστράτευσαν ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον ἐναντίον τῶν Πλαταιῶν καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἐκυρίευσαν αὐτὰς (427).

Ἐν τῷ μεταξὺ, ἦτοι τῷ 428, ἀπεστάτησεν ἡ Λέσβος, ἣτις εἶχε ναυτικὸν καὶ δύναμιν ἀξιόλογον. Πάραυτα οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν τεσσαράκοντα τριήρεις ὑπὸ τὸν Πάχητα, ἐπολιόρησαν τὴν Μυτιλήνην κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἠνάγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῆ. Οἱ πρωταίτιοι τῆς ἀποστασίας ἀνερχόμενοι εἰς χιλίους ἐφονεύθησαν, τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐκρημνίσθησαν, αἱ νῆες παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ δὲ ἀγροὶ τῶν Λεσβίων ἐδόθησαν εἰς τρεῖς χιλιάδας κληρούχους Ἀθηναίους.

§ 54. Κατάληψις τῆς Πύλου.

Ἐν ἔτει 425 ναυτικὴ μοῖρα τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Εὐρύμεδον τε καὶ Σοφοκλήν ἔπλεεν εἰς Σικελίαν. Ἐν ᾧ δὲ περέπλεε τὴν Μεσσηνίαν, ὁ ἔξοχος στρατηγὸς Δημοσθένης, ὅστις τότε ἐπέβαινε τοῦ στόλου ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης, κατέλαβε μετὰ πέντε πλοίων τὴν Πύλον καὶ ἐτείχισεν αὐτήν. Οἱ Σπαρτιάται, μαθόντες τοῦτο, ἔπεμψαν στόλον καὶ προσέβαλον τὸν Δημοσθένη ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης, συγχρόνως δ' ἀπεβίβασαν τετρακοσίους εἴκοσι ὀπλίτας ἐκ τῶν ἀρίστων ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος κειμένης νήσου Σφακτηρίας.

Ἡ μικρὰ φρουρὰ τοῦ Δημοσθένους ἀντέταξε κραταιὰν ἄμυναν, ὅτε πλεύσασαι ἐγκαίρως πεντήκοντα ἀθηναϊκαὶ τριήρεις ἐκ Ζακύνθου ἐπέτεθσαν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν νεῶν καὶ ἄλλας μὲν αὐτῶν ἐκυρίευσαν, ἄλλας δ' ἐξώθησαν εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐπειτα δ' ἐπολιόρησαν καὶ τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ τετρακοσίους εἴκοσι Σπαρτιάτας. Βλέποντες τότε οἱ Σπαρτιάται ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπίς σωτηρίας διὰ τοὺς ἀποκλεισμένους ἐν τῇ νήσῳ, ἔκαμον προτάσεις περὶ εἰρήνης εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι κατ' εἰσήγησιν τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν αὐτάς.

Ἀλλ' ἡ πολιορκία τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ παρετείνετο καὶ καθίστατο ἐπίπονος εἰς τοὺς ἐν Πύλῳ Ἀθηναίους ἐνεκεν ἐλλείψεως τροφῶν καὶ ὕδατος. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν Ἀθήναις ὠργίζοντο κατὰ τοῦ Κλέωνος ὡς αἰτίου ν' ἀπορριφθῆ ἢ πρότασις τῶν Σπαρτιατῶν περὶ εἰρήνης. Ὁ Κλέων κατηγοροῦσε τοὺς ἐν Ἀθήναις στρατηγούς ὡς δειλοὺς καὶ ἀνικάνους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἀνέθεσαν τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Κλέωνα, ὅστις μάλι-

στα ἐκαυχῆθη ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν θά φονεύσῃ ἢ θά φέρῃ ζῶντας τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ.

Ἡ τύχη ἠὺνόησε τὸν Κλέωνα, ὥστε νὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀλαζονικὴν ὑπόσχεσίν του· διότι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα κατέκαυσε μέγα μέρος τοῦ δάσους τῆς Σφακτηρίας, ὁ δὲ Δημοσθένης εἶχε παρασκευάσῃ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὴν ἔφοδον. Ὅτ' ἔφθασεν εἰς Πύλον ὁ Κλέων, ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Δημοσθένους ἐπέβη ἐπὶ τῆς Σφακτηρίας. Οἱ Σπαρτιᾶται, οἵτινες ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι ἐν αὐτῇ, προσβληθέντες πανταχόθεν ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν. Ἐκ τῶν τετρακοσίων εἴκοσιν ἐφονεύθησαν ἑκατὸν εἴκοσιν ὀκτώ, καὶ διακόσιοι ἐνενήκοντα δύο ἀπήχθησαν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐκρατήθησαν ὡς ὄμηροι.

§ 55. Θάνατος Βρασίδου καὶ Κλέωνος. — Νικίειος εἰρήνη.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Σφακτηρίας ὁ γενναῖος στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Βρασίδης θέλων ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἀπεφάσισε νὰ μεταφέρῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ὅπου ὑπῆρχον πολλαὶ πόλεις σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Οὕτως ἐν ἔτει 424 διὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ Θεσσαλίας ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκου Β' ἀπέσπασεν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πλείστας πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου· τελευταῖον δ' ἐκυρίευσε καὶ τὴν Ἀμφίπολιν, κειμένην παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμόν.

Κατὰ τοῦ Βρασίδου ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ Κλέων, ὅστις πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως ἐνίκηθη καὶ αἰσχροῦς φεύγων ἐφονεύθη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βρασίδης ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ γενναίως μαχόμενος, ἐτάφη δὲ μετὰ μεγάλων τιμῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ἀμφιπόλεως.

Ἀφ' οὗ ἀπέθανον οἱ δύο οὗτοι φιλοπόλεμοι ἄνδρες, Βρασίδης καὶ Κλέων, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἐξάντληθέντες ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου συνωμολόγησαν τῷ 421 πεντηκονταετῇ εἰρήνην διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου, ἥτις διὰ τοῦτο καὶ Νικίειος εἰρήνη ὠνομάσθη. Συμφώνως πρὸς αὐτὴν ἀπεδόθησαν ἀμοιβαίως οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις.

Ἄδοκότες.

53. Τί γνωρίζεις περί τῆς ἀλώσεως τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου;— Εἰπέ μοι περί τῆς ἀποστασίας τῆς Λέσβου ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων;

54. Τί γνωρίζεις περί τῆς καταλήψεως καὶ ἀκυρώσεως τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους;— Πῶς ἐνήργησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Σπαρτιάται;— Τί γνωρίζεις περί τῶν ἐπὶ εἰρήνης προτάσεων τῶν Σπαρτιατῶν;— Τί γνωρίζεις περί τῆς ἀποστολῆς τοῦ Κλέωνος εἰς Πύλον;— Πῶς ἐλήξεν ὁ ἐν Πύλῳ ἀγὼν;

55. Τίς ἦτο ὁ Βρασίδης;— Ποῦ μετέφερε τὸν πόλεμον ὁ Βρασίδης;— Εἰπέ μοι περί τοῦ θανάτου τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασίδου;— Τί συνέβη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασίδου;

Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου.

§ 56. Ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν (415).

Ἡ Νικίειος εἰρήνην ὀλίγον χρόνον διήρκεσεν. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε φιλοπόλεμος φατρία, ἣ ὅποια ἐκ παντὸς τρόπου ἐπεζήτηε τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Τῆς φατρίας δὲ ταύτης ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, υἱὸς τοῦ Κλεινίου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους. Ὁ Ἀλκιβιάδης τὰ πάντα ἐμηχανάτο διὰ νὰ ἐπιφέρῃ σύγχυσιν εἰς τὴν Νικίειον εἰρήνην. Τὴν ὀριστικὴν δὲ διάλυσιν τῆς Νικιείου εἰρήνης ἐπέφεραν ἢ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, ἣτις εἶνε τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον ὄλων τῶν γεγονότων τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἔδωκαν ἀφορμὴν οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταῖοι.

Οὗτοι, πολεμούμενοι ὑπὸ τῶν Σελινουντίων, τοὺς ὁποίους ἐβοήθουν καὶ οἱ Συρακούσιοι, ἐπεμφαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Οἱ Ἀθηναῖοι παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ φιλοδόξου καὶ ἀνησύχου Ἀλκιβιάδου ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἐγεσταίους, τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην διεννοοῦντο καὶ ἐπόθουν νὰ κατακτήσωσι τὴν μεγάλην καὶ ὠραίαν νῆσον Σικελίαν.

Μετὰ μεγίστης λοιπὸν σπουδῆς ἐξώπλισαν στόλον ἑκατὸν τριάκοντα τεσσάρων τριήρων, ὧν τὰ πληρώματα ἀνῆρχοντο εἰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας τετρακοσίους ἐξήκοντα, καὶ στρατὸν πέντε χιλιάδων ἑκατὸν ὄπλιτων καὶ χιλίων τριακοσίων φιλῶν ἦτοι ἐλαφρῶς ὀπλισμένων. Στρατηγούς δὲ διώρισαν τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Λάμαχον. Ἄλλ' ἐν ᾧ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν,

πρωῶν τινὰ εὐρέθησαν κεκομμένοι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Ἦσαν δὲ οἱ Ἑρμαὶ μικροὶ τετράγωνοι κίονες, οὔτινες ἔφερον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον κεφαλὴν θεοῦ ἢ ἥρωος καὶ ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὰς δημοσίας δόους καὶ πρὸ τῶν οἰκιῶν.

Ἡ ἀσεβὴς αὕτη πράξις ἐτάραξε τοὺς Ἀθηναίους, θεωρηθεῖσα ὡς κακὸς οἰωνός, καὶ ἀνεζητήθησαν ἀμέσως οἱ δράσται αὐτῆς. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤρχισαν νὰ διαδίδωσιν ὅτι οὗτος καὶ ἄλλοι φίλοι του ἐν κραιπάλῃ διατελοῦντες περιήρχοντο τὴν νύκτα ἐκείνην τὴν πόλιν καὶ ἔθραυσαν τὰς κεφαλὰς τῶν Ἑρμῶν προσέτι δὲ ὅτι ἐν συμποσίῳ ἠσέθησαν εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀκούσας τὰς κατηγορίας ταύτας ἐζήτησε νὰ δικασθῆ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἄλλ' οἱ ἐχθροὶ του φοβούμενοι μήπως ὁ δῆμος ἀπαλλάξῃ αὐτὸν πάσης κατηγορίας, διότι ὁ στρατὸς διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐνήργησαν ὥστε νὰ μὴ ἀναβληθῆ ὁ ἔκπλους τοῦ στόλου, ἀλλὰ νὰ γείνη ἡ δίκη βραδύτερον.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 415 ἀπέπλευσεν ὁ στόλος ἐκ Πειραιῶς καὶ διηυθύνθη εἰς Κέρκυραν, ὅπου συνηθροίσθησαν καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Ἐκ Κερκύρας διηυθύνθησαν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν. Ἐν ᾧ δ' ἔπλεον πρὸς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας, αἰφνης κατέφθασεν ἡ ἱερὰ ναὺς Σαλαμινία διὰ νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ φέρῃ αὐτὸν εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἀπολογηθῆ εἰς τὴν γνωστὴν κατηγορίαν τῆς ἀκρωτηριάσεως τῶν Ἑρμῶν καὶ τῆς ἀσεβείας εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατ' ἀρχὰς ὑπήκουσε προθύμως καὶ ἐπιθὰς εἰς τὴν ἰδικὴν του τριήρη ἠκολούθησε τὴν Σαλαμινίαν. Ἄλλ' ὅτε ἔφθασαν εἰς Θουρίους τῆς κάτω Ἰταλίας, ἐδραπέτευσεν. Ἡ Σαλαμινία ἐπανελθοῦσα εἰς Ἀθήνας ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Ἀλκιβιάδην ἐρήμην εἰς θάνατον. Μετ' ὀλίγον φθάσας ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὸ Ἄργος καὶ μαθὼν τὴν καταδίκην του εἶπε μετὰ πικρίας «Ἐγὼ θὰ δεῖξω εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ζῶ ἀκόμη», καὶ ἀμέσως μετέβη εἰς Σπάρτην.

§ 57. Ἡ ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασαν εἰς Συρακούσας, νικήσαντες δὲ τοὺς Συρακουσίους προέβησαν ἔπειτα εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. Κατὰ

τινα ἔφοδον ἐφονεύθη ὁ Λάμαχος γενναίως μαχόμενος. Οἱ Συρακούσιοι στενοχωρηθέντες ἐκ τῆς πολιορκίας ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις καὶ ἐξήτησαν βοήθειαν. Ὅτε οἱ πρέσβεις ἔφθασαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψωσιν εἰς Συρακούσας βοήθειαν, προσέτι δὲ νὰ ὀχυρώσωσι καὶ τὴν Δεκέλειαν, νῦν Τατόϊ, ὁπόθεν ὀρμώμενοι νὰ δηῶσι τὴν Ἀττικὴν.

Οἱ Σπαρτιάται ἔπεμψαν τότε τὸν ἐμπειροπόλεμον Γύλιππον μὲ τρεῖς χιλιάδας ἄνδρας. Οὗτος ἔφθασεν εἰς Συρακούσας καθ' ὃν χρόνον οἱ Συρακούσιοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν Νικίαν. Ἀλλ' ἡ ἔγκαιρος ἄφιξις τοῦ Γυλίππου μετέβαλε καθ' ὁλοκληρίαν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Νικίας νικηθεὶς ἐπανειλημμένως καὶ περιελθὼν εἰς στενοχωρίαν ἐξήτησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικουρίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν τὸν Εὐρυμέδοντα μὲ δέκα τριήρεις καὶ κατόπιν τὸν Δημοσθένη μὲ ἑβδομήκοντα τρεῖς τριήρεις, πέντε χιλιάδας ἄνδρας καὶ πολὺ πλῆθος ψιλῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικουρία αὕτη οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερεν. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη εἰς τέσσαρας ναυμαχίας, ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Καταδιωχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐν μέρει μὲν ἐξωλοθρεύθη, ἐν μέρει δὲ ἠχμαλωτίσθη κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 413. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦσαν καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ Νικίας, οἵτινες παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Γυλίππου ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Συρακουσίων· οἱ δὲ ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἀνερχόμενοι εἰς ἑπτὰ χιλιάδας ἐρρίφθησαν εἰς τὰς λατομίας. Ἐκεῖ ἄστεγοι καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ψῦχος τῶν φθινοπωρινῶν νυκτῶν προσεβλήθησαν ὑπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλείστοι ἀπέθανον. Εἰς τὰς λατομίας ἔμειναν ἑβδομήκοντα ἡμέρας. Τέλος οἱ ἐπιζήσαντες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι.

Τοιοῦτον τραγικὸν τέλος ἔλαβεν ἡ μετὰ τοσοῦτων ἐλπίδων ἐπιχειρηθεῖσα κατὰ τῆς Σικελίας ἄφρων ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.

Ἀδελφίδες.

56. Πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ Νικίαιος εἰρήνη καὶ διατί;—Τί ἐπέδωκεν ὁ Ἀλκιβιάδης;—Τί ἐπέφερε τὴν τελικὴν διάλυσιν τῆς Νικίαιος εἰρήνης;—Πῶς ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὴν κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ποῖα ἦτο ἡ κύρια αἰτία τῆς ἐκστρατείας ταύτης;—Πόσῃ δυνάμει παρεσκευάσαν οἱ Ἀθηναῖοι διὰ

τὴν εἰς Σικελίαν ἐκστρατεῖαν καὶ ποίους διώρισαν στρατηγούς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀκρωτηριάσεως τῶν Ἑρμῶν;—Τί ἦσαν οἱ Ἑρμαί;—Πῶς ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ ἀκρωτηρίασις τῶν Ἑρμῶν καὶ εἰς ποῖον ἀπεδόθη αὐτή;—Ποία ἄλλη κατηγορία ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην;—Τί ἐζήτησεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτε ἔμαθε τὴν κατηγορίαν του;—Εἶπέ μοι περὶ τῆς ἀνακλήσεως καὶ τῆς καταδικῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου;—Τί εἶπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτε ἔμαθε τὴν καταδικῆν του, καὶ ποῦ μετέβη;

57. Τί ἔκαμον ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀλκιβιάδου;—Ποίας συμβουλᾶς ἔδωκεν ὁ Ἀλκ. εἰς τοὺς Σπαρτιάτας;—Ποῖον ἔπεμψαν εἰς Συρακούσας οἱ Σπαρτιάται;—Πότε ἔφθασεν εἰς Συρακούσας ὁ Γύλιππος καὶ ποῖαν μεταβολὴν ἐπήνεγκεν ἡ ἀφιξίς του;—Τί ἐπικουρίαν ἔπεμψαν εἰς τὸν Νικίαν οἱ Ἀθηναῖοι;—Ὅποτον ὑπῆρξεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπικουρίας ταύτης;—Ποῦ ἐδιᾶσθη ἡ ἀποχωρήσις ὁ περὶ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ τί ἐπὶ τέλους ἔπαθε;

Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου.

§ 58. Δεκελεικὸς πόλεμος.—Ἀποστασία συμμάχων.

Πρὶν ἐπέλθῃ τὸ τέλος τοῦ ἐν Σικελίᾳ δράματος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγίς κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤδη ἀπὸ τοῦ 415 ὠχύρωσε τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ φρουράν. Αὕτη ἐπὶ ἑννέα ἔτη παραμείνασα ἐλεηλάτει τὴν Ἀττικὴν ἀδιαλείπτως καὶ εἶχεν ἀποκεκλεισμένας τὰς Ἀθήνας διὰ ξηρᾶς. Ὅτε ἡ περὶ ταύτης ἀγγελία ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐδεδαιώθη, οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν κατάπληκτοι, συλλογιζόμενοι ὅποια ἀπώλεσαν καὶ εἰς ποῖαν δεινὴν θέσιν περιῆλθεν ἡ πατρίς των, ἣτις ἔμεινεν ἄνευ χρημάτων, ἄνευ πλοίων, ἄνευ ἀνδρῶν.

Μετ' ὀλίγον ἔρχεται ἡ εἶδησις ὅτι οἱ Χίοι ἀπεστάτησαν. Μετὰ τοὺς ἀποστατοῦσι κατὰ σειρὰν ἡ Εὐβοία, ἡ Λέσβος, αἱ ἐν Ἰωνίᾳ Ἐρυθραί, αἱ Κλαζομεναὶ καὶ αὐτὴ ἡ Μίλητος. Ἐπὶ πλεόν δὲ οἱ Σπαρτιάται, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σατράπου Τισσαφέρνους, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν ὄρον οἱ μὲν Σπαρτιάται ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν περσικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν πόλεων, ὁ δὲ Τισσαφέρνης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου.

§ 59. Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις.—Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ κάθοδος αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης ἀπέστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς

Ἀσίας διὰ νὰ κινήσῃ εἰς ἀποστασίαν τὰς Ἰωνικὰς πόλεις. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης εὕρισκετο εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἐπειδὴ ἔγεινεν ὕποπτος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, κατέφυγεν εἰς τὸν Τισσαφέρην καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς ὀλεθριωτάτας διὰ τὴν Ἑλλάδα συμβουλὰς. Παρέστησε δὴλα δὴ εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν συμφέρει ἡ ἐντελής ταπείνωσις τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑπεροχὴ τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατατρίβωνται ὑπὸ τοῦ πολέμου. Εἰς δὲ τοὺς ἐν Σάμφῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ἐμήνυσε κρυφίως ὅτι δύναται ν' ἀποσπάσῃ τὸν Τισσαφέρην ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ καταστήσῃ αὐτὸν φίλον τῶν Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ στρατηγοὶ κατορθώσωσι τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ πρὸ τούτου παρέστησεν ὅτι ἦτο ἀναγκαία ἡ μεταβολὴ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος εἰς ὀλιγαρχικόν.

Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου· μεταθὰς δὲ ὁ Πείσανδρος εἰς Ἀθήνας μετὰ πολλὰ κατῴρθωσε νὰ μεταβληθῇ τὸ πολίτευμα (411), ἦτοι ἀντὶ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων ἐξελέχθησαν τετρακόσιοι, εἰς αὐτοὺς δ' ἀνετέθη ἀμισθὶ ἅπανα ἡ διοίκησις τῆς πόλεως, ἀντὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐξελέχθησαν πεντακισχίλιοι ἄνδρες ἐκ τῶν εὐπορωτέρων.

Ἄλλ' ἡ διοίκησις τῶν τετρακοσίων ἀπέβη μετ' οὐ πολὺ τυραννική. Οὐδέποτε οὗτοι συνεκάλεσαν τοὺς πεντακισχιλίους, πολλοὺς δὲ τῶν πολιτῶν ἐφόνευσαν, ἄλλους ἐξώρισαν καὶ ἄλλους ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς. Διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἀγανακτήσας συνῆλθε μετὰ τέσσαρας μῆνας εἰς τὴν Πνύκα καὶ κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν τετρακοσίων, παρέδωκε δὲ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τοὺς πεντακισχιλίους καὶ ἐψήφισε τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κύζικον καὶ πολλὰς παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον πόλεις καὶ τέλος τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Χαλκηδόνα, ἔπλευσεν εἰς Πειραιᾶ τῷ 408 μετὰ ὀκτῶ ἐτῶν ἀπουσίας, κομίζων ἄπειρα λάφυρα καὶ σύρων ὀπισθὲν τοῦ πολλὰς ἔχθρικὰς ναῦς. Ἄπας ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν κατέβη εἰς Πειραιᾶ καὶ ὑπεδέχθη τὸν Ἀλκιβιάδην. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν μεγάλῃ συνοδίᾳ ἀνέβη εἰς Ἀθήνας καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Πνύκα. Ἐκεῖ ἐνώπιον τοῦ δήμου ἀπελογήθη εἰς τὴν ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίαν καὶ ἀπέδωκε τὸ πᾶν εἰς φθονερόν τινα δαίμονα.

Ὁ δῆμος ἐστεφάνωσεν αὐτὸν διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ ἐξέλεξε στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν.

Ἀοκήσεις.

58. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ὀχυρώσεως τῆς Δακελίας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ σπαρτιατικῆς φρουρᾶς;—Ὅποιαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή, καὶ ὅποια ἦτο ἡδῆ ἡ κατάστασις αὐτῶν;—Ποιοὶ ἐκ τῶν συμμάχων ἀπεστάτησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς συμμαχίας τῶν Σπαρτιωτῶν μετὰ τῶν Περσῶν;

59. Ποῦ ἀπεστάλη ὁ Ἀλκιβιάδης ὑπὸ τῶν Σπαρτιωτῶν, πότε καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν;—Πότε ὁ Ἀλκιβιάδης κατέφυγε πρὸς τὸν Τισσαφέρνην καὶ ποίας συμβουλᾶς ἔδωκεν εἰς αὐτόν;—Τί ἐμήνυσεν ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων;—Τί γνωρίζεις ἐν γένει περὶ τῆς ἐπελοούσης μεταβολῆς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις πολιτεύμα;—Εἶπέ μοι περὶ τῶν νικῶν καὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου εἰς Ἀθήνας;

§ 60. Καθαίσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου.

Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ Ἀλκιβιάδης λαβὼν ἑκατὸν τριῆρεις ἔπλευσεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸ Νότιον, ἐπίνειον τῆς Κολοφῶνος. Ὀλίγον πρότερον εἶχεν ἀποσταλῆ νάυαρχος τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ὁύσανδρος, ἀνὴρ πανούργος καὶ δόλιος. Προσέτι δὲ τὸν Τισσαφέρνην, τὸν ὅποιον ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε διαθέσει κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διεδέχθη Κῦρος ὁ νεώτερος, ὅστις ἐκηρύχθη ἀμέσως ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἔχων ἀνάγκην χρημάτων, ἀπεμακρύνθη ἐπὶ μικρὸν ἀπὸ τοῦ στόλου του, ἀνέθηκε δὲ τὴν προσωρινὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν κυβερνήτην του Ἀντίοχον καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἄλλ' ὁ Ἀντίοχος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιδείξῃ ἀνδραγαθίαν, προεκάλεσε τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν· οὗτος δέ, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἐφορμᾷ καὶ νικᾷ τοὺς Ἀθηναίους παρὰ τὸ Νότιον. Ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης μαθὼν τὴν ἤτταν σπεύδει ταχέως καὶ προκαλεῖ ἐπανειλημμένως τὸν Λύσανδρον εἰς νέαν ναυμαχίαν. Ἄλλ' ὁ Λύσανδρος νικητῆς ὢν δὲν ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου κατηγοροῦσαν αὐτὸν ὡς αἴτιον τῆς ἤττης, ὁ δὲ

δῆμος πεισθεὶς καθήρσε τὸν Ἀλκιβιάδην ἀπὸ τῆς στρατηγίας καὶ ἐξέλεξε δέκα στρατηγοὺς. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ πρωτεῖα εἶχεν ὁ Κόνων.

§ 61. Ἡ παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας ναυμαχία (406).

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (406), ἐπειδὴ ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς ναυαρχίας τοῦ Λυσάνδρου, οἱ Σπαρτιάται ἀπέστειλαν ναύαρχον τὸν Κ α λ λ ι κ ρ α τ ῖ δ α ν. Ὁ Καλλικρατίδας, ἰδὼν τὸν Κόνωνα πλέοντα μὲ ἐβδομήκοντα τριῆρεις πρὸς τὴν Σάμον, κατεδίωξεν αὐτὸν μὲ ἑκατὸν ἐβδομήκοντα ναῦς, καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης. Ἐκεῖ εἰσέπλευσε καὶ ὁ Καλλικρατίδας. Γενομένης δὲ ναυμαχίας, ὁ Κόνων ἀπώλεσε τριάκοντα τριῆρεις, τὰς δὲ λοιπὰς τεσσαράκοντα ἀνείλκυσεν ὑπὸ τὸ τεῖχος. Τότε ὁ Καλλικρατίδας ἐπολιορκῆσε τὸν Κόνωνα κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὰ γενόμενα συνήλθον ἀμέσως εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἐψήφισαν νὰ ἐτοιμασθῶσιν ἑκατὸν δέκα τριῆρεις καὶ νὰ ἐπιδιδασθῶσιν εἰς αὐτὰς πάντες οἱ ἔχοντες στρατεύσιμον ἡλικίαν ἐλευθεροὶ καὶ δούλοι. Μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ὁ στόλος οὗτος ἔπλευσεν εἰς Σάμον, ὅπου ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ δέκα τριῆρεις τῶν Σαμίων καὶ τριάκοντα τῶν ἄλλων συμμάχων.

Ὁ Καλλικρατίδας μαθὼν ὅτι ἀθηναϊκὸς στόλος ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν τοῦ Κόνωνος εὕρισκετο ἐν Σάμῳ, ἀφῆκε πεντήκοντα πλοῖα ὑπὸ τὸν Ἐτεόνικον διὰ νὰ πολιορκῆ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μὲ τὰ λοιπὰ ἑκατὸν εἴκοσιν ἐξέπλευσεν εἰς τὸ πέλαγος πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δύο στόλοι συνηττήθησαν παρὰ τὰς Ἀ ρ γ ι ν ο ῦ σ α ς, νήσους ἀντικρὺ τῆς Λέσβου. Γενομένης δὲ ναυμαχίας (406) ἐνίκηθησαν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ὁ γενναῖος ναύαρχος Καλλικρατίδας πεσὼν ἐκ τοῦ πλοίου ἐξηφανίσθη.

Ὁ Ἐτεόνικος, ὅστις ἐπολιορκεῖ τὸν Κόνωνα ἐν Μυτιλήνῃ, μαθὼν τὴν ἦτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέπλευσεν εἰς Χίον, ὃ δὲ Κόνων ἐλευθερωθεὶς ἠνώθη μὲ τοὺς νικητὰς ἐν Ἀργινοῦσαις, καὶ ὅλος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἔπλευσεν εἰς Σάμον.

Ἀλλὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἐκηλίδωσεν ὁ ἐπιπόλαιος ἀθηναϊκὸς λαός. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ ἔνεκεν ἐπισυμβάσης σφοδρᾶς τρικυμίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι τοὺς ναυαγούς, οἱ ἐν Ἀθήναις δη-

μαγωγοὶ κατηγορήσαν αὐτοὺς ὡς παραμελήσαντας ἱερὸν καθήκον· ὁ δὲ δῆμος ὑπὸ μανίας κατεχόμενος κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς θάνατον πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὅστις δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

Ἀδοκίμοις.

60. Μετὰ πόσον χρόνον ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Ἄλκ. ποῦ ἔπλευσε καὶ μετὰ πόσης δυνάμεως;—Τίς ἦτο τότε ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ;—Τίς ἀντικατέστησε τὸν Τισσαφέρην ἐν τῇ σατραπείᾳ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς παρὰ τὸ Νότιον ναυμαχίας;—Τί ἔκαμεν ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅτε ἔμαθε τὴν ἥτταν τοῦ ἀντικαταστάτου του;—Εἰς τί προέβη ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὸ παρὰ τὸ Νότιον ἀτύχημα;

61. Ὑπὸ τίνας ἀντικατεστάθη ὁ Λύσανδρος ἐν τῇ ναυαρχίᾳ καὶ διατί;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Κόνωνος ἐν Μυτιλήνῃ;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ναυμαχίας παρὰ τὰς Ἀργινούσας;—Πῶς ἐκηλίθωσε τὴν ἐν Ἀργινούσαις λαμπρὰν νίκην ὁ ἀθηναϊκὸς δῆμος;

§ 62. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων (405).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου οἱ Χῖοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι τῆς Σπάρτης ἔπεμψαν ἀπὸ κοινοῦ πρέσβεις εἰς Σπάρτην διὰ νὰ ζητήσωσι παρὰ τῶν ἐφόρων ναύαρχον τὸν Λύσανδρον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ νόμος ἀπηγόρευεν ἐν Σπάρτῃ νὰ ναυαρχήσῃ δις ὁ αὐτός, οἱ ἔφοροι ἀπέστειλαν ναύαρχον ἐπὶ φιλῶ ὀνόματι τὸν Ἄρακον, ἐπιστολέα δέ, ἦτοι ὑποναύαρχον, τὸν Λύσανδρον, καὶ παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὸν στόλον.

Ὁ Λύσανδρος λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Κύρου, σατράπου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Ἐφέσου καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον. Προσβαλὼν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Ἑλλησπόντου μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Λάμψακον, σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, ἐκυρίευσεν αὐτήν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλέοντες, εὐθὺς ὡς ἔμαθον τὴν ἄλωσιν τῆς Λαμφάκου, ἔπλευσαν εἰς τὴν Σηστὸν καὶ ἐκεῖθεν λαβόντες τροφὰς προσωρμίσθησαν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς, ἀπέναντι τῆς Λαμφάκου.

Ἐπὶ πέντε ἡμέρας οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήρχοντο εἰς τὸ πέλαγος καὶ προεκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἂν καὶ ἦτο καθ' ὄλα ἔτοιμος, ἀπέφευγεν. Οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπιστρέφοντες εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς ἐξήρχοντο ἐκ τῶν πλοίων καὶ διεσκορπίζοντο εἰς τὴν ξηρὰν. Τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἐν ᾗ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον

ἐξέλθη ἐκ τῶν πλοίων καὶ ἦσαν διεσκορπισμένοι, ὁ Λύσανδρος μεθ' ὄλου τοῦ στόλου ὤρμησε κατ' αὐτῶν.

Πρῶτος ὁ Κόνων ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον καὶ ἔκαμε σημεῖον εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ τρέξωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Μόνον οὐκὼ τριήρεις διεσώθησαν ὑπὸ τὸν Κόνωνα, ὅστις ἀπέπλευσεν εἰς Σαλαμίνα τῆς Κύπρου πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῆς Εὐαγόραν, καὶ ἡ Πάραλος, ἣτις ἔφερε τὴν θλιβερὰν εἶδησιν εἰς τὰ Ἀθήνας. Πάσας τὰς λοιπὰς τριήρεις, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα, συνέλαβεν ὁ Λύσανδρος, ὡς καὶ τρεῖς χιλιάδας αἰχμαλώτους, καὶ ἀπέσφαξαν αὐτοὺς ἀνηλεῶς.

§ 63. Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν. — Τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (404).

Ὅτε ἡ Πάραλος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀνήγγειλε τὴν καταστροφὴν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐδουλοῦντο εἰς πένθος καὶ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῆς ἀφύκτου πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τινα χρόνον ὁ Λύσανδρος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ μὲ ἑκατὸν πενήκοντα πλοῖα καὶ ἐπολιόρησε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ θαλάσσης. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Πανσανίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ἐκ Δακελείας κατελθόντος Ἀγιδος ἐπολιόρησεν αὐτὰς ἀπὸ ξηρᾶς.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ἀντείχον. Ἄλλ' ὅτε αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον ἐντελῶς καὶ πολλοὶ καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης, ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην μὲ ὄρους βαρυτάτους· α') νὰ κρημνίσωσι τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς· β') νὰ παραδώσωσι τὸν στόλον εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, πλὴν δώδεκα πλοίων· γ') ν' ἀνακαλέσωσι τοὺς ἐξορίστους· καὶ δ') νὰ ἔχωσι τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ν' ἀκολουθῶσιν αὐτοὺς ὅπου καὶ ἂν ἐκστρατεύωσι. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος ἤρχισε νὰ κατασκάπτῃ τὰ τείχη, ἐν ᾧ αἱ αὐλητρίδες ἔπαιζον τὸν αὐλόν, οἱ δὲ σύμμαχοι ἐστεφανωμένοι ἐπευφήμουν, νομίζοντες ὅτι ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτο ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Τοιοῦτο θλιβερὸν τέλος ἔλαβεν ὁ ἀπαίσιος Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις κατέρριψε μὲν τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ὕψωσε τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐκλόνησεν ἐκ θεμελίων τὴν Ἑλλάδα καὶ παρεσεύασε τὸν ὄλεθρον αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος, ἀφ' οὗ κα-

τέλυσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τριάκοντα ἄνδρας, ἐπανήλθεν εἰς Σπάρτην κομίζων ἄπειρα λάφυρα.

Ἀδελφεῖς.

62. Τίς ἐστάλη ναύαρχος τῶν Λακεδ. εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Καλλικρατίδου;—Πόθεν ἔλαβε χρήματα ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὁ Λύσανδρος καὶ ποίαν πόλιν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων ἐκυρίευσε;—Ποῦ εὕρισκοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ὁ Λύσανδρος ἐκυρίευσε τὴν Λάμψακον καὶ τί ἔκαμον μετὰ τοῦτο;—Εἰπέ μοι τίνι τρόπῳ ὁ Λύσανδρος κατετρόπωσε τοὺς Ἀθηναίους ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς;—Πόσα πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἐσώθησαν καὶ τίς ἔφερε τὴν εἶδησιν εἰς Ἀθήνας.

63. Ποίαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἶδησις περὶ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφῆς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης;—Πότε τέλος καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς κρημνίσεως τῶν τειχῶν καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις;

§ 64. Οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ κατάλυσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου.

Οἱ τριάκοντα ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, κατ' ἀρχὰς ἐκυβέρνηον ἡπίως, ἀλλ' ἔπειτα παρεξέτραπην εἰς παντὸς εἶδους παρανομίας καὶ κακουργίας. Ὅθεν καὶ τύραννοὶ ὠνομάσθησαν.

Διὰ νὰ δύνανται ἀκωλύτως νὰ πράττωσι πᾶν ὅ,τι ἤθελον, ἐνήργησαν διὰ τοῦ Λυσάνδρου καὶ ἀπεστάλη εἰς Ἀθήνας σπαρτιατικὴ φρουρὰ ὑπὸ τὸν ἄρμοσθὴν Κ α λ λ ί β ι ο ν. Ὑπὸ τὴν προστασίαν λοιπὸν τούτου οἱ τριάκοντα ἤρχισαν νὰ καταδιώκωσι καὶ νὰ φονεύωσι πάντας τοὺς χρηστοὺς πολίτας καὶ τοὺς πλουσίους, διὰ νὰ σφετερίζωνται τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ὀκτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόνευσαν χιλίους πεντακοσίους πολίτας καὶ πλείστους ἐξώρισαν. Διὰ δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἐνήργησαν ὥστε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ σατράπου Φαρναβάζου ἐν Φρυγίᾳ καὶ ὁ Ἀλκιτιάδης, διότι ἐφοβοῦντο τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἐξορισθέντων καὶ καταφυγόντων εἰς Θήβας ἦτο καὶ ὁ Θ ρ α σ ύ β ο υ λ ο ς, ἀνὴρ γενναῖος καὶ φιλόπατρις. Οὗτος, μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τριάκοντα τυράννων, διανοήθη νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτόν. Συναθροίσας λοιπὸν περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν φυγάδων, τοὺς ἀνδρειστάτους, κατέλαβε τὴν Φυλὴν,

φρούριον ὄχυρον ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Τούτου γνωσθέντος, οἱ τριάκοντα ὤρμησαν μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως ἐναντίον τῆς Φυλῆς. Ἄλλ' ἀποκρουσθέντες ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου ἐπανήλθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ ὄπαδοι τοῦ Θρασυβούλου μετὰ τῶν πανταχόθεν συρρευσάντων ἀνήλθον εἰς χιλίους. Μετὰ τούτων ὁ Θρασύβουλος διὰ νυκτὸς ἔρχεται εἰς Πειραιᾶ καὶ ὄχυροῦται ἐν Μουνηχίᾳ. Οἱ τριάκοντα ἐπέρχονται καὶ πάλιν κατ' αὐτοῦ. Ἀλλὰ νικῶνται ἐν πεισματώδει μάχῃ καὶ φονεύονται ἕξ αὐτῶν ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἰππόμαχος. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις καθήρσαν τοὺς τριάκοντα καὶ συνεφιλιώθησαν μὲ τοὺς ἐν Πειραιεῖ. Μετὰ τοῦτο ὁ Θρασύβουλος ἀνήλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς Ἀθήνας, ἀπένειμεν ἀμνηστίαν εἰς πάντας, πλὴν τῶν τριάκοντα, καὶ ἀνίδρυσε πάλιν τὴν δημοκρατίαν (403).

§ 65. Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν ἡ Σπάρτη ἔμεινε ἀνεῦ ἀντιπάλου ἐν Ἑλλάδι, ἐφέρετο δὲ πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας ἑλληνικὰς πόλεις λίαν ἀγερώχως. Οἱ Σπαρτιάται καταλύσαντες τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα τῶν πόλεων, ὅσαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, ἔδρυσαν ἐν αὐταῖς ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις καὶ ἔπεμψαν ἰδίους διοικήτας, οἵτινες ὠνομάζοντο ἄ ρ μ ο σ τ α ί. Ἄλλ' ἡ διοικήσις τῶν ἀρμοστῶν ἦτο λίαν τυραννική. Δι' ὅ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, αἵτινες τοσαύτας θυσίας εἶχον ὑποστῆ ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς Σπάρτης, δὲν ἐβράδυναν γὰ ἀισθανθῶσιν ὅτι εἶχον πολὺ περισσοτέραν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων παρά τῶρα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Σπάρτης.

Ἀδοκίμοις.

64. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν τριάκοντα καὶ τῆς διοικήσεως αὐτῶν;—Τίς ἦτο ὁ Καλλίβιος;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλκιβιάδου;—Τίς κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν τριάκοντα καὶ πῶς;

65. Πῶς ἐφέρετο ἡ Σπάρτη πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας πόλεις μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν;—Ποίαν πολιτικὴν μεταβολὴν εἰσήγαγεν ἡ Σπάρτη εἰς τὰς πόλεις, ὅσαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων;—Τί ἠσθάνθησαν αἱ πόλεις, ὅσαι εἶχον συντελέσει εἰς τὸν θρίαμβον τῆς Σπάρτης.

§ 66. Ὁ Σωκράτης (470-399).

Κατὰ τοὺς χαλεποὺς τούτους χρόνους ὄχι μόνον ἡ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν εἶχε συντριβῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν εἶχον διαφθαρεῖ

ὑπὸ τῶν καλουμένων σοφιστῶν. Ἦσαν δὲ οἱ σοφισταὶ ψευδοφιλόσοφοι, οἵτινες ἐπηγγέλοντο τὸν διδάσκαλον καὶ ἐδίδασκον τοὺς παῖδας τῶν Ἀθηναίων πλουσίων, λαμβάνοντες ἀδροτάτους μισθοὺς. Ἄλλ' ἢ διδασκαλία αὐτῶν ἦτο ὀλεθρία, διασαλεύουσα τὰ θεμέλια τῆς θρησκείας, τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Μὲ τὰς λεπτολογίας τῆς διαλεκτικῆς διέστρεφον τὴν ἀλήθειαν παριστάνοντες αὐτὴν ὡς ψεῦδος καὶ τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν.

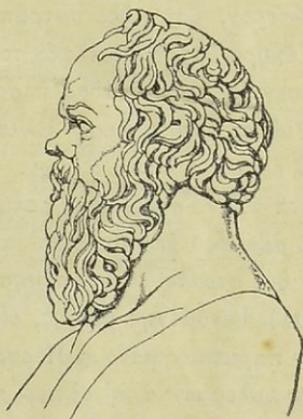
Κατὰ τῶν λυμεῶνων τούτων τῆς κοινωνίας ἀντεπεξήλθεν εἰς μέγας ἀνὴρ, ὁ Σωκράτης, ὅστις ἦτο υἱὸς τοῦ λιθοξόου Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης. Ὁ Σωκράτης ὑπῆρξε μέγας φιλόσοφος καὶ μέγας διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του εἶχε νὰ διδάσκη τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ καθοδηγῇ αὐτοὺς διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τοῦ παραδείγματός του εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

Σχολεῖον δὲν εἶχεν ὁ Σωκράτης, οὔτε χρόνον ὠρισμένον πρὸς διδασκαλίαν. Ἐδίδασκε δωρεὰν ἀπὸ πρωῆς μέχρι ἐσπέρας εἰς τοὺς περιπάτους, εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τὰς παλαιστρας. Πλήθος ἀνθρώπων συνέρρεε διὰ ν' ἀκούσῃ τὸν Σωκράτη διδάσκοντα. Ἡ φήμη αὐτοῦ ἦτο μεγίστη. Ἡ Πυθία ὠνόμασεν αὐτὸν ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατον.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους περιστρέφεται εἰς τὸ τί εἶνε δίκαιον, τί ἀδίκον, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί εὐσεβές, τί ἀσεβές, καὶ ἐν γένει εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν θεόν.

Ὁ Σωκράτης εἶχε προσωπικοὺς ἐχθροὺς τοὺς σοφιστὰς καὶ ἐπολέμηκε τὰς ὀλεθρίας αὐτῶν δοξασίας· εἶχε δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐχθροὺς, διότι διδάσκων ἐξήλεγχε μετὰ θάρρους τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέκρινε πᾶσαν κακίαν. Τρεῖς τῶν πολλῶν ἐχθρῶν του, ὁ Μέλητος, ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Λύκων, ἀπήγγειλαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν α') ὅτι δὲν πιστεύει τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰσάγει νέους, καὶ β') ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους.

Ὁ Σωκράτης ἐνεφανίσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπελογήθη σοβα-



Σωκράτης

ρῶς, ἀπαθῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔκλαυσε καὶ δὲν ἰκέτευ-
σεν, ὅπως συνήθιζον νὰ κάμνωσιν ἐνίοτε οἱ κατηγορούμενοι, ἀλλὰ με-
τεχειρίσθη γλῶσσαν σοβαρὰν καὶ ἀξιοπρεπῆ καὶ ἀπολογούμενος ἐφαί-
νετο μᾶλλον ὅτι ἐδίδασκε, διὰ τοῦτο οἱ δικασταὶ ὠργίσθησαν καὶ κατε-
δίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον. Ὁ Σωκράτης ἔπιε τὸ κώνειον ἀπαράχως,
καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἀληθείας τῆ 399.

§ 67. Κύρου ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν μυρίων (401—400).

Διαρκούντος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐβασίλευεν ἐν Περσίᾳ
ὁ Δ α ρ ε ῖ ο ς Β'. Οὗτος ἀποθανὼν ἀφήκε δύο υἱούς, τὸν Ἀ ρ τ α-
ξ ἔ ρ ξ η ν, ὅστις διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, καὶ τὸν Κ ὺ ρ ο ν τὸν
νεώτερον, ὅστις ἦτο σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Κῦρος μελετῶν
νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ νὰ βασιλεύσῃ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου, ἤτοι-
μασεν ἑκατὸν χιλιάδας περσικὸν στρατόν, προσέλαβε δὲ καὶ δέκα τρεῖς
χιλιάδας μισθοφόρους Ἑλληνας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λακεδαιμονίου
Κ λ ε ἄ ρ χ ο υ καὶ ἄλλων. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ 401 ἐξεστράτευσεν
κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις μαθὼν παρὰ τοῦ Τισσαφέρους τὸ κίνημα
τοῦ ἀδελφοῦ ἐπήλθε κατ' αὐτοῦ μετὰ ἐννεακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν.
Οἱ δύο στρατοὶ συνηγήθησαν παρὰ τὰ Κ ο ὄ ν α ξ α τῆς Βαβυλωνίας
(401). Γενομένης μάχης, οἱ μὲν Ἑλληνας ἐνίκησαν τοὺς ἀπέναντι αὐ-
τῶν παρατεταγμένους Πέρσας καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέραν
τῶν πολεμίων· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Κῦρον Ἀσιανοὶ ἐνίκηθησαν καὶ αὐτὸς ὁ
Κῦρος ἐφονεύθη. Τότε ὁ περσικὸς στρατὸς τοῦ Κύρου ἠτύμολόγησε πρὸς
τὸν Ἀρταξέρξην.

Ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, θεωρῶν ἑαυτὸν νικητὴν,
ἐπεμφε καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων.
Ἄλλ' ὁ Κρέαρχος ἐξ ὀνόματος ὄλων ἀπήντησεν ὅτι δὲν εἶνε ἴδιον τῶν
νικῶντων νὰ παραδίδωσι τὰ ὅπλα. Ὁ πονηρὸς δ' ὅμως Τισσαφέρνης
ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας κατορθώνει καὶ δολοφονεῖ πάντας τοὺς
στρατηγούς. Ἡ εἰδησις περὶ τῆς δολοφονίας τῶν στρατηγῶν ἐβύθη-
σεν εἰς μεγάλην λύπην τοὺς Ἑλληνας καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσχά-
την ἀπόγνωσιν. Εὐρίσκοντο ἄνευ ἀρχηγοῦ ἐν μέσῳ χωρῶν ἀγνώστων,
περιστοιχιζόμενοι πανταχόθεν ὑπ' ἐχθρῶν. Τότ' ἐνεφανίσθη ἐν τῇ μέσῳ
τῶν ἀπηλπισμένων στρατιωτῶν ὁ Ἀθηναῖος Ξ ε ν ο φ ῶ ν, ὅστις ἠκολού-

θησε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου ὡς ἐθελοντής, καὶ διὰ λόγου μεστοῦ φρονήματος ἐνεθάρρυνεν αὐτοῦς. Οἱ στρατιῶται ἐνθαρρυνθέντες ἐξέλεξαν νέους στρατηγούς, ἐν οἷς καὶ τὸν Ξενοφῶντα. Τότε ἤρχισεν ἡ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνη κἀθ' ὁδοῦς, ἦτοι ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν πατρίδα, τῶν μυρίων. Ταύτην ἀμιμῆτως περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ θαυμασιόν αὐτοῦ σύγγραμμα, τὸ ἐπιγραφόμενον Κύρου ἀνάβασις.

Ἐπὶ τέσσαρας μῆνας οἱ Ἕλληνες ἐβάδιζον ἀνευ ὁδηγῶν διὰ μέσου χωρῶν ἀγνώστων. Διήρχοντο ἐρήμους καὶ διέβαινον ὄρη ὑπερύψηλα καὶ χιονοσκεπῆ ἐν μέσῳ χειμῶνος καὶ ψύχους δριμυτάτου, προσβαλλόμενοι ὑπὸ ἀγρίων λαῶν, κακουχούμενοι καὶ ταλαιπωρούμενοι. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ὄρος Θήχην. Μόλις ἀντίκρουσαν τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὑπὸ τοσαύτης ἀγαλλιᾶσεως κατελήφθησαν, ὥστ' ἐρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ὁ εἰς τοῦ ἄλλου καὶ χύνοντες δάκρυα χαρᾶς ἐφώναζον Θάλασσα, θάλασσα. Ἐκεῖθεν ἀνερχόμενοι περίπου εἰς ὀκτῶ χιλιάδας ἑξακοσίους, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ εἶχον ἀποθάνῃ ὑπὸ τοῦ ψύχους, ὑπὸ τῆς πείνης καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατέβησαν εἰς τὴν πρώτην ἑλληνικὴν πόλιν, τὴν Τραπεζοῦντα. Μετά τινας δὲ ἄλλας περιπετείας ἑξακισχίλιοι ὠδηγήθησαν καὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τὸν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θέρωνα, ὅστις ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρους.

Ἀδελφεὶς.

66. Τί γνωρίζεις περὶ σοφιστῶν καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν;—Τίς ἀντεπεξήλθε κατὰ τῶν λυμῶνων τούτων τῆς κοινωνίας;—Τίνος υἱὸς ἦτο ὁ Σωκράτης;—Τί εἶχεν ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του ὁ Σωκράτης;—Ποῦ καὶ πότε ἐδίδασκεν;—Πῶς τὸν ὠνόμασεν ἡ Πυθία;—Εἰς τί περιστρέφετο ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους;—Εἶχεν ἐχθροὺς ὁ Σωκράτης;—Τίνες κατηγοροῦσαν τὸν Σωκράτην εἰς τὸ δικαστήριον καὶ τίνας κατηγορίας τῷ ἀπέδωκαν;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καὶ περὶ τῆς καταδίκης αὐτοῦ.

67. Τίς ἦτο Κύρος ὁ νεώτερος καὶ τί διανοήθη οὗτος νὰ πράξῃ;—Μετὰ πόσου στρατοῦ ἐπῆλθεν ὁ Κύρος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του;—Παρά τίνας ἔμαθεν ὁ Ἀρταξέρξης τὸ κίνημα τοῦ ἀδελφοῦ του;—Ποῦ συνεικρούσθη ὁ Κύρος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ ἔκβασις τῆς μάχης;—Τί ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν παρὰ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου καὶ ποίαν ἀπάντησιν ἔλαβε;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς δολοφονίας τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν;—Τίς ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας μισθοφόρους εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καὶ πῶς;—Τίς περιέγραψε τὴν καθόδον τῶν μυρίων καὶ ποῦ;—Διηγῆθί μοι τὰ τῆς καθόδου;—Ποῦ ὠδήγησε τέλος τοὺς στρατιώτας του ὁ Ξενοφῶν;

§ 68. Πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσῶν.— Ἀγησίλαος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ὁ Ἀρταξέρξης διώρισε τὸν Τισσαφέρην σατράπην ἑλων τῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων πρότερον ἦρχεν ὁ Κύρος, καὶ διέταξεν αὐτὸν νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις, αἵτινες παρέσχον βοήθειαν εἰς τὸν ἀποστατήσαντα Κύρον. Ὁ Τισσαφέρνης ἀπήτησε παρὰ τῶν πόλεων τούτων τελείαν ὑποταγὴν, ἀλλ' αὐταὶ ἀντέστησαν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Ἡ Σπάρτη κατ' ἀρχὰς ἐπεμφε τὸν Θίβρων α καὶ μετ' αὐτὸν τὸν Δερκυλλίδαν. Ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ, ἀποθανόντος τοῦ Ἀγίδος, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγησίλαος, εἰς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ Σπάρτη ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον νὰ διεξαγάγῃ τὸν νέον κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ὁ Ἀγησίλαος παραλαβὼν δύο χιλιάδας νεοδαμῶδεις, ἤτοι Ἐλλωτας ἀνακτήσαντας τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ἕξ χιλιάδας συμμάχους ἐπλευσεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 396, προσβαλὼν δὲ τὸν Τισσαφέρην ἐνίκησεν αὐτὸν κατ' ἐπανάληψιν.

Ὁ μέγας βασιλεὺς μαθὼν τὰς ἤττας τοῦ Τισσαφέρους κατήρσεν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπεμφε νέον σατράπην, τὸν Τιθραύστην, μετὴν διαταγὴν ν' ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Τισσαφέρους καὶ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν ταύτην. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὁ Τιθραύστης ἐδείχθη πολιτικώτερος τοῦ Τισσαφέρους. Βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀγησιλάου, συνωμολόγησε πρὸς αὐτὸν ἐξάμνηνον ἀναχωχὴν. Ὁ Ἀγησίλαος τότε εἰσβαλὼν εἰς τὴν σατραπείαν τοῦ Φαρναβάζου, τὴν Φρυγίαν, ἠλευθέρωσεν ἐνταῦθα πολλὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἐμελέτα δὲ νὰ καταλύσῃ ὀλοσχερῶς τὴν περσικὴν ἀρχὴν ἐν ὅλῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ὁ Τιθραύστης βλέπων ὅτι ὁ Ἀγησίλαος δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐπεμφεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ῥόδιον Τιμοκράτην με ἄφθονον χρυσίον, ἵνα ἐξεγέρῃ εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

§ 69. Κορινθιακὸς πόλεμος.— Ἀνταλκίδειος εἰρήνη.

Ὁ Τιμοκράτης δὲν ἀπήνησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι τότε ἐπεκράτει μεγάλη δυσἀρέ-

σκεια κατὰ τῆς Σπάρτης ἕνεκα τῆς ἀγερῶχου καὶ καταθλιπτικῆς διαγωγῆς αὐτῆς. Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἤρπασαν ἀμέσως τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Σπάρτης, προσέτι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λάβωσιν οὗτοι χρήματα.

Ἡ Σπάρτη, βλέπουσα ὅτι εὐρίσκεται ἐν κινδύνῳ, ἔσπευσε ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀγησίλαος ἔδειξεν ἀξιοθαύμαστον πειθαρχίαν. Ἐν ᾧ ἐμελέτα, ὡς εἴπομεν, νὰ καταλύσῃ τὴν περσικὴν ἀρχὴν ἐν ὅλῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, λαμβάνει τὴν εἶδησιν τῆς ἀνακλήσεως, καὶ ἀμέσως σπεύδει ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐκάλει ἡ φωνὴ τῆς κινδυνευούσης πατρίδος, ἐγκαταλιπὼν ἀνεκτέλεστα τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του. Διελθὼν δ' ἔσπευσμένως τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν φθάνει εἰς τὴν Βοιωτίαν, καὶ συναντήσας τοὺς συνηνωμένους ἐχθροὺς παρὰ τὴν Κορώνειαν, συνάπτει μάχην φονικωτάτην, καθ' ἣν ἐνίκησε μὲν τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ δὲν κατέβαλεν αὐτοὺς ὀλοσχερῶς, ἔλαβε δὲ καὶ αὐτὸς πολλὰ τραύματα (394).

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε καὶ συνεκεντρώθη περὶ τὴν Κόρινθον, ἐξ οὗ καὶ Κορινθιακὸς ὠνομάσθη. Καὶ οἱ μὲν σύμμαχοι κέντρον ἐνεργείας εἶχον τὴν Κόρινθον, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται τὴν Σικυῶνα. Καὶ κατὰ ξηρὰν μὲν ἐνίκων οἱ Σπαρτιᾶται, ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν ἐνικῶντο.

Ὁ Κόνων ὁ Ἀθηναῖος μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴν μετέβη, ὡς εἴπομεν, εἰς Κύπρον, πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμίδος Εὐαγόραν. Κατορθώσας δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν περσικὴν ὑπηρεσίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου ναύαρχος τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ τῷ 394 κατετρόπωσε τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τὴν Κνίδον. Διὰ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης ἀφηρέθη ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία. Ἐπειτα ὁ Κόνων, ἀφ' οὗ ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν πόλεων τοὺς ἀρμολογίας, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐγκαταστήσῃ ὁ Δυσανδρος, ἔπλευσε μετὰ τοῦ στόλου του καὶ ἐλεηλάτησε τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἀθήνας ἀνήγειρεν ἐκ νέου διὰ τῶν περσικῶν χρημάτων τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Σπαρτιᾶται βλέποντες ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ διεξαγάγωσι πόλεμον ἐναντίον τοσοῦτων συνησπισμένων ἐχθρῶν καὶ ὅτι ἡ ἡγεμονία αὐτῶν ἐκλονεῖτο, προσεπάθησαν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ προσελκύσωσι τὴν συμμαχίαν τῶν Περσῶν. Ὅθεν ἐπεμψαν εἰς τὴν Περσίαν τὸν πονηρὸν καὶ πανοῦργον Ἀνταλκίδαν, ὅστις μετὰ πενταετῆ ἐκεῖ διαμο-

νήν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆ 387 ἐπονείδιστον εἰρήνην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Κατὰ ταύτην πᾶσαι αἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις καὶ ἐκ τῶν νήσων ἡ Κύπρος καὶ αἱ Κλαζομεναὶ ἀφίοντο εἰς τὸν βασιλέα· αἱ δὲ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις μικραὶ καὶ μεγάλαι ἐκηρύσσοντο αὐτόνομοι πλὴν τῆς Λήμνου, Ἰμβρου καὶ Σκύρου, αἵτινες ἔμενον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἠπεῖλει δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι θὰ τιμωρήσῃ τὰς πόλεις ἐκεῖνας, ὅσαι δὲν ἤθελον ἀποδεχθῆ τὴν εἰρήνην.

Ἄοκίδεις.

68. Πῶς ἀντήμειψεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν τὸν Τισσαφέρην μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου;—Τί ἐζήτησεν ὁ Τισσαφέρης παρὰ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ τί ἔκαμον αὐταί;—Ποίους ἐπεμφε κατ' ἀρχάς ἡ Σπάρτη εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀγησίλαου;—Πότε ὁ Ἀγησίλαος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν καὶ μετὰ πόσων δυνάμεων;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἀγῶνος μετὰ τῶν Ἀγησίλαου καὶ Τισσαφέρους;—Ποῖον ἐπεμφεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Τισσαφέρους καὶ μετὰ τίνος διαταγῆς;—Πῶς ἐνήργησεν ὁ νέος σκτράτης;—Εἰς ποίαν χώραν εἰσέβαλε κατόπιν ὁ Ἀγησίλαος καὶ τί διενεοίτο νὰ πράξῃ;—Τί ἔκαμεν ἐν τῇ μετὰ τῆς Τιθραύστης;

69. Εὔρε δυσκολίας ἐν Ἑλλάδι ὁ Τιμοκράτης ἡ ὄχι, καὶ διατί;—Ποιοὶ ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Σπάρτης;—Τί ἠναγκάσθη ἡ Σπάρτη νὰ κάμῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Ὅποια ὑπῆρξεν ἡ διαγωγὴ τοῦ Ἀγησίλαου εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Ποῦ ἐνίκησεν ὁ Ἀγησίλαος τοὺς συμμαχῆσαντας κατὰ τῆς Σπάρτης;—Ποῦ συνεκεντρώθη κατόπιν ὁ πόλεμος;—Ποῖον εἶχον κέντρον ἐνεργείας οἱ Σπαρτιάται καὶ ποῖον οἱ σύμμαχοι;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Κνίδῳ ναυμαχίας;—Τί ἔκαμεν ὁ Κόνων μετὰ τὴν ἐν Κνίδῳ νίκην του;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς Ἀνταλκιδείου εἰρήνης.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

§ 70. Κατάληψις τῆς Καδμείας (382).

Ἐν ἔτει 382 ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας ἐπορεύετο μετὰ στρατοῦ ἐναντίον τῆς Ὀλύμπου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ Σπαρτιάται εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον. Διερχόμενος δὲ πλησίον τῶν Θηβῶν, κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς Καδμείαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Λεοντιάδου, ἀρχηγοῦ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἀφ' οὗ δ' ἐγκατέστησεν ἐν τῇ Καδμείᾳ σπαρτιατικὴν φρουράν, τὴν μὲν διοίκησιν τῆς πόλεως ἅπασαν παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην, τὸν δ' ἀρχηγὸν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος Ἴσμηνίαν συλλαβῶν ἔρριψεν εἰς τὸ δεσμω-

τήριον. Τῶν δημοκρατικῶν τριακόσιοι περίπου κατέφυγον εἰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον τὴν αὐτὴν φιλοξενίαν, τὴν ὅποιαν πρὸ εἴκοσι δύο ἐτῶν οἱ Θηβαῖοι εἶχον παράσχη εἰς τοὺς Ἀθηναίους φυγάδας.

Ὅτε ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Σπάρτην τὸ πρᾶγμα, οἱ Σπαρτιαῖται ἐφάρνησαν ὅτι ἠγανάκτησαν καὶ τὸν μὲν Φοιδίδα κατεδίκανσαν εἰς πρόστιμον, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωκαν τὴν Καδμείαν, ἥτοι ἐτιμώρησαν μὲν τὸν πρᾶξαντα, ἀλλ' ἐνέκριναν τὴν πράξιν αὐτοῦ· ἐπὶ πλέον δὲ διέταξαν νὰ θανατωθῇ καὶ ὁ Ἰσμηνίας.

§ 71. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν.

Τέσσαρα ἔτη ἐστέναζον αἱ Θῆβαι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Μεταξὺ τῶν φυγόντων εἰς Ἀθήνας ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, πλοῦσιος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Ὁ Πελοπίδας μὴ δυνάμενος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα ὑπὸ ζυγόν, ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Θρασυβούλου. Συνηνότηθη λοιπὸν κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν ἐν Θήβαις ὁμοφρόνων. Ἐπειτα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 379 μετὰ ἑνδεκα ἄλλων φυγάδων ἐξῆλθον ἐκ τῶν διαφόρων πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐνδεδυμένοι ὡς κυνηγοὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐννοήσωσι καὶ ἀφ' οὗ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Θριάσιον πεδῖον, ἐδάδιζον ὅλοι ὁμοῦ. Φθάσαντες δὲ τὴν νύκτα εἰς Θήβας, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἕνεκα τοῦ ψύχους εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰς οἰκίας των, εἰσῆλθον ἀπαρατήρητοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάριονος, ἐνὸς τῶν συνωμοτῶν. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ γραμματεὺς τῶν βουλευτῶν Φυλλίδας, μεμυημένος τὰ τῆς συνωμοσίας, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν εἶχε προσκαλέσῃ εἰς συμπόσιον τοὺς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος βουλευτὰς Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον.

Ἀλλὰ παρ' ὅλην τὴν μυστικότητα τὸ πρᾶγμα παρ' ὀλίγον νὰ προδοθῇ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς εὐθυμίας ἦλθεν ἀπεσταλμένος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἔφερεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρχίαν, λέγων εἰς αὐτὸν νὰ τὴν ἀναγνώσῃ ἀμέσως. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης καθίσταντο γνωστὰ τὰ τῆς συνωμοσίας. Ἀλλ' ὁ Ἀρχίας βεβαρημένος ὑπὸ τοῦ οἴνου ἔθεσε τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον καὶ εἶπεν Ἐς αὐριον τὰ σποῦδα ἴα. Μετ' ὀλίγον ἔκρουσαν τὴν θύραν. Ὅτε ἠνοιχθῆ αὕτη, εἰσῆλθον οἱ συνωμοταὶ ἐνδεδυμένοι γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ σύραντες τὰ ξίφη των ἐφόνευσαν τοὺς βουλευτὰς. Μετὰ ταῦτα ὁ Πελοπίδας μετ' ἐνὸς ἄλλου

συνωμότου ἔτρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντιάδου, ὅστις κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀρχίου δὲν εἶχε προσκληθῆ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐκεῖ συνήφθη πάλη δυνατή. Ὁ σύντροφος τοῦ Πελοπίδου ἐφονεύθη, ἀλλὰ καὶ ὁ Πελοπίδας ἐφόνευσε τὸν Λεοντιάδην.

Κατόπιν ἤνοιξαν τὰς φυλακάς, ἤλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους καὶ διὰ κηρύκων ἐκάλεσαν τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Τὴν πρώτην ὁ λαὸς συνήλθεν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ὑπεδέχθη ὄρθιος τοὺς περὶ τὸν Πελοπίδαν, ὀνομάζων αὐτοὺς λυτρωτὰς καὶ σωτήρας τῆς πατρίδος. Ἀμέσως δ' ἐξέλεξε βουλευτὰς τοὺς κορυφαίους τῶν συνωμοτῶν Π ε λ ο π ί δ α ν, Μ έ λ ω ν α καὶ Χ ά ρ ω ν α, οἵτινες πολιορκήσαντες τὴν Καδμείαν ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ἀπέλθῃ.

Οὕτως ἠλευθερώθησαν αἱ Θῆβαι. Ἄλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ στηριχθῆ ἡ ἀποκτηθεῖσα ἐλευθερία ἀπέναντι τῆς Σπάρτης, ἥτις ὑπερεῖχε κατὰ τὴν δύναμιν. Αἱ Θῆβαι λοιπὸν ὠχυρώθησαν καὶ ἡ φύλαξις τῆς Καδμείας ἀνετέθη εἰς τὸν Ἰε ρ ὄ ν λ ό χ ο ν. Ὁ Ἰερὸς λόχος, ὅστις κατέστη πολυθρύλητος, συνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ Γ ο ρ γ ί δ ο υ καὶ τοῦ Ἐ π α μ ε ι ν ὴ ν δ ο υ καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τριακοσίων ἐπιλέκτων νέων, οἵτινες ἦσαν συνδεδεμένοι δι' ἀρρήκτων δεσμῶν φιλίας, συγγενείας καὶ ἀγάπης καὶ εἶχον ὀρκισθῆ νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃ κανεὶς τὴν τάξιν, ἀλλὰ πάντες ν' ἀποθάνωσι μαχόμενοι. Ὁ δὲ Πελοπίδας καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας, οἵτινες ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας συνεδέοντο διὰ στενωτάτης φιλίας, ἀνέλαβον τὸ ἔργον ν' ἀνυψώσωσι τὰς Θήβας.

§ 72. Ἀνταγωνισμὸς Σπάρτης καὶ Θηβῶν. — Δευτέρα ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν. — Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ.

Οἱ Σπαρτιαταὶ βαρέως φέροντες τὸ βράπισμα τῶν Θηβαίων ἀπεφάσισαν νὰ τιμωρήσωσιν αὐτούς. Ὄθεν ἔπεμψαν στρατὸν εἰς Βοιωτίαν πρῶτον μὲν ὑπὸ τὸν Ἀ γ η σ ί λ α ο ν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τὸν Κ λ ε ὀ μ β ρ ο τ ο ν· ἀλλ' ἀμφοτέρωσι οἱ βασιλεῖς οὐδὲν κατώρθωσαν. Οἱ Θηβαῖοι ἀποφεύγοντες τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην περιωρίζοντο εἰς ἀψιμαχίας, καὶ οὕτω τὸ φρόνημα αὐτῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξηγεῖρετο.

Ἐξ ἄλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Τι μ ο θ έ ο υ, υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, κατώρθωσαν νὰ προσελκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς πολλοὺς καὶ σπουδαίους συμμάχους, καὶ οὕτως ἀπετέλεσαν νέαν ἀθηναϊκὴν συμμαχίαν ἣ ὁμοσπονδίαν ἐξ ἑβδομήκοντα

πέντε πόλεων. Μεταξὺ τούτων ἦσαν ἡ Χίος, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ῥόδος, ἡ Λέσθος, ἡ Χαλκίς, καὶ ἄλλαι πόλεις. Βάσις δὲ τῆς δημοσπονδίας ἦτο ἡ αὐτονομία ἐκάστης πόλεως. Οὕτω λοιπὸν ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία περιῆλθε πάλιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν Θηβαίων ἐνθαρρυνόμενοι αἱ περισσότεραι βιωτικαὶ πόλεις συνετάχθησαν μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ οὕτως ἀπετέλεσαν τὴν βιωτικὴν συμμαχίαν. Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε τὸν φθόνον τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐνήργησαν νὰ συγκληθῆ συνέδριον ἐν Σπάρτῃ περὶ εἰρήνης. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ αἱ δύο μεγάλαι πόλεις, Σπάρτη καὶ Ἀθῆναι, συνεφώνησαν, πᾶσαι αἱ πόλεις νὰ εἶνε αὐτόνομοι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται γ' ἀναγνωρίζονται ἀμοιβαίως οἱ μὲν πρῶτοι ὡς ἡγεμόνες κατὰ θάλασσαν, οἱ δὲ δεῦτεροι ὡς ἡγεμόνες κατὰ ξηράν. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀντετάχθη ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἀπήτησε νὰ υπογράψῃ τὴν εἰρήνην ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν βιωτικῶν πόλεων, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Ἀγησίλαος υπέγραψεν αὐτὴν ὡς ἀντιπρόσωπος ὄχι μόνον τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς. Τότε ὁ Ἀγησίλαος ὡς πρόεδρος τοῦ συνεδρίου διέγραψε τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων ἐκ τῆς συνθήκης.

§ 72. Ἡ ἐν Δεϋκτροῖς μάχη (371).

Ἐδθὺς μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος ἄγων δέκα τέσσαρας χιλιάδας πεζοὺς καὶ χιλίους ἑξακασίους ἵππεῖς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Κατ' αὐτῶν ἀντεπεξῆλθον οἱ Θηβαῖοι, ἐν ὄλῳ ἕξ χιλιάδες. Ἀρχιστράτηγος ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ δὲ Πελοπίδας ὠδήγει τὸν Ἰερὸν λόχον. Ὅτε ἐξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων, ἀπαίσιοι οἰωνοὶ ἐτρόμαξαν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις υπῆρξεν ὄχι μόνον ὁ ἐξοχώτερος καὶ μεγαλοφυέστερος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν ταύτῳ καὶ φιλόσοφος, ἀπῆλλαγμένος τοιούτων προλήψεων ἀνεφώνησεν· «Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης», δηλαδὴ εἰς οἰωνὸς εἶνε ἄριστος, τὸ νὰ μάχηται τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Οἱ δύο στρατοὶ συνητήθησαν εἰς τὰ Λεῦκτρα τῆς Βοιωτίας (371). Ἐκεῖ συνήφθη ἐκ παρατάξεως μάχη πεισματώδης καὶ φονικῆ. Οἱ Σπαρτιάται ἕως τότε ἐθεωροῦντο ἀήττητοι, πλήρεις δ' ἐθνικῆς ὑπερηφανίης κατεφρόνουν τοὺς Θηβαίους. Ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τῆς

λοξήτης φάλαγγος, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπενόησεν, ἐπιπεσὼν ὀρμητικὸς προξενεῖ μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς πολεμίους. Οἱ Σπαρτιαταὶ μάχονται ἀνδρείως· ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸ βάρος τῶν πυκνῶν τάξεων τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Ἱεροῦ λόχου ὑποχωροῦσιν ἐπὶ τέλους καὶ διαλυθέντες τρέπονται εἰς φυγὴν. Τέσσαρες χιλιάδες τετρακόσιοι Σπαρτιαταὶ καὶ σύμμαχοι ἐφονεύθησαν καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος. Οὕτως ὁ μεγαλοφυῆς στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας ἀφῆρεσεν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν τὸ ἀήττητον. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθεν εἰς τοὺς Θηβαίους.

Ἄοκότητες.

69—70. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος κατελήφθη ἡ Καδμεία;—Τί ἔκαμιν ὁ Φοῖβιδας μετὰ τὴν καταλήψιν τῆς Καδμείας;—Πόσα ἔτη ἐστένεζον οἱ Θηβαῖοι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν;—Τίς διενόηθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Θήβας ἀπὸ τοῦ σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ καὶ πῶς τέλος κατώρθωσε νὰ τὰς ἐλευθερώσῃ;—Υπὸ τίνων συνεκρατήθη ὁ Ἱερός λόχος καὶ ἐκ τίνων συνίστατο οὗτος;—Τίνες ἀνέλαβον ν' ἀνυψώσωσι τὰς Θήβας;

71. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς δευτέρας κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων;—Μετὰ τίνων συνετάχθησαν αἱ περισσότεραι βοιωτικαὶ πόλεις καὶ τί ἀποτελέσθη ἐκ τούτων;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐν Σπάρτῃ συγκληθέντος συνεδρίου;—Τί ἀπεφάσισε τὸ συνέδριον τοῦτο καὶ τίς ἀντετάχθη κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης;

72. Πότε ἐγένετο ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη;—Πόσοι ἦσαν οἱ Σπαρτιαταὶ μετὰ τῶν συμμάχων τῶν καὶ τίς ἐστράτηγε αὐτῶν;—Πόσοι ἦσαν οἱ Θηβαῖοι καὶ τίνες ἡγοῦντο αὐτῶν;—Τί συνέβη, ὅτε ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων ἐξήρατο ἐκ τῆς πόλεως;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην;

§ 73. Πρώτη εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον (370).

Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην πολλαὶ πόλεις ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τῆς Σπάρτης συνεμάχησαν μὲ τοὺς Θηβαίους. Πᾶσαι αἱ ἀρκαδικαὶ πόλεις συνενωθεῖσαι ἔκτισαν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς κορινθίαν μητρόπολιν, ὀνομάσαντες αὐτὴν Μεγάλην πόλιν· εἰς αὐτὴν δὲ συνερχόμενοι συνεσκέπτοντο περὶ τῶν πραγμάτων τῆς χώρας τῶν. Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Θηβαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων, ἐστράτευσε μετὰ τοῦ Πελοπίδου εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Διαβάς τὸν Εὐρώτην ὄρμησε κατὰ τῆς ἀτειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ ἐπτακοσίων ἐτῶν ἦτοι ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτήσεως πρὸς ἐχθρικὸς δὲν εἶχε πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιαταὶ

ἔλεγον ὅτι οὐδέποτε γυνὴ Λάκαινα εἶδεν ἐχθρικὸν καπνόν. Ἀλλ' εἰς τὴν παρούσαν περίστασιν ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ αἱ Σπαρτιάτιδες ἤρχισαν νὰ θρηνηῶσιν ἰσχυρῶς καὶ νὰ κραυγάζωσιν. Ἀλλ' ὅμως ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος ὑπερήσπισε τὴν πόλιν μετὰ πολλῆς συνέσεως καὶ ἀνδρείας, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Σπάρτη.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας προχωρήσας ἔφθασεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν· ἀνακηρύξας δὲ τὴν ἐλευθερίαν ὄλων τῶν Εἰλώτων καὶ Περιόικων τῆς Μεσσηνίας καὶ προσκαλέσας τοὺς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πλανωμένους Μεσσηνίους ἵδρυσεν τὴν Μεσσηνίαν ὑπὸ τὸ ὄρος Ἰθώμην καὶ ἐξησφάλισε τὴν αὐτονομίαν τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης χώρας. Ἀφήσας δ' ἐν Μεσσήνῃ φρουρὰν καὶ ὀχυρώσας τὴν Μεγάλην πόλιν ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὰς Θήβας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκράτησε τὴν βιωταρχίαν τέσσαρας μῆνας ἐπὶ πλεόν, εἰσῆχθη εἰς δίκην ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ Πελοπίδας· ἀλλὰ μετὰ λαμπρὰν ἀπολογίαν ἠθωώθησαν ἀμφότεροι πανηγυρικῶς.

§ 74. Οἱ Θηβαῖοι ἐν Θεσσαλίᾳ. — Θάνατος τοῦ Πελοπίδου.

Οἱ Θεσσαλοὶ πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τυράννου τῶν Φερῶν, νῦν Βελεσίνου, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν μετὰ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν ὑπεχρέωσε τὸν τύραννον νὰ φέρηται ἡπιώτερον πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς. Ἐκεῖθεν δὲ μεταβὰς εἰς Μακεδονίαν συνεβίβασε τοὺς ἐρίζοντας περὶ τοῦ θρόνου υἱοὺς τοῦ Ἀμύντου Β'. Κατέστησε τὴν Μακεδονίαν σύμμαχον τῶν Θηβαίων καὶ παραλαβὼν τριάκοντα ὀμήρους, ἐν οἷς καὶ τὸν νεαρὸν Φίλιππον, υἱὸν τοῦ Ἀμύντου Β', τὸν μετέπειτα βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ἐπανῆλθεν εἰς Θήβας.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας διαταράχθησαν. Ὁ Πελοπίδας πεμφθεὶς, ἵνα συμβιδάσῃ αὐτά, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ ἐφυλακίσθη· ἐπελθὼν δ' ὅμως ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ στρατοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτόν. Μετὰ τινα χρόνον διεβιδάσθησαν καὶ πάλιν εἰς τὰς Θήβας πλείστα παράπονα ἐκ μέρους τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πελοπίδας ἔχων ἄριστον σύμμαχον τὸ μῖσός του κατὰ τοῦ τυράννου ἔσπευσε μετὰ στρατοῦ, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτὸν διὰ τὴν ἀπιστίαν του. Καὶ κατετρόπωσε μὲν τὸν τύραννον παρὰ τὰς Κυνὸς

Κεφαλάς (364), ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ ὀρμῇ του ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Πελοπίδας.

§ 75. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας τρίς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν ἔτει 362 εἰσέβαλε καὶ τετάρτην φοράν, διότι σύμμαχοί τινες τῶν Θηβαίων συνετάχθησαν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Προχωρήσας δ' ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας, ἐν ᾗ οἱ Σπαρτιάται, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Μαντινείαν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπετέθη κατὰ τῶν ἡνωμένων ἐχθρῶν ἐν Μαντινείᾳ. Μάχη κρατερὰ συνήφθη. Ἐκατέρωθεν μάχονται μετὰ προφανοῦς ἀνδρείας· διὰ τοῦτο ἡ νίκη ἐπὶ πολὺ ἐφαίνετο ἀμφίρροπος. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κρατῶν τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα ὀρμᾶ εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του. Οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸν ὄγκον τῆς λοξῆς φάλαγγος ὑποχωροῦσι καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς νίκης ὁ Ἐπαμεινώνδας πληγώνεται θανασίμως εἰς τὸ στήθος διὰ δόρατος· θραυσθὲν δὲ τοῦτο ἔμεινεν ἐντὸς τοῦ στήθους. Μεταφέρεται ζωντανὸς ἔξω τῆς μάχης εἰς τὸ στρατόπεδον.

Οἱ ἰατροὶ προσκληθέντες εἶπον ὅτι, ἐὰν ἐξαχθῇ τὸ δόρυ, ὁ θάνατος θὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀκούει μὲ ἀταραξίαν τοὺς λόγους τῶν ἰατρῶν. Ἐρωτᾷ πρῶτον, ἂν ἐσώθῃ ἡ ἀσπίς του, καὶ ὁ ὑποσιστής του δεικνύει αὐτὴν εἰς αὐτόν. Ἐρωτᾷ κατόπιν, ποῖοι ἐνίκησαν. Μαθὼν δὲ ὅτι ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, εἶπε «Τώρα εἶνε καιρὸς ν' ἀποθάνω», καὶ διέταξε νὰ ἐξαγάγωσι τὸ δόρυ. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ φίλοι του περιστοιχίζουσιν αὐτὸν κλαίοντες. Εἰς δ' αὐτῶν λέγει μετὰ δακρύων· «Ἐπαμεινώνδα, ἀποθνήσκεις ἄτεκνος». «Ὅχι», ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμεινώνδας· «ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκην». Μετὰ ταῦτα ἐξήχθη τὸ δόρυ καὶ ἀπέθανεν ἀμέσως ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐν ἡλικίᾳ πενήτηνонта ἔξ ἑτῶν, ἐτάφη δ' εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατέπεσε καὶ ἡ βραχεῖα ἡγεμονία τῶν Θηβῶν. Ἡ Ἑλλὰς ἔδειξε πλέον φανερὰ σημεῖα γενικῆς καταπτώσεως. Φοδερὰ παραλυσία ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ. Ἐν ᾗ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι, ἀνεφάνη εἰς τὰ βόρεια

αὐτῆς μέρη νεαρά καὶ ἀκμαία δύναμις, ἡ Μακεδονία, ἣτις ἦτο πρω-
ρισμένη νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὰ παραλελυμένα μέλη τῆς Ἑλλάδος
καὶ νὰ μεγαλοργήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἀδελφοί.

73. Ποῖα ἀποτελέσματα ἔσχεν ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μη-
τροπόλεως τῶν Ἀρκάδων;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀεὶ σισβολῆς τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς
τὴν Πελοπόννησον;—Ἀπὸ πόσων ἐτῶν δὲν ἐπάτησε πούς ἐχθρικός τὸ ἔδαφος τῆς
Λακωνικῆς καὶ ποῖαν ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τὴν Σπάρτην ἡ πρὸ αὐτῆς ἐμφάνι-
σις τοῦ Ἐπαμεινώνδου;—Τίς ἔσωσε τὴν Σπάρτην εἰς τὴν περίστασιν ταύτην;—Τί
γνωρίζεις περὶ τῆς δίκης τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Πελοπίδου;

74. Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Πελοπίδου εἰς τὴν Θεσσαλίαν;—Ἐκ
Θεσσαλίας ποῦ μετέβη ὁ Πελοπίδας;—Ποῖον ἔφερον ὁ Πελοπίδας ὡς ὄμηρον εἰς Θή-
βας;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πελοπίδου.

75. Ποσάκις εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἐπαμεινώνδας;—Πότε ἐγείνεν ἡ
τετάρτη εἰσβολὴ καὶ ἐκ τίνος αἰτίας;—Ποῦ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσεν ὁ Ἐπαμει-
νώνδας καὶ ποῦ ἐστρατοπέδευσαν οἱ ἀντίπαλοι;—Ἐἶπέ μοι τὰ τῆς ἐν Μαντινείᾳ μά-
χης καὶ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπαμεινώνδου;—Ποῦ ἐτάφη ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ
τί ἐπέφερον ὁ θάνατος αὐτοῦ;—Ποῖα δύναμις ἀνεφάνη μετὰ τὴν τελείαν παρακμὴν
τῆς Ἑλλάδος.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ἐποικισμὸς Διολέων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.....	1054. π. X.
Ἐποικισμὸς Ἴωνων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.....	1044
Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.....	743—724
Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.....	645—628
Κύλων.....	636
Δράκοντος νομοθεσία.....	621
Ὁ Σόλων ἐπώνυμος ἄρχων.....	594
Πεισίστρατος.....	560—527
Ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν.....	513
Ἄλωσις Μιλήτου ὑπὸ τῶν Περσῶν.....	494
Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.....	490
Ἡ ἐν Θερμοπόλει μάχη.....	480
Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.....	480
Ἡ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἡ ἐν Μυκάλη μάχη.....	479
Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου.....	466
Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους.....	459
Νίκη τοῦ Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα.....	466
Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.....	466—456
Πελοποννησιακὸς πόλεμος.....	431—404
Θάνατος τοῦ Περικλέους.....	429
Ἄλωσις τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου.....	427
Κατάληψις τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους.....	425
Νικίσιος εἰρήνη.....	421
Ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.....	415
Ἡ ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων.....	413
Μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις.....	411
Ἡ ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχία.....	406
Ἡ ἐν Αἰγῶς ποταμοῖς καταστροφή τῶν Ἀθηναίων.....	405
Κύρου ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν μυρίων.....	401—400
Θάνατος τοῦ Σωκράτους.....	399
Ἀνταλικίδειος εἰρήνη.....	387
Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ Φοιδίδου.....	382
Ἡ ἐν Δεύκτροις μάχη.....	371
Ἡ ἐν Μεντινείᾳ μάχη.....	362

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- 1) **Ίστορία Ἑλληνική, Ῥωμαϊκή καὶ Βυζαντιακή** μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου ἐμφαίνοντος τὰς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διὰ τὴν Β' τάξιν.
- 2) **Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους** ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι νῦν, καὶ τινὰ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Νέας Εὐρώπης, διὰ τὴν Γ' τάξιν.

ΔΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

- 1) **Ἑλληνική Ίστορία** ἀπὸ τῶν ἀρχαιστάτων χρόνων μέχρι τοῦ 146 π. Χ.
- 2) **Ῥωμαϊκή Ίστορία** ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας.
- 3) **Βυζαντιακή Ίστορία** ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, μετὰ τῶν κυριωτέρων κεφαλαίων τῆς ὅλης μεσαιωνικῆς ἱστορίας.
- 4) **Ίστορία τῆς Νέας Εὐρώπης** καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι νῦν, διὰ τὴν Δ' τάξιν.



Πωλεῖται ἐν τοῖς κεντρικωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ
παρὰ τῷ συγγραφεῖ, ὁδὸς Τροίτσα 15

στον φάκελο 50915
στον φάκελο 50916
στον φάκελο 50917
στον φάκελο 50918
στον φάκελο 50919

